

О.Ю. Амелін

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ
ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Монографія

ОФІС ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА

 ОФІС
ГЕНЕРАЛЬНОГО
ПРОКУРОРА

О. Ю. АМЕЛІН

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Монографія

Київ – Видавництво Людмила – 2021

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 24 лютого 2021 року)*

Рецензенти:

Стеценко С. Г. – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, Заслужений діяч науки і техніки України, суддя Касаційного адміністративного суду;

Заросило В. О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права ім. князя Володимира Великого ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Амелін О. Ю.

А61 Інформаційне забезпечення діяльності органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект: монографія. Науково-теоретичне видання / О.Ю. Амелін. – Київ: «Видавництво Людмила», 2021. – 224 с.

ISBN 978-617-7974-62-7

<https://orcid.org/0000-0002-0933-2111>

У цій монографії на основі детального аналізу наявних підходів до розуміння інформації в органах прокуратури, інформаційного забезпечення органів прокуратури та адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури надано відповідні авторські визначення, які відповідають вимогам часу. Охарактеризовано особливості адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України в умовах їх реформування, розглянуто перспективи апроксимації зарубіжного досвіду з вказаного питання. Запропоновано, в контексті концепції людиноцентризму та домінування сервісної функції держави, вважати одним із головних завдань реформи органів прокуратури України їх ребрендинг, розмежовано рестайлінгові та ренеймінгові заходи ребрендингу органів прокуратури України.

УДК 342.951

ISBN 978-617-7974-62-7

© Амелін О. Ю., 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО	5
ВСТУП	9
Розділ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ	16
1.1. Поняття та сутність адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України	16
1.2. Генеза інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України	37
1.3. Стан адміністративно-правового регулювання інформаційної діяльності органів прокуратури України	62
<i>Висновки до Розділу 1</i>	77
Розділ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ЯК СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН	80
2.1. Права та повноваження працівників органів прокуратури як суб'єктів інформаційних правовідносин.....	80
2.2. Обов'язки та відповідальність працівників органів прокуратури як суб'єктів інформаційного права.....	89
2.3. Адміністративно-правове регулювання (особливості) збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання та використання інформації, дотримання режиму з безпеки інформації в органах прокуратури	108
<i>Висновки до Розділу 2</i>	125

Розділ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ.....	128
3.1. Зарубіжний досвід інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури, інших правоохоронних органів та перспективи його використання в Україні	128
3.2. Шляхи удосконалення сучасного інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури	154
3.3. Удосконалення адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення щодо надання громадянам повної, достовірної та своєчасної інформації про діяльність органів прокуратури та процес їх реформування.....	165
<i>Висновки до Розділу 3</i>	179
ВИСНОВКИ.....	185
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	192

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Монографія Амеліна Олександра Юрійовича «Інформаційне забезпечення діяльності органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект» є одним із перших комплексних науково-теоретичних досліджень такого спрямування, яке присвячене досить важливому питанню діяльності найголовнішого із правоохоронних органів нашої держави – прокуратури України.

Сучасний стан зазначеної інституції свідчить про те, що в її діяльності є ряд досить серйозних проблем. Наразі вимоги суспільства до діяльності прокуратури є підвищеними, проте не всі працівники прокуратури відповідають їм у повному обсязі та вміло використовують наявний потенціал. Причинами цього є різні аспекти, в тому числі триваюче реформування органів прокуратури, проте найбільш значущою з них є питання належного інформаційно-правового забезпечення органів прокуратури. У монографії зроблено спробу визначити основні теоретичні аспекти адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України в умовах їх реформування.

Автором зазначено основні тенденції становлення та розвитку інформаційного суспільства та його ролі у діяльності органів прокуратури. Певною мірою змінено підходи до класифікації інформації, яка отримується та використовується органами прокуратури України, а також висунуто нові ідеї стосовно необхідності впровадження електронних програм, які в майбутньому будуть здатні інтенсифікувати зв'язок органів прокуратури з населенням та іншими правоохоронними органами.

У монографії приділено увагу такому науковому методу як апроксимація, тобто більш конкретно запозиченню зарубіжного досвіду регулювання адміністративно-правового забезпечення інформаційної діяльності прокуратури. Зазначена діяльність повинна прискорити запозичення правових норм, інститутів, процедур, інших елементів зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності прокуратури з метою підвищення ефективності діяльності органів прокуратури України, з урахуванням історичних, соціальних, ментальних та інших особливостей українського народу.

Слід зазначити, що автором проведено аналіз історичного розвитку адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України. На цій основі визначено декілька етапів такої діяльності. Водночас автор ввів новий підхід до розвитку інформаційного забезпечення діяльності прокуратури. Він запропонував поділ таких етапів з підходом до них з різних боків.

Перший критерій, який було покладено в систему визначення етапів, носить назву форм роботи з інформацією. Дослідником визначено такі періоди: архаїчний період, або період усної передачі інформації; період введення писемного фіксування інформації; період формалізації та унормування писемного фіксування та збереження інформації; період упровадження електронного фіксування, збереження інформації та її обробки.

Іншим критерієм було визначено саме історичний розвиток системи прокуратури та тих органів, які до її створення виконували подібні функції. До етапів другого типу було віднесено період Давньоруської державності; період Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої Польської; період Козацько-Гетьманської держави; період перебування українських земель у складі Російської та

Австро-Угорської імперій; формування органів прокуратури УНР у період національно-визвольної боротьби 1917–1921 рр.; період формування та діяльність органів прокуратури УСРР та УРСР; і період формування органів прокуратури незалежної України.

На основі проведеного детального аналізу підходів до розуміння інформації в органах прокуратури, а також інформаційного забезпечення органів прокуратури та адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури, запропоновано окремі авторські визначення та сформульовано поняття, які є новими в науці.

Автор також проаналізував права, повноваження, обов'язки та систему відповідальності працівників органів прокуратури як суб'єктів інформаційних правовідносин. У результаті аналізу особливостей адміністративної, кримінальної, матеріальної та дисциплінарної відповідальності доведено, що у контексті оптимізації роботи з інформацією в органах прокуратури, важливо зосередити увагу саме на дисциплінарній відповідальності.

В процесі дослідження було також проведено порівняння зарубіжного досвіду інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури, інших правоохоронних органів та органів прокуратури України.

Своєрідною новелою є також спроба визначення певних складових досвіду різних країн Європейського Союзу, а також низки раціональних критеріїв підбору потенційно корисного досвіду для визначення країн-донорів досвіду правового регулювання діяльності прокуратури загалом, та інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури зокрема.

До таких критеріїв віднесено: критерій можливості застосування досвіду; критерій прийнятності його

застосування; критерій своєчасності; критерій економічної доцільності; критерій складності впровадження.

Крім того, автором запропоновано внесення окремих змін до чинного законодавства, зокрема, Законів України «Про прокуратуру», «Про державну службу» у контексті інформування суспільства про діяльність органів прокуратури України та оптимізації окремих процедур електронного документообігу.

В цілому монографія є досить вагомим внеском до подальшого розвитку інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України і може бути корисна як для студентів юридичного профілю, науково-педагогічних працівників, так і для прокурорів, суддів, адвокатів та інших фахівців у галузі юридичної науки, які цікавляться діяльністю органів прокуратури.

***Доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Ю.М. Дьомін***

ВСТУП

Поширення інформаційних технологій, проникнення останніх у всі сфери життєдіяльності є реальністю сьогодення. А потреба належного врегулювання правовідносин, що виникають у процесі роботи з інформацією в органах державної влади, наразі є вкрай гострою не лише в Україні, а й у Світі.

Тотальне впровадження сучасних технологій зв'язку та обробки даних, як ніколи раніше, дозволяє налагодити дієвий діалог між органами державної влади, зокрема правоохоронними органами, та суспільством. І разом із необхідністю підвищення довіри громадян до органів прокуратури виникає потреба у належному регулюванні не лише роботи з інформацією в органах прокуратури, але й позиціюванні цих органів шляхом інформування громадськості про їхню діяльність.

Нові очікування від органів прокуратури з боку суспільства обумовлюють як дослідження наявних процесів створення, обробки, обміну, зберігання інформації в органах прокуратури України, так і прогнозування розвитку зазначених процесів та окреслення бажаних тенденцій, з огляду на сучасну концепцію адміністративного права та європейський вектор сучасного вітчизняного державотворення.

З огляду на це, дослідження інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України та його адміністративно-правового регулювання є дуже своєчасним.

У контексті підвищення рівнів відкритості та довіри суспільства до прокуратури необхідно, крім іншого, врахувати тенденції щодо отримання громадянами інформації про діяльність органів прокуратури. Так, якщо у 2019 році

безпосередньо до Генеральної прокуратури України надійшло 3817 запитів на отримання публічної інформації, то у 2020 році новоствореним Офісом Генерального прокурора розглянуто вже 5236 таких запитів, що свідчить про системний інтерес суспільства до діяльності органів прокуратури. Крім того, простежується велика кількість скачувань з офіційного веб-сайту Офісу Генерального прокурора документів, присвячених звітним показникам прокуратури, що вказує на невинне зростання ролі електронних засобів поширення інформації у справі інформування громадськості про діяльність органів прокуратури України.

Науково-теоретичним фундаментом дослідження слугували загальнотеоретичні праці вітчизняних і зарубіжних фахівців адміністративного та інших галузей права, серед яких: В. Б. Авер'янов, С. М. Алфьоров, М. І. Ануфрієв, І. В. Арістова, Т. Б. Аріфходжаєва, О. М. Бандурка, О. О. Бандурка, І. Л. Бородін, Н. П. Бортник, К. І. Бриль, А. П. Горзов, В. Г. Гриценко, В. Л. Грохольський, С. В. Діденко, Д. В. Журавльов, В. О. Заросило, М. І. Іншин, О. М. Капля, Т. О. Коломоєць, О. В. Кузьменко, В. І. Курило, М. Н. Курко, В. І. Литвиненко, В. І. Малюга, А. А. Манжула, М. І. Мельник, Т. П. Мінка, О. А. Музика-Стефанчук, О. М. Музичук, К. В. Муравйов, В. Я. Настюк, А. М. Подоляка, С. А. Подоляка, Т. О. Проценко, Н. О. Рибалка, А. О. Селіванов, В. Л. Синчук, М. І. Смокович, С. Г. Стеценко, О. Д. Терещук, Р. Р. Трагнюк, І. М. Шопіна, Х. П. Ярмакі та інші.

У процесі дослідження було застосовано окремі наукові здобутки та ідеї таких учених у галузі інформаційного права, як: В. М. Абакумов, К. І. Беляков, В. М. Брижко, Ю. П. Бурило, С. К. Гречанюк, М. В. Гуцалюк, Є. В. Дергачов, Р. А. Калюжний, В. В. Карпунцов, І. П. Катеринчук, Л. П. Коваленко, Б. А. Кормич, С. О. Лисенко, В. В. Лушер, Д. О. Маріц, А. Ю. Нашинець-

Наумова, А. М. Новицький, Н. Б. Новицька, В. Г. Пилипчук, В. С. Цимбалюк, В. О. Шамрай, М. Я. Швець та інших.

Останніми з-поміж комплексних досліджень у цій сфері є праці С. В. Мазурика «Інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури» (2017 р.), І. В. Піляя «Принцип транспарентності в діяльності органів прокуратури України» (2018 р.), С. Г. Гайдая «Прокурор як суб'єкт інформаційного права» (2019 р.), які розглядали окремі питання, пов'язані з дослідженням інформаційних засад діяльності прокурора чи органів прокуратури.

Інтенсивне реформування системи органів прокуратури, зростання ролі інформаційної складової їх діяльності, підвищення значущості ефективної взаємодії з громадськістю обумовлюють актуальність проблематики дослідження.

Мета монографії полягає у формуванні на основі дослідження інформаційно-правової теорії, норм вітчизняного законодавства та з урахуванням зарубіжного досвіду, такого розуміння адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України, яке відповідатиме сучасній ролі органів прокуратури у нашій державі.

Для реалізації зазначеної мети необхідно виконати такі **завдання**:

- визначити зміст, різновиди інформації, що застосовується в органах прокуратури;
- уточнити поняття, сутність та структуру інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури та його адміністративно-правового регулювання;
- охарактеризувати генезис органів прокуратури України в контексті інформаційної складової їх діяльності;
- дослідити особливості інформаційно-правового статусу працівників прокуратури України в умовах реформування;
- проаналізувати основні правові та організаційні заходи забезпечення інформаційної безпеки прокурорів;

– деталізувати напрями запозичення зарубіжного досвіду інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури;

– запропонувати комплекс інформаційних заходів, орієнтованих на формування у громадськості позитивного образу прокурорської діяльності;

– окреслити напрями оптимізації вітчизняного законодавства в контексті удосконалення інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури України.

Методологічною основою дослідження слугували положення загальної теорії пізнання. У процесі розвідки, зокрема, в ході формування категоріального апарату роботи, було застосовано *методи аналізу та синтезу, формально-догматичний метод*, що дало змогу запропонувати авторське визначення понять «інформація в органах прокуратури», «інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури України», «адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України» (підрозділ 1.1.); «апроксимація зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності прокуратури» (підрозділ 3.1.). *Методи класифікації та групування* уможливили визначення загальних та специфічних ознак різних видів відповідальності працівників органів прокуратури за порушення правових норм щодо роботи з інформацією (підрозділ 2.2.). За допомогою *статистичного методу* проаналізовано показники діяльності прокуратури, а також інших органів кримінальної юстиції у контексті їхнього інформаційного забезпечення (підрозділ 3.2.). *Компаративний метод* дав змогу проаналізувати особливості регулювання інформаційної діяльності органів прокуратури в інших країнах та перспективи апроксимації корисного досвіду в українських реаліях (підрозділ 3.1.).

Нормативну основу роботи склали чинні нормативно-правові акти національного законодавства, проекти законів та інших нормативних документів. У монографії використано міжнародні документи та зарубіжні нормативно-правові акти у сфері інформаційно-правового регулювання діяльності органів прокуратури й інших правоохоронних органів.

Інформаційну та емпіричну основу дослідження становили узагальнення щодо практичної інформаційної діяльності органів прокуратури, політико-правова публіцистика, довідкові видання, статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що монографія є однією з перших спроб на підставі вивчення найсучасніших наукових надбань з'ясувати сутність та особливості адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України у процесі їх реформування.

У результаті дослідження сформульовано низку наукових положень та висновків, зокрема:

– наведено авторські визначення дефініцій «адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України», «інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури України», «інформація в органах прокуратури», «апроксимація зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності прокуратури»;

– виокремлено низку раціональних критеріїв підбору потенційно корисного досвіду для визначення країн-донорів досвіду адміністративно-правового регулювання діяльності прокуратури загалом, та інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури зокрема, таких, як: критерій можливості застосування досвіду, критерій прийнятності його застосування, критерій економічної доцільності, критерій своєчасності, критерій складності впровадження;

– запропоновано, в контексті концепції людиноцентризму та домінування сервісної функції держави, вважати одним із головних завдань реформи органів прокуратури України їх ребрендинг, розмежовано рестайлінгові та ренеймінгові заходи ребрендингу органів прокуратури України;

– удосконалено підходи щодо апроксимації зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення регулювання інформаційної діяльності прокуратури, зокрема, акцентовано на тому, що в ідеалі апроксимація зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення регулювання інформаційної діяльності прокуратури має являти собою запозичення правових норм, інститутів, процедур, інших елементів зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності прокуратури, з метою підвищення ефективності діяльності органів прокуратури України, з урахуванням історичних, соціальних, ментальних та інших особливостей українського народу;

– розроблено підходи до класифікації інформації органів прокуратури України, зокрема, за критерієм нормативності та змісту інформацію органів прокуратури запропоновано поділяти на: правову, статистичну, соціологічну, інформацію про фізичну особу, якщо цією особою є працівник органів прокуратури України, а також інші види інформації;

– здійснено періодизацію генези інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури України крізь призму двох критеріїв: за критерієм роботи з інформацією, яка є збереженою на матеріальних носіях і може становити інтерес для органів прокуратури; за критерієм безпосередньо нормативно-правових заходів, що регулюють діяльність органів влади загалом, та органів прокуратури зокрема, щодо роботи з інформацією;

– ініційовано пропозиції щодо внесення змін до Законів України «Про прокуратуру», «Про державну службу» в контексті інформування суспільства про діяльність органів

прокуратури України та оптимізації окремих процедур електронного документообігу;

– розвинуто ідеї стосовно необхідності впровадження електронних програм, здатних інтенсифікувати зв'язок органів прокуратури з населенням, на кшталт додатку «Дія», акцентовано на потребі врахування відповідного французького та португальського досвіду, розробки комплексу заходів щодо популяризації офіційних веб-сайтів органів прокуратури;

– проведено узагальнення щодо юридичної відповідальності працівників органів прокуратури за порушення інформаційного законодавства, зокрема, особливості притягнення їх до адміністративної, матеріальної, дисциплінарної та кримінальної відповідальності.

Розділ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

1.1. Поняття та сутність адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України

Висока динаміка реформаційних процесів, що відбуваються у нашій державі, поряд з тотальною інформатизацією сучасного суспільства, обумовлюють потребу дослідження різних аспектів використання інформації органами державної влади. Не є винятком і органи прокуратури, чиї функції зазнали принципових змін у ході оновлення вітчизняного законодавства.

Суспільна важливість дослідження проблематики адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення органів прокуратури лежить не так у теоретичній, як у практичній площині. Роль інформації майже неможливо переоцінити. Вона є всеосяжною складовою будь-якої діяльності, зокрема – сучасної діяльності прокуратури, орієнтованої, передусім на захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Влучно у цьому контексті висловилися Р. М. Шевчук та О. М. Кондрашов, зазначаючи, що «...інформація є надзвичайно важливою компонентою, що забезпечує повноцінну життєдіяльність як її окремих користувачів-громадян, так і держави загалом. Інформаційні ресурси (сукупність документів в інформаційних системах – бібліотеках, архівах, банках тощо)

перетворилися на предмет виробництва і купівлі-продажу. Цей факт засвідчує глобальну тенденцію переходу від індустріального суспільства до інформаційного» [1; 2, с. 53].

Отож якісна та ефективна діяльність органів прокуратури, як і якісна діяльність будь-яких інших органів державної влади, установ та організацій, неможлива без належного інформаційного забезпечення, що натомість вимагає наявності такого адміністративно-правового регулювання, яке має базуватися на комплексному дослідженні зазначеної проблематики з подальшим урахуванням його результатів та їх упровадженням у нормативно-правовому полі. Сучасний прокурор, як посадова особа, наділена значними процесуальними, адміністративними та іншими владними повноваженнями, і як наслідок – володіє значними можливостями в інформаційній сфері. Водночас від потенціалу практичного застосування цих можливостей відстає не лише чинне законодавство, але й наукові розробки вітчизняних дослідників. Одним із ключових напрямів розвитку правового забезпечення інформаційної діяльності органів прокуратури має стати акцент на їх активнішу інформаційну взаємодію із зовнішнім середовищем, зокрема, іншими правоохоронними органами та громадськістю.

Окремі аспекти роботи з інформацією в органах прокуратури неодноразово висвітлювалися вітчизняними та зарубіжними науковцями. В основу дослідження було покладено ідеї та напрацювання учених у сфері інформаційного, адміністративного права, а також теорії прокурорської діяльності, а саме: М. І. Ануфрієва, Л. В. Балабанової, О. О. Бандурки, К. І. Белякова, В. М. Брижка, І. Л. Бородіна, А. П. Горзова, В. Л. Грохольського, В. В. Долежана, В. О. Заросила, Р. А. Калюжного, Б. А. Кормича, К. І. Кузьміна, В. А. Ліпкана, В. І. Литвиненка, С. М. Петренка, А. М. Подоляки, С. А. Подоляки,

Н. О. Рибалки, М. В. Руденка, В. С. Цимбалюка, А. В. Черноіваненко, М. І. Якимчук та інших.

З огляду на підвищення інтересу до інформації та особливостей правового регулювання роботи з нею, за останні роки було проведено чимало досліджень різних аспектів цієї діяльності. Природі інформації та специфіці інформаційно-правових відносин і інформаційно-правового забезпечення присвячено дослідження Д. О. Маріц («Теоретичні проблеми правового регулювання інформаційних відносин в Україні», 2019 р.) [3]. Особливості адміністративно-правового забезпечення та адміністративно-правових засад інформаційної безпеки досліджували А. Ю. Нашинець-Наумова («Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки суб'єктів господарювання», 2018 р.) [4], С. О. Лисенко («Адміністративно-правові засади інформаційної безпеки підприємництва», 2019 р.) [5]. Безпосередньо проблематиці інформаційного забезпечення діяльності прокуратури присвятили свої праці В. С. Бабкова, С. Г. Гайдай, І. М. Козьяков, М. В. Косюта, А. В. Лапкін та інші. Зокрема, за останні кілька років з'явилися праці таких авторів, як В. В. Лушер («Адміністративно-правове забезпечення обігу інформації в органах прокуратури України», 2014 р.) [6], О. В. Костенко («Правове регулювання обігу інформації з обмеженим доступом у системі інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури», 2016 р.) [7], С. В. Мазурик («Інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури», 2017 р.) [8], І. В. Піляй («Принцип транспарентності у діяльності органів прокуратури України», 2018 р.) [9], С. Г. Гайдай («Прокурор як суб'єкт інформаційного права», 2019 р.) [10]. Однак навіть такий масив наукових розробок проблематики інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури у жодний спосіб не дає відповіді на всі запитання, які

виникають як у процесі реформування органів прокуратури, так і у процесі стрімкого розвитку інформаційних технологій та не такого стрімкого розвитку їх правового регулювання. Все це обумовлює актуальність нових досліджень з окресленої тематики, зокрема, дослідження поняття, сутності інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури України як у контексті правових новел, так і у контексті сучасного праворозуміння загалом.

Аналізу інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури передують визначення дефініцій «інформація» та «інформаційне забезпечення». Правове визначення дефініції «інформація» міститься у низці нормативно-правових актів. Зокрема, у Законі України «Про інформацію»: інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [11]. Таке визначення є влучним, але занадто широким для цього дослідження. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» інформація являє собою «відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб» [12; 13]. Натомість у чинному Цивільному Кодексі України законодавець під інформацією тлумачить «документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбулись або відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому середовищі» [14]. У такий спосіб чинне законодавство містить низку визначень дефініції «інформація», які суттєво різняться між собою. Тому доречно звернутися до вітчизняних та зарубіжних наукових підходів щодо змістовного наповнення зазначеної дефініції.

Інформація вважається соціальним благом, «прив'язаним» до системи реальних життєвих відносин та системи матеріальних і духовних цінностей суспільства. Її потрібно розглядати як нематеріальне соціальне благо, що становить вагомий ресурс існування та розвитку

суспільства, його головне багатство [15, с. 6]. Г. Г. Воробйов визначає інформацію як «філософську категорію, яка розглядається на рівні з такими поняттями, як простір, час, матерія». Загалом інформація – це повідомлення, тобто форма зв'язку між джерелом, який передає повідомлення, і наступником, який його отримує [16, с. 183; 17]. Такий філософський підхід однак не є достатньо конкретизованим для використання дефініції «інформація» у межах цього дослідження.

Сам термін «інформація» тривалий час асоціювався переважно з соціальною сферою, комунікативною діяльністю людей. У літературі є згадки про те, що це слово з'явилося у XVII–XVIII століттях [18, с. 123], втім до XX ст. не набуло широкого використання і йому навіть не приділяли уваги у тлумачних словниках. Лише на початку XX ст. цей термін набуває поширення: у документах, книгах, газетах, журналах його вживають для означення повідомлення, відомостей, обізнаності про справи у чийсь діяльності [19, с. 3]. В Англії, США, Франції слово «інформація» тривалий час означало судове слідство за різноманітними антидержавними злочинами [20, с. 8–9]. Тобто «інформація», як і чимало інших дефініцій, з часом дещо змінювала своє змістовне наповнення, поступово зміщуючись до сучасного, більш узагальненого розуміння.

На думку низки дослідників, першою наукою, яка зосередилася на проблематиці визначення інформації в сучасному світі, стала теорія журналістики. Зокрема, дослідниця теоретичних проблем правового регулювання інформаційних відносин Д. О. Маріц зазначає, що саме у цій галузі найпоширенішим було розуміння інформації як «описування фактів» чи «новини». Аналіз співвідношення інформації з природою та суспільством виявився в аспекті ідейної боротьби між основними лініями у філософії – матеріалізмом та ідеалізмом [3, с. 258–259].

Нині тлумачні словники надають чимало варіантів розуміння дефініції «інформація», змістовне наповнення яких залежить від специфіки тієї чи іншої галузі. Наприклад, у Вебстерському словнику зазначено, що інформація (від лат. *informatio* – «пояснення, уявлення про щось») – це: 1) спілкування або отримання знань чи відомостей; 2) знання, отримані під час дослідження, вивчення чи інструктажу; новини; факти; дані; 3) щось (наприклад, повідомлення, експериментальні дані чи зображення), що виправдовує зміну якоїсь структури чи конструкції (наприклад, плану чи теорії), або що представляє набутий досвід про щось [21]. У двадцятому томі «Великої української юридичної енциклопедії» інформацію поділяють на вербальну (буквенно-знакову, цифрову, графічну, іконічну), невербальну, орієнтуючу [22, с. 342–344]. У «Стислому юридичному словнику-довіднику для журналістів і громадських активістів» єдине визначення інформації відсутнє, проте запропоновано визначення окремих її видів, серед яких: інформація з обмеженим доступом; інформація про управління правами; інформація, що ідентифікує джерело [23, с. 29–31]. У «Великому тлумачному словнику української мови» слово «інформація» має відразу три значення: «повідомлення про щось, доведення до відома чогось; відомості про навколишній світ, процеси, які у ньому відбуваються, про події, ситуації, чийсь діяльність, які людина сприймає безпосередньо або за допомогою спеціальних пристроїв, зокрема за допомогою комп'ютерів та інших систем; коротка стаття, допис у газеті, що містить фактичні дані» [24]. Водночас С. І. Ожегов пропонував визначення поняття «інформація», як: 1) відомостей про навколишній світ і процеси, що у ньому відбуваються; 2) повідомлення про стан справ, про стан чого-небудь [25]. Низка дослідників тією чи іншою мірою погоджуються з цими визначеннями, оскільки більшість суспільних відносин

виникає з приводу отримання та надсилання інформації, відомостей та повідомлень у процесі її створення, поширення, перетворення і споживання [26, с. 30]. Тобто можна спостерігати трактування поняття «інформація» щонайменше у двох взаємопов'язаних контекстах – як власне відомостей про щось наявне та як повідомлення про ті чи інші події, тобто як похідну від зазначених відомостей.

Загострення інтересу до інформації з боку науковців різних напрямів знань сприяє накопиченню поглядів на це явище. Нині існує кілька основних теорій, чи радше концепцій інформації: статистична, семантична, прагматична [27, с. 16–20], кожна з яких пропонує власну інтерпретацію терміну.

Наприкінці 40-х рр. ХХ ст. поняття «інформації» було уточнено логічно та математично у межах теорії передачі інформації та в кібернетиці. З моменту опублікування статті К. Шеннона «Математична теорія зв'язку» у 1948 р., була започаткована сучасна західноєвропейська статистична теорія інформації [28, с. 243–333]. Зазначена стаття визначна тим, що у ній вперше для сучасної західноєвропейської цивілізації було запропоновано назву для кількісної міри інформації – «біт». Більшість сучасних науковців ігнорують роль давньокитайських досліджень інформації в контексті статистичної теорії. Натомість ще у 1703 році видатний німецький учений Г. В. Лейбніц у своїй статті «Пояснення двійкової арифметики» посилався на легендарного китайського володаря Фу Сі (що правив Піднебесною 4 300 років тому), як на винахідника бінарного коду [29]. Тобто можна припускати, що науковий інтерес до інформації налічує понад сорок століть.

Сучасна статистична теорія інформації набула свого розвитку у межах кібернетики, про що свідчать праці Н. Вінера [30]. Відштовхуючись від відомого вислову Норберта Вінера: «Інформація є інформація, а не матерія та

не енергія», А. В. Соколов дійшов висновку, що інформація – це «не наявний реально об'єкт, а розумова абстракція, тобто створена людським розумом фікція» [31]. У такий спосіб визнання інформації об'єктивно реальним фактом не можна вважати єдиним, навіть головним критерієм її матеріалістичної інтерпретації [32, с. 74]. Така позиція, безумовно, варта уваги. Однак головним недоліком математичних теорій вважають відсутність ціннісних (щодо інформації) критеріїв, що з огляду на вирішальне значення для споживача не кількості, а саме цінності, доступності, актуальності такої інформації, значно знижує ефективність застосування таких теорій.

На думку прихильників прагматичного підходу, цінність інформації визначається її кількістю та якістю, які є необхідними для досягнення поставленої мети. У контексті цього, В. М. Заяць зазначав, що обчислюючи цінність інформації, цільовою функцією для досягнення поставленої мети потрібно вибрати задоволення певних потреб користувача (матеріальних, духовних, естетичних, смакових, пізнавальних та інших) або виконання певних дій [33]. Тобто йдеться про необхідність визначення критеріїв корисності, цінності, доцільності інформації. Головними недоліками такого підходу є відсутність однозначних критеріїв та ситуативність оцінювання, адже одна й та сама інформація може бути надзвичайно цінною в одному випадку, і не мати практичної цінності в іншому. Водночас критерії цінності є винятково суб'єктивними. Зокрема, інформація, що може стати вирішальним доказом у кримінальному провадженні, має високу цінність для потерпілого та обвинуваченого, значну цінність для правоохоронних органів, і при цьому не матиме жодної цінності для сторонніх осіб. Наприклад, прибиральниця може мимоволі вивести плями (бруду, крові тощо) на поверхні (меблів, підлоги, стін), які містили відбитки

(пальців, черевиків), навіть не підозрюючи, що у такий спосіб ускладнює слідчі дії, або навіть (за відсутності інших доказів), унеможлиблює притягнення до відповідальності особи, яка вчинила злочин.

На відміну від статистичної та прагматичної, семантична концепція інформації орієнтується, здебільшого, на проблематику новизни інформації. Ключовим елементом семантичної концепції є поняття «тезауруса» – опису системи знань про дійсність, якими володіє індивідуальний носій інформації або група носіїв у цей момент. Оскільки інформація, яку отримує приймач того чи іншого повідомлення, суттєво залежить від властивостей самого приймача, дослідниками було введено поняття тезауруса приймача [34]. Очевидно, що з одного і того самого повідомлення різні приймачі (з різними тезаурусами) витягують неоднакову інформацію. Внаслідок невідповідності такий тезаурус взагалі може не сприйняти деякі (незрозумілі йому) повідомлення. Останні для такого приймача не несуть ніякої інформації (приймач отримав нульову інформацію), і у цьому випадку його тезаурус не змінився [35]. Тому з кожного повідомлення примітивний тезаурус інформації не витягує, розвинений тезаурус «розуміє» повідомлення і отримує максимальну інформацію, а перенасичений тезаурус також інформації не отримує через занадто хорошу підготовленість. Зокрема, одне й те саме «повідомлення» – підручник з теорії держави і права – дошкільнику не дає жодної інформації (тезаурус невідповідний), студенту-юристу дає максимум інформації, а професору-юристу знову ж таки не дає жодної інформації (тезаурус перенасичений).

Більшість сучасних дослідників інформації намагаються поєднувати зазначені концепції в тій чи іншій пропорції, все ж схилиючись до певного бачення. Зокрема, Д. О. Маріц визначає інформацію як єдиний загальний об'єкт всіх

інформаційних відносин. Водночас дослідниця виділяє різні види інформації: відкриту й обмежену в доступі. З цього, на її думку, випливає, що кожен вид інформаційних відносин характеризується певною специфікою, яка залежить значною мірою від правового режиму виду інформації, що натомість визначається самою інформацією, її властивостями й особливостями [3, с.261–262]. В. Ф. Іванов же, досліджуючи поняття «інформація» у різних науках, узагальнює позицію багатьох наукових діячів різних галузей знань і зазначає, що: 1) інформація – це процес передачі знань, сигналу чи повідомлення; 2) інформацією є поточні дані про змінні величини у деякій галузі діяльності, систематизовані відомості щодо основних причинних зв'язків, які містяться у знанні як понятті більш загального класу, по відношенню до якого інформація є підлеглою; 3) інформацією є знання, які передані кимось іншим або придбані шляхом власного дослідження чи вивчення; 4) інформацією є знання про якусь особу, подію, випадок чи щось подібне [36].

Згідно з В. Краснянським існують два основних підходи до розуміння правової природи інформації: атрибутивний та функціонально-кібернетичний. Відповідно до першого підходу інформація є атрибутом будь-якої матерії, що полягає у структурності, впорядкованості, різноманітності та організації її стану. Відображення в матеріалістичній філософії розуміють як атрибут матерії, звідси і назва концепції – «атрибутивна». Відповідно до другого підходу інформація – це здатність лише визначеного класу матеріальних систем, які виникають та збагачуються у процесі їх становлення та розвитку, функціонального взаємозв'язку між собою та зовнішнім середовищем. До таких систем належать живі організми, їх спільноти, людина, суспільство, а також створені людиною штучні автоматизовані системи [19, с. 4].

Водночас О. В. Кохановська стверджує, що в усіх випадках, коли йдеться про інформацію поза будь-яким матеріальним носієм, або про інформацію, жорстко пов'язану зі своїм носієм, йдеться про об'єкт, який не має ціни, вартості, а лише може бути оцінений за його важливістю, вчасністю тощо, а не набути ціну, як майно. Це товар особливого роду, який можна оцінити, але неможливо встановити його вартість [37, с. 5]. Проте існує і протилежна думка, що інформація не може бути певною мірою об'єктом правовідносин, адже обґрунтовується адресацією правових норм на дії суб'єктів права, а не явища навколишнього світу [15, с. 4]. Аналіз праць сучасних учених, які порушували питання правового регулювання інформаційних відносин, свідчить про відсутність єдності щодо розуміння змісту дефініції «інформація». Зокрема, відомий фахівець інформаційного права та інформаційної безпеки В. С. Цимбалюк пропонує під інформацією тлумачити результат творчості чи відтворення (аналітико-синтетичну чи евристичну діяльність) усвідомлених певними суб'єктами суспільних відносин об'єктивно наявних відомостей, повідомлень, даних, сигналів, кодів, знань, ідеальних образів тощо, для задоволення своїх потреб, інтересів [38, с. 15]. Такий підхід дає ще одну підставу розглядати інформацію як абстрактне поняття, а не матеріальний об'єкт.

О. В. Кохановська також обґрунтовує висновок про те, що «інформацію як об'єкт цивільного права, можна розглядати у таких проявах, як інформаційний продукт, ресурс, документ, тобто об'єкт, який може бути інформаційним товаром і предметом будь-яких правочинів, з урахуванням особливостей і специфіки його як об'єкта особливого роду». На думку вченої, «інформація як специфічний особливий об'єкт, не може ототожнюватися з речами» [37, с. 4]. Дослідницею запропоновано доктринальне визначення інформації як немайнового блага особливого роду, яке

нерозривно пов'язане з життям, його виникненням і закінченням, що виявляється як особисте немайнове благо, результат впливу на людину й інших суб'єктів та об'єктів права, результат інтелектуальної творчої діяльності, відомості про осіб, події та явища, предмети, об'єкти і процеси незалежно від форми їх представлення [37, с. 4; 39].

Розглядаючи інформацію в контексті діяльності органів прокуратури, було проаналізовано чимало наукових праць. І, на жаль, для багатьох вітчизняних дослідників інформаційного забезпечення діяльності правоохоронних органів загалом, та органів прокуратури зокрема, характерне доволі однобічне трактування інформації. Зокрема, на думку І. П. Катеринчука, цілі діяльності правоохоронних органів мають детермінувати мету інформаційного забезпечення діяльності останніх. При цьому такі цілі мають розглядатися системно, генеральною метою за таких умов виступає мета діяльності правоохоронних органів, а мета інформаційного забезпечення є похідною від неї і підтримуючою за своєю сутністю [40, с. 79]. Тобто йдеться про прагматичний підхід.

Л. Прінц під інформацією у системі прокуратури трактує сукупність відомостей, які відображають усі її складові щодо виконання завдань, які стоять перед прокуратурою, а також дані, що характеризують стан дотримання законів [41, с. 81; 42]. Це визначення, надане у руслі прагматичної концепції інформації, майже ігнорує змістовну частину інформації, акцентуючи увагу винятково на її призначенні. Тобто наявний винятково прагматичний підхід за повного ігнорування статистичної та семантичної складових. Головними недоліками такого підходу є відсутність однозначних критеріїв визначення цінності інформації та ситуативність її оцінювання. Схожої позиції дотримуються ті вчені, котрі виділяють завдання, які виконує інформація в управлінні. Зокрема, на думку Є. Бовкуна, інформація:

є специфічною формою взаємозв'язку, взаємодії компонентів системи, а також системи загалом з навколишнім середовищем; обслуговує всі рівні та функції управління – від підготовки та прийняття рішення до підведення підсумків виконання; є безпосередньою причиною, яка визначає вибір системою того чи іншого варіанта поведінки, переводу системи у новий стан, що забезпечує її рух до заданої мети [43, с. 77–78; 44]. Хоча можна спостерігати намагання науковця врахувати семантичну концепцію інформації, адже «вибір системою того чи іншого варіанта поведінки», і подальше «переведення системи у новий стан, що забезпечує її рух до заданої мети» вже можна інтерпретувати як зміну тезаурусу отримувача інформації (у цьому разі – суб'єкта інформаційних відносин).

Особливістю інформації в органах прокуратури дослідники її адміністративно-правового аспекту називають те, що вона становить собою сукупність відомостей, що визначають рівень знань прокурорсько-слідчих працівників про ті чи інші факти, події, явища, а також про їхні взаємозв'язки [6, с. 20]. До речі, до такого типу інформації можна віднести і всю інформацію про діяльність органів прокуратури України, статистичні, організаційні, інші дані, що створюються у процесі діяльності структурних підрозділів органів прокуратури України та їх працівників. В. В. Лушер у контексті цього, виділяє інформацію зовнішнього спрямування, яка представляє собою відомості про осіб, події та предмети, що отримані ззовні системи органів прокуратури України. Наприклад, для працівників прокуратури велике значення має інформація про стан законності та правопорядку на території обслуговування того чи іншого району або міста, а також відомості стосовно причин і умов вчинення правопорушень [6, с. 20].

Детальну класифікацію інформації за змістом запропоновано у Розділі II Закону України «Про

інформацію», де наведено її розподіл за критеріями виду: інформація про фізичну особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація; інші види інформації; та за критерієм доступу (відкрита інформація та інформація з обмеженим доступом) [11]. Під правовою інформацією запропоновано тлумачити будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо [11]. Відштовхуючись від норми закону, С. В. Мазурик розподіляє інформацію органів прокуратури за критерієм нормативності та змістом на: правову; статистичну; соціологічну [45, с. 31]. При цьому належність інформації до відкритої, чи до інформації з обмеженим доступом залежить від її змісту, а не від належності до зазначених категорій. Загалом такий підхід є прийнятним, однак доречно віднести до інформації органів прокуратури ще й інформацію про фізичну особу, якщо цією особою є працівник органів прокуратури України, а також інші види інформації.

В. В. Лушер пропонує таке визначення інформації, як об'єкту адміністративно-правового забезпечення в органах прокуратури України – «це будь-які відомості, необхідні для здійснення наглядових та ненаглядних функцій органами прокуратури, про стан законності та правопорядку, а також які характеризують організацію роботи в органах прокуратури та можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [6, с. 21]. Доволі лаконічне наповнення досліджуваної дефініції, однак було надано до набуття чинності Закону України «Про прокуратуру» [46]. Наразі таке визначення не відповідає

вимогам часу, передусім, з огляду на усунення функції загального нагляду.

Отже, *інформація в органах прокуратури – це сукупність знань про явища, події, процеси реальної або уявної дійсності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, можуть бути відкритими, або мати обмежений доступ.* За критерієм нормативності та змісту інформацію органів прокуратури можна поділити на: правову, статистичну, соціологічну, інформацію про фізичну особу, якщо цією особою є працівник органів прокуратури України, а також інші види інформації.

У вітчизняній науці немає єдиного бачення об'єкту інформаційних правовідносин. Деякі вчені допускають існування множини об'єктів інформаційних правовідносин. Зокрема, Д. Ю. Шпенюв об'єктом інформаційних відносин вважає: «інформацію (відомості про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси незалежно від форми їх надання); матеріальні блага, інформаційні системи, інформаційні ресурси, бази даних, засоби забезпечення автоматизованих інформаційних систем та їх технологій, засоби обчислювальної техніки і зв'язку; нематеріальні особисті блага (таємницю приватного життя, особисту і сімейну таємницю, честь, гідність, ділову репутацію); поведінку та дії суб'єктів інформаційних правовідносин» [47, с. 8]. Натомість інші дослідники (зокрема, Б. М. Гоголь) заперечують існування об'єктів інформаційних відносин: інформаційних речей та інформаційних ресурсів, і вважають, що єдиним об'єктом є інформація як нематеріальне благо [48, с. 6, 7]. Зазначена тема залишає вкрай широке поле для дискусії, оскільки з одного боку, пов'язані з інформацією нематеріальні особисті блага реально існують, з іншого – вкрай складним залишається питання надання вичерпної характеристики цим об'єктам, не кажучи вже про оцінку їх

вартості (що, однак, не заважає доволі широкому застосуванню компенсації, у рамках судової практики, за шкоду, завдану цим благам).

Активна дискусія у вітчизняній науковій спільноті точиться і щодо поняття інформаційного забезпечення правоохоронних органів загалом, та органів прокуратури зокрема, особливо у контексті переходу до сервісної концепції держави.

А. С. Хомич з цього приводу зазначає, що інформаційне забезпечення діяльності органів прокуратури має за мету інформаційне обслуговування прийняття процесуальних рішень, тобто виражається у пошуку та отриманні потрібної для діяльності органів прокуратури інформації у необхідному місці на основі певних процедур та із заданою періодичністю. Тому інформаційне забезпечення діяльності органів прокуратури припускає удосконалення його адміністративно-правової організації, проведення організаційних, науково-дослідних й інших заходів для поступового підвищення його ефективності [6; 49]. Водночас таке визначення є дещо застарілим, оскільки у жодний спосіб не враховує необхідність інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури (що не дивно, адже дослідник озвучив його задовго до прийняття чинного Закону України «Про прокуратуру», де цьому питанню присвячено чимало уваги [46]).

Натомість В. С. Цимбалюк інформатизацію прокурорської діяльності розглядає як множину взаємопов'язаних процесів (організаційних, правових, фінансових, наукових, технічних тощо), спрямованих на формування умов для задоволення інформаційних потреб органів прокуратури у виконанні ними конституційних функцій, спрямованих на забезпечення реалізації законних прав громадян і суспільства, повноважень держави через створення, розвиток, ефективне застосування комп'ютерних

інформаційних систем, їх електронно-телекомунікаційних мереж, ресурсів, баз даних і знань, комп'ютерних технологій [50, с. 21]. Такий комплексний підхід до визначення інформаційного забезпечення є доволі прогресивним. Однак окреслене дослідником поняття інформаційного забезпечення є дещо ширшим за інформаційно-правове забезпечення у контексті видів інформації, яка піддається обробці (інформаційно-правове забезпечення можна вважати складовою інформатизації на рівні з інформаційно-фінансовим, інформаційно-технічним та іншими видами забезпечення). Водночас, з погляду інструментарію інформаційно-правового забезпечення, такий підхід є занадто вузьким, оскільки застосування комп'ютерних інформаційних систем, їх електронно-телекомунікаційних мереж, ресурсів, баз даних і знань, комп'ютерних технологій, є лише одним із напрямів реалізації інформаційно-правового забезпечення. Адже частина інформації зберігається, обробляється та передається на паперових носіях, частина інформації передається вербально, що виходить за межі окресленої дослідником «інформатизації».

В. В. Лушер також досліджує поняття інформатизації, визначає його ширшим, аніж інформаційне забезпечення, однак зазначаючи, що по суті воно є допоміжним процесу інформаційного забезпечення. На думку дослідника, забезпечення обігу інформації є тотожним поняттю інформаційного забезпечення, але оскільки інформаційний обіг у діяльності органів державної влади, зокрема в органах прокуратури, характеризується як вхідною, так і вихідною кореспонденцією, передбачає певну стадійність, а також потребує комплексного підходу, що обумовлює доречність використання останнього терміну [6, с. 66]. Такий підхід важливий, однак неприйнятним є ототожнення інформаційного забезпечення та забезпечення обігу інформації. У процесі роботи з інформацією (не лише в

органах прокуратури) має місце генерування (або ж збирання) інформації, її накопичення, обіг, обробка та збереження. Усі зазначені складові роботи з інформацією є значущими і не можуть бути проігнорованими.

С. В. Мазурик визначає інформаційне забезпечення діяльності органів прокуратури як комплексне явище, яке: створює систему інформаційних ресурсів органів прокуратури, що формують можливості для здійснення організаційних заходів, пов'язаних із досягненням цілей прокуратури та реалізацією її функцій; спрямоване на організацію збору (отримання), реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання та використання інформації (як сукупність даних, які є актуальними для прокурорської діяльності), а також дотримання режиму безпеки інформації; формує передумови для правильного сприйняття суспільством прокурорської діяльності, шляхом надання громадськості повної, достовірної та своєчасної інформації про процеси, що відбуваються у системі прокуратури, її досягнення, невдачі, а також своєчасне отримання зворотного посилу (*feedback*) від інститутів громадянського суспільства про напрями покращення діяльності [45, с. 31–32]. Таке деталізоване визначення є дещо переобтяженим акцентом на публічність діяльності органів прокуратури. До того ж його автор фактично ототожнює суспільство та громадськість з інститутами громадянського суспільства.

С. А. Подоляка зазначав, що інформаційне забезпечення – це сукупність даних, інформації в усіх її формах на будь-яких матеріальних носіях і водночас система принципів, методів роботи з цими даними, інформацією щодо їх збору, обробки, збереження, ефективного використання за цільовим (вузькоспеціалізованим) призначенням [51, с. 27]. Таке лаконічне визначення є водночас практично вичерпним. Його можна взяти за основу у процесі визначення інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури.

Прийнятною є більш зважена позиція В. В. Лушера, відповідно до якої, під інформаційним забезпеченням органів прокуратури України запропоновано тлумачити комплекс нормативно-правових, організаційно-управлінських, науково-технічних та інших заходів поєднання усієї інформації, що використовується в органах прокуратури, специфічних засобів і методів її оброблення, використання, дослідження, зберігання та захисту [52]. Інформаційно-правове забезпечення у цьому контексті виступає складовою інформаційного забезпечення органів прокуратури. Однак не зовсім зрозуміло, чому вчений проігнорував такі процеси роботи з інформацією, як збір та обмін, хоча останній міг передбачатися складовою категорії «використання».

Чи можна вважати основою інформаційно-правового забезпечення винятково нормативно-правові акти, орієнтовані на регулювання прокурорської діяльності? Ймовірно, що такі нормативно-правові акти дійсно є необхідною складовою джерельної бази інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури, але не достатньою, і тим паче – не вичерпною складовою. Доволі слушно з цього приводу висловився Є. В. Шульга, зазначивши, що Закон України «Про інформацію», який передбачає забезпечення державою доступу кожного до інформації, рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; інформаційної безпеки України, має безпосереднє відношення до інформаційно-правового регулювання функціонування прокуратури [26, с. 29]. У такий спосіб джерелами нормативно-правового регулювання

інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури виступають не лише нормативні акти у сфері прокурорської діяльності, а й норми, положення інших нормативно-правових актів, що носять, на перший погляд, загальний характер.

Отож інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури України – це комплекс нормативно-правових заходів, спрямованих на регулювання роботи із сукупністю даних, інформацією в усіх її формах на будь-яких матеріальних носіях, у процесі її збору, обробки, збереження, обміну та іншого ефективного використання за цільовим призначенням.

Проблематика визначення поняття адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури є більш дослідженою. Зокрема, П. В. Литовченко зазначає, що адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини, з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [53, с. 130].

І. І. Веремеєнко тлумачить механізм адміністративно-правового регулювання як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності держави [54, с. 55]. Схожий підхід можна спостерігати у дослідженнях таких учених, як І. П. Голосніченко, Т. О. Коломоєць, які трактують це поняття як сукупність адміністративно-правових засобів впливу та регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі реалізації державної виконавчої влади [55, с. 14] або у сфері адміністративного права [56, с. 23, 146] відповідно.

В. І. Олефір та В. В. Галуцько наводять ширше визначення механізму адміністративно-правового регулювання, розкриваючи його як засіб функціонування єдиної системи адміністративно-правового регулювання, з метою забезпечення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, функціонування громадського суспільства і держави [57, с. 193]. Натомість, на думку І. М. Шопіної, адміністративно-правове забезпечення є адміністративно-правовим впливом на суспільні відносини, який здійснюється за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів та інших правових явищ, які в сукупності складають механізм адміністративно-правового регулювання [58, с. 55].

Розгорнуте визначення поняття механізму адміністративно-правового регулювання, в контексті протидії корупції, пропонує у своєму дослідженні С. А. Подоляка, розглядаючи під ним діяльність суб'єктів нормотворення та нормозастосування у сфері прийняття адміністративного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів, їх застосування у публічно-правових відносинах за допомогою відповідних засобів у сфері протидії корупції, яка реалізується як у межах органів прокуратури України та процесі внутрішньовідомчої діяльності, так і в процесі виконання прокуратурою своїх безпосередніх функцій, що у результаті забезпечує запровадження у практичну дійсність положень адміністративного, зокрема антикорупційного законодавства, та реалізації державної антикорупційної політики у діяльності органів прокуратури та суспільстві загалом [59, с. 124].

Значно вужче розглядає аналогічну дефініцію І. О. Клочко, який під адміністративно-правовим регулюванням діяльності органів прокуратури щодо протидії корупції пропонує тлумачити систему норм

адміністративного законодавства, які регламентують діяльність органів прокуратури у сфері протидії та запобігання корупції, а саме: щодо здійснення нагляду за дотриманням законодавства органами, які провадять розслідування корупційних злочинів, представництва інтересів держави та громадян у суді та інших видів діяльності, визначених Конституцією та законами України [60, с. 14].

Отже, адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України – це система норм адміністративного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів, їх застосування у публічно-правових відносинах органів прокуратури України, спрямованих на регулювання роботи із сукупністю даних, інформацією в усіх її формах на будь-яких матеріальних носіях, у процесі її збору, обробки, збереження, обміну та іншого ефективного використання за цільовим призначенням.

1.2. Генеза інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України

Проблематики генези роботи з інформацією в органах прокуратури у своїх працях побічно торкалися В. І. Малюга, у процесі аналізу становлення принципів організації та діяльності прокуратури України – В. В. Клочков та В. В. Сухонос, які досліджували еволюцію прокуратури України, В. М. Бесчасний, що досліджував процеси виникнення, становлення та розвитку прокуратури у системі органів державної влади.

У процесі проведення цього дослідження використано окремі ідеї авторів, чиї наукові праці було присвячено становленню інформаційно-правового забезпечення органів прокуратури, серед яких, зокрема: В. В. Лушер

(«Адміністративно-правове забезпечення обігу інформації в органах прокуратури України», 2014 р.) [6], С. В. Мазурик («Інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури», 2017 р.) [8]. Водночас, з огляду на відмінність підходів до інформаційно-правового забезпечення та низки правових новел, проблематика генези інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури й досі залишається актуальною.

Нині існує чимало підходів до періодизації історичного розвитку прокуратури в Україні, кількість яких поступається хіба що кількості підходів до періодизації в історії держави і права України. Однак, якщо в історії держави і права більшість дослідників відносять свої підходи до однієї з двох груп (ширшого, або територіального трактування та вузького, або державницького трактування), то у випадку з періодизацією історії прокуратури більшість підходів містять серйозний недолік – єдиним критерієм періодизації вважається прив'язка до історії Української державності.

У процесі роботи над дослідженням під інформаційно-правовим забезпеченням діяльності органів прокуратури України запропоновано тлумачити комплекс нормативно-правових заходів, спрямованих на регулювання роботи з сукупністю даних, інформацією в усіх її формах на будь-яких матеріальних носіях, у процесі її збору, обробки, збереження, обміну та іншого ефективного використання за цільовим призначенням [61, с. 188]. Аналізуючи ретроспективу регулювання діяльності органів прокуратури на українських землях у такому контексті, доречно вести відлік історичних етапів крізь призму двох критеріїв: 1) за критерієм власне роботи з інформацією, яка є збереженою на матеріальних носіях і може становити інтерес для органів прокуратури; 2) за критерієм безпосередньо нормативно-правових заходів, що регулюють діяльність прокуратури щодо роботи з інформацією. Очевидно, що історична періодизація за

першим зазначеним критерієм буде, значною мірою, обумовлена зміною підходів до збереження інформації, які існували на території сучасної України у процесі історичного розвитку суспільства.

Періодизація за критерієм роботи з інформацією нерозривно пов'язана з історією розвитку комунікації, де у європейській науковій школі прийнято виділяти три «революції». В. Іванов з цього приводу зазначав, що перша пов'язана з появою і розвитком писемності (хоча чимало вчених вважають, що вона відбулася близько 40 тис. років тому і пов'язана з розвитком мови, як основним засобом спілкування людей). Друга, згідно з Г. М. Мак Люеном – революція Гутенберга. Тобто використання друкарського верстата для тиражування інформації. Третя – поява електронних медіа. При цьому, на думку структуралістів, перша революція створила письмові символи, друга – трансформувала їх у друкарські, а третя – в електронні [36, с. 13–14]. Враховуючи такий підхід та особливості вітчизняного історичного процесу, *за критерієм роботи з інформацією (з погляду органів державної влади), можна запропонувати такі історичні етапи:*

I етап – архаїчний період, або період усної передачі інформації;

II етап – період введення писемного фіксування інформації;

III етап – період формалізації та унормування писемного фіксування та збереження інформації;

IV етап – період упровадження електронного фіксування, збереження інформації та її обробки.

Період усної передачі інформації – архаїчний, бере свій початок з часів виникнення державності на сучасній території України. Із упровадженням та початком активного використання писемності, роль усної інформації не надто зменшилася, хоча у юридичному контексті і почала

відходити на друге місце. Усна передача інформації залишилася провідною у багатьох сферах суспільного життя, зокрема, в усній народній творчості: легендах, казках, народних піснях.

Другий етап – період упровадження писемного фіксування інформації, обумовлений, насамперед, появою писемності на українських землях. У широкому сенсі йдеться про V ст. до н. е., коли на берегах Керченської протоки виникла Боспорська держава [62], або ж про IV ст. н. е., коли виникла власна абетка у остготів, які панували на більшості сучасних українських земель [63]. Зразком тогочасної писемної фіксації інформації органами державної влади можна вважати одну з найвідоміших пам'яток права Північного Причорномор'я – присягу громадян Херсонеса, що датується кінцем IV – початком III ст. до н. е. У документі громадянин брав на себе зобов'язання опиратися тим, хто зраджує та ламає державний (демократичний) устрій, але й «...не приховувати цього, а довести до відома державних посадових осіб» [64].

У вузькому сенсі може йтися саме про появу писемності у слов'янського населення українських земель на світанку формування державності у східних слов'ян. У контексті цього, зазвичай, більшість дослідників опирається на появу кириличної писемності (IX ст.) [65].

Водночас не можна ігнорувати можливості використання державами на українських землях інших писемних мов або їх окремих елементів. Дослідник історії слов'янської писемності академік Петар Хр. Ілієвські з цього приводу зазначає, що теза про існування на Балканах і в Понті цілком оформленого кириличного письма, старшого від глаголиці Костянтина Філософа, не підтверджена історичними доказами. Це припущення відкидається у слов'янознавстві як довільне і суб'єктивне. Але т. зв. «*argumentum ex silentio*», який передусім береться до уваги, не може вважатися абсолютним

доказом того, що слов'яни взагалі не користувалися грецьким письмом до місії солунських братів [66, с. 5]. У такий спосіб хронологічні рамки початку другого періоду можуть бути зміщені з IX ст. на більш ранній час.

Збереження інформації у документованій формі набуває дедалі більшого поширення у X–XI ст. І якщо для короткочасного збереження інформації використовували бересту або цери (покриті воском дощечки), то для запису важливих угод (військових та торгівельних), літопису подій, застосовувався надійніший матеріальний носій (пергамент). Хоча давньоруські літописи не зберегли текстів договірних документів XI ст. повністю, окремі їх структурні елементи зустрічаються у «Повісті временних літ» [67, с. 118–119]. Зокрема, під 1067 р. наводиться фрагмент зобов'язання, яке брати Ярославичі дали Всеславу Полоцькому: «Приди к намъ, яко не створимъ ти зла». Подібне до попереднього оформлення зобов'язання засвідчене і статтею під 1097 р. У ній йдеться про те, що князі, зібравшись на з'їзд у Любечі, постановили: «Да нонъ отсел'ь ймемся въ единое сердце, и блюдем Рускїи земли: каждо да держить отчину свою» [68].

Любецький з'їзд було скликано за ініціативою Володимира Мономаха. Ймовірно, наведені вище рядки взято з документа, який ухвалили його учасники. З кінця XI ст. у східнослов'янському літописанні фіксуються перші випадки оформлення умов договорів [67, с. 118–119]. Тобто вже на кінець XI ст. у давньоруській державі сформувалася практика письмового оформлення договорів з детальним викладенням умов.

Можна припускати, що подальші події, зокрема численні розорення Києва (князями на чолі з Андрієм Боголюбським у XII ст., татаро-монголами у першій половині XIII століття), обумовили зникнення величезної кількості документів, які мали значну історичну цінність саме у контексті фіксації

інформації, важливої для органів державної влади. Втім століття спустошення українських земель завойовниками не призвело до повного зникнення писемної культури фіксації інформації.

О. В. Прискока з цього приводу зазначає, що коли українські і білоруські землі ввійшли до складу Великого князівства Литовського, літературна мова Київської Русі не занепала, а стала мовою державного управління, законодавства, листування. Напередодні розпаду давньоруської держави її ділова писемність досягла такої досконалості, що виявилася здатною у нових умовах обслуговувати потреби установ як ВКЛ, так і Польщі, яка захопила у той час Холмську, Белзьку і Галицьку землі. У XIV–XVI ст. ст. із канцелярій ВКЛ вийшла чимала кількість документів. Їх оформляли як східні слов'яни, так і литовці, які володіли державною мовою. У Литовських статутах 1529 р., 1566 і 1588 рр. спостерігається спадкоємність цієї мови [67, с. 115].

Третій етап – період формалізації та унормування писемного фіксування та збереження інформації (XVI ст. – друга половина XX ст.) характеризується поступовим формуванням стандартів ведення документації. Дослідники зазначають, що у колі пам'яток приватної документації кінця XVI–XVIII ст. провідне місце займають заповіти на власність (майно, землю тощо), що означувалися паралельними назвами: «духовне завіщання», «духівниця», «тестамент». Досить поширеним є «духовное завещание» у заголовній частині, у викладовій частині його витісняє живомовний однослівний відповідник «духівниця» та паралельний полонізм «тестамент» [69, с. 87]. Зокрема, В. Й. Горобець стверджував, що пожвавлення у кінці XVI – протягом XVII ст. ст. на території Гетьманщини діяльності полкових та сотенних канцелярій, розвиток діловодства у ратушах, загалом у центральних органах управління та судочинства

призвело до появи розмаїтої актової документації, яка й досі, на жаль, не досліджена у жанрово-стилістичному аспекті й досі не визначений розвиток самоназв документів [70].

У контексті цього, доречно зосередити увагу на актовому діловодстві. Усе, що відбувалося у судах, заносилося до актових книг. Більшість таких книг велося за подвійною системою: спочатку акти записувалися до чернетки – «протоколу» – за скороченою схемою, а потім переписувалися до чистовика – «індикту». Свою подальшу реорганізацію і розвиток актове діловодство у судах дістало за Статутом 1566 року [71]. В основному змісті документів простежується прагнення додержуватися канцелярської мови, хоча трапляються елементи живої розмовної мови, характерної для представників тодішнього феодального суспільства. Загалом актове діловодство проіснувало на території Правобережної України до 1840-х років [72].

Значного рівня формалізації документація на паперовому носії набуває у часи панування на українських землях Російської імперії. На початку ХІХ ст. канцелярія являла собою складне державне утворення, що об'єднувало відділення, столи, очолювані директором, начальників «відділень, секретарів і потрібну кількість писарів» [73, с. 75]. Чітка державна регламентація оформлювання документів, зокрема їх структури і змісту, пояснює наявність у законодавчому акті спеціальної частини, присвяченої письмоводству. Студіювання «Загальної настанови міністерств» демонструє ставлення до діловодства, як до технології розроблення та прийняття рішень. Канцелярії належало провідне місце у структурі міністерств, а її очільник мав не менший ранг, аніж директор будь-якого функційного департаменту. Стосовно статусу секретарів (статс-секретар, оберсекретар, державний секретар), то прийнятною є позиція Г. Конькової, котра підкреслювала високий рівень їх авторитету, що відповідав 1–5 класам

«Табеля о рангах» («Табелю про ранги», 1722 р.) [74, с. 128]. Тобто йдеться про приведення керівників канцелярій до рівня військового генералітету.

Увага, яка зосереджувалася на розв'язанні питань технологічного характеру, пов'язаних зі створенням, обігом та зберіганням документів, сприяла появі «Руководства к наглядному изучению административного порядка течения бумаг в России» (1858 р.) [75]. На цілісності діловодства та веденні звітності акцентував один із видатних державних діячів того часу – М. М. Сперанський. Його праці стали суттєвим внеском у те, що нині йменується уніфікацією документів.

Формування нормативної бази, орієнтованої на регулювання як загальних принципів, так і окремих моментів діловодства, призвело до підвищення рівня підготовки управлінських документів й організації роботи з ними. В. Ф. Янкова з цього приводу зазначає, що у зазначений період відбувається спеціалізація канцелярій центральних органів влади (передусім міністерств), а також установ розгалуженої системи місцевого управління, виокремлюються функції т. зв. «загального діловодства» й остаточно формуються різні види спеціального діловодства, удосконалюється порядок оформлювання документів, що втілюється в їх уніфікації [76, с. 34]. Саме у ХІХ ст. з'являються детальні описи і суворі приписи щодо необхідної для кожного виду документа інформації (реквізитів), встановлення єдиного розміру і виду (простий, гербовий) аркуша паперу (у 1833 р.), впроваджуються інші заходи удосконалення внутрішньої і зовнішньої форми документа [77, с. 228].

Ймовірно, найбільш насиченим як щодо об'єму опрацьовуваної інформації, так і щодо формалізації та унормування її фіксування та збереження на паперових носіях, став радянський період української історії.

Вже у 1920-х рр. активізується видання літератури з наукової організації праці, більшість якої присвячена безпосередньо питанням діловодства. Серед цієї літератури були фундаментальні праці, що містили теоретичні та практичні розробки питань організації діловодства. У цей період широко видавалися загальнодоступні посібники з діловодства для працівників установ, практичні керівництва та посібники нормативного характеру [78, с. 105]. Значний пласт відомостей з питань діловодства 1920–1930-х рр. можна знайти у тематичних збірниках документів і матеріалів, у яких відображена діяльність республіканських та місцевих органів контролю з упровадження у діяльність державних установ принципів наукової організації праці [79; 80; 81].

Із середини 1920-х і до початку 1930-х рр. було видано низку урядових актів, що торкалися порядку документування, форм документів, окремих питань діловодства. У цей самий період було здійснено чимало заходів із переведення діловодства державних органів у республіках на місцеві мови [82]. У загальнополітичному контексті у цей час було наявне демонстративне потурання розвитку бюрократичного механізму та нормативно-правової бази національних республік у складі СРСР, що обумовлено офіційним курсом тогочасної пропаганди. Однак, у контексті цього дослідження, можна констатувати зростання можливостей для тогочасної управлінської та правової науки, зокрема, її української складової.

Чимало уваги проблематиці опрацювання інформації у державних органах УРСР присвячували тогочасні вчені. Г. І. Славуцький та С. І. Войтицький у своїй брошурі розглядають не лише карткову систему реєстрації документів, а й інші важливі питання, пов'язані з веденням діловодства загалом, зокрема, характеризують систему діловодства, що застосовується в окремих центральних установах УСРР [83].

Не меншої уваги заслуговує «Практичний підручник діловодства українською мовою» О. Бузинного та В. Щепотьєва, що був виданий у Полтаві у 1924 році [84].

Протягом десятиліть радянська централізована система формувала потужний механізм роботи з інформацією. Так, наприклад, у 1969–1971 рр. було розроблено і затверджено серію загальносоюзних стандартів управлінської документації. З 1972 р. у СРСР почали діяти єдині правила підготовки та оформлення організаційно-розпорядчих документів і єдині правила роботи з документами. Постановою від 04.09.1973 р. Державний Комітет СРСР з науки і техніки ввів у дію основні положення Єдиної державної системи документування. У 1975 р. було прийнято ГОСТ 6.15.1-75 «Унифицированные системы документации. Система организационно-распорядительной документации. Основные положения» [85, с. 14; 86].

На початку 1984 р. було розроблено і затверджено 16 УСД загальносоюзного значення, 27 державних стандартів на УСД та 26 загальносоюзних класифікаторів техніко-економічної інформації. Усього було уніфіковано понад 4,5 тис. форм документів [86; 87]. На кінець 1980-х рр. в СРСР загалом, та в УРСР зокрема, сформувалася цілісна система документаційного забезпечення управління, яка, однак, вже не відповідала вимогам сучасності. Світ зробив крок в інформаційну епоху, і це висунуло нові вимоги до органів державної влади щодо роботи з інформацією. А. Г. Бойков та К. І. Беляков зазначають, що інформаційне суспільство не є альтернативним для різних суспільно-економічних систем, як не існує альтернативи і для індустріального суспільства, у межах якого співіснували капіталізм та соціалізм [88]. Однак комплекс суспільно-державних підсистем, насамперед соціально-політичних та економічних, а також світогляд і філософські погляди, що

сформувалися під їхнім впливом, можуть суттєво впливати на терміни переходу на нову стадію цивілізації [89; 90].

Останній виділений етап – період упровадження електронного фіксування, збереження інформації та її обробки, формально бере свій початок із упровадження електронно-обчислювальних машин у діяльність органів державної влади. Найбільш широке розгортання цього етапу наявне нині, на прикладі численних інформаційних ресурсів, які дають змогу опрацювати інформацію з нечуваною раніше швидкістю.

Вже у другій половині ХХ ст. технічний прогрес докорінно змінив спосіб опрацювання інформації, що зрештою призвело до появи документів в електронній формі, і як наслідок – електронного документообігу. Витоки інформаційного об'єкта, який відомий у сучасному суспільстві під назвою «документ в електронній формі» [91], походять з кінця 1960-х рр. У цей період у світі загалом, і в УРСР зокрема, почали використовувати термін «машиночитані документи». Бурхливий розвиток електронних обчислювальних машин у 1970–1980-х рр., прийняття планів розбудови автоматизованих систем управління (АСУ) в СРСР (і, зокрема, в УРСР) [92], призвело до посилення уваги радянських документознавців та архівознавців до проблем створення і використання документів за допомогою електронно-обчислювальних машин [93]. Перспективність такого напряму досліджень та практичного втілення ідей українського генія кібернетики В. М. Глушкова підтверджується успіхами сучасних аналітичних програм, які дедалі більше наближаються до уявлення про штучний інтелект. Натомість керівництво тоталітарної держави, орієнтоване на утримання влади та нарощування експорту сировинних ресурсів, а не на підвищення ефективності економіки шляхом інтенсифікації, надто мляво реагувало на нові розробки.

На відміну від гальмівних процесів у середовищі компартійної еліти, наукова спільнота дедалі більше уваги присвячувала розгляду перспектив автоматизації обробки інформації. Уже тоді у наукових виданнях почали активно обговорювати питання щодо необхідності підготовки нормативно-правової бази для регулювання створення та функціонування машиночитаних документів, їхньої класифікації, експертизи цінності, архівного зберігання, уніфікації та стандартизації [94; 95; 96; 97]. Зрештою це все-таки призвело до впровадження низки нормативно-правових актів та стандартів. Факт наявності у документальному середовищі документації, збереженої на нових носіях, на законодавчому рівні закріпив розроблений у 1984 р. ГОСТ 6.10.4-84 «УСД. Надання юридичної сили документам на машинному носіїві та машинограмі, створених засобами обчислювальної техніки». ГОСТ 6.10.4-84, серед іншого, визначав машиночитаним документ, придатний для автоматичного зчитування інформації, яка у ньому міститься [98]. Згодом у ГОСТ 2.001-93 «Міждержавний стандарт. Єдина система конструкторської документації», виданому у 1993 р., за прийняття якого проголосувала й Україна, замість терміну «машиночитаний документ» вже було використано термін «електронний документ» – документ, виконаний як структурований набір даних, створених програмно-технічним засобом [99]. ГОСТ 2.001-93 був змінений на ДСТУ ГОСТ 2.001:2006. «Єдина система конструкторської документації» у 2006 році [100].

Однак упровадження стандартів та законодавче регулювання електронної документації аж ніяк не означає розуміння особливостей цього виду збереження інформації. На думку сучасних філософів, такі поняття, як «технологія», «інформація», «знання», «соціально-культурні трансформації», «комп'ютер», «програма», «штучний

інтелект», «експертна система», «когнітивний процес», «робот» і «комп'ютерне покоління» підлягають ретельному й зваженому філософському аналізу. Він повинен поширитися на пізнання суспільства, на техніку й історію, на математичні структури й соціальні наслідки інформаційної революції. Напередодні нової цивілізації йому потрібно накреслити складні траєкторії від минулого через сьогодні до прийдешнього інформаційного суспільства [101, с. 8].

Мабуть, лише з часом людство усвідомить зміну парадигми роботи з інформацією, яка відбувається нині. Формування інформаційних систем з елементами штучного інтелекту дає змогу генерувати, обробляти та зберігати такі масиви інформації, які у минулому було складно собі уявити. Фактична потужність комп'ютерів (того самого розміру) подвоюється кожні два роки. Такі темпи зростання швидкості обробки даних були помічені ще у 1965 році Гордоном Муром (одним із засновників компанії Intel). Саме спостереження отримало назву «закон Мура» [102]. Звісно, ця закономірність не діятиме вічно. Вже за кільканадцять років розміри конструктивних елементів процесора не можна буде зменшити, оскільки вони наблизяться до розміру атома. Однак допоки темпи зростання швидкості обробки даних зберігаються, правоохоронним органам загалом, і органам прокуратури зокрема, потрібно впроваджувати такі підходи до роботи з інформацією, які дадуть їм змогу не надто відставати від розвитку технологій.

Поки що лише формується усвідомлення якісного переходу, що відбувся з упровадженням сучасних інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя. Значна кількість не лише державних службовців, але й науковців сприймають комп'ютеризацію, введення масового електронного документообігу винятково як зміну паперового носія електронним, у кращому випадку – як зростання об'ємів інформації, яку можна зберігати та введення зручного

пошуку. Натомість сучасний якісний перехід можна порівняти хіба що з упровадженням писемності. Як майже 30 років тому, доволі слушно зазначав з цього приводу А. І. Ракітов, філософські дослідження цього предмета лише розпочинаються, тому що філософи, вірні девізу «відстати, щоб потім надолужувати упущене», занадто довго й занадто завзято зосереджували свою увагу на дослідженні абстрактних сутностей і умовисновків мислителів минулого. «Філософія, що не стикається зі своєю епохою й не міркує над нею, стає непотрібною. Філософія, що спотворює реальний стан справ, стає шкідливою й підлягає подоланню» [101, с. 8]. Не буде перебільшенням твердження, що нині у процесі реформування як правоохоронних органів загалом, так і органів прокуратури зокрема, нам потрібна нова філософія розуміння комп'ютерних систем та програмних комплексів, що дають змогу дедалі ефективніше опрацьовувати інформацію.

У такий спосіб кожен з означених етапів характеризується превалюючим підходом до передачі та збереження інформації (йдеться саме про домінування того чи іншого підходу, а не взаємовиняток). Окрім того, характерною рисою запропонованих етапів можна вважати їх взаємопроникність, обумовлену доволі відносною дискретністю їх хронологічних меж. Адже, скажімо, усна передача інформації може й досі застосовуватися (наприклад, у процесі збору свідчень), хоча нині вона неодмінно призводить до фіксації відповідного повідомлення на паперовому або електронному носіях.

Окреслення періодизації діяльності органів прокуратури (та органів слідства, що передували органам прокуратури) у сфері роботи з інформацією вимагає дослідження поглядів щодо генези вітчизняних органів прокуратури та аналізу змін у контексті інформаційної складової їх діяльності.

Сам термін «прокуратура» налічує двотисячолітню історію. Він походить від латинського дієслова *procurare* – піклуватися, завідувати, керувати [103]. Зародження первинних функцій прокуратури відноситься ще до часів Стародавнього Риму, де на прокураторів покладалися численні функції (окрім нагляду за додержанням законів, їм доручався збір податків, управління невеликими провінціями тощо). У сучасному розумінні інститут прокуратури почав формуватися лише на початку XIV ст. у Франції, де Королівський прокурор як державний чиновник, переслідував злочини та поновлював законність та правопорядок [104, с. 56–57; 105, с. 94–95]. Саме тоді королівські прокурори почали офіційно захищати інтереси держави у судовому процесі. Своєрідна перерва у діяльності прокуратури (хоч і не у сучасному їх розумінні) у період Середньовіччя та її реанімація у новому форматі у період пізнього Середньовіччя та на світанку епохи Відродження, є доволі цікавим моментом, який заслуговує на увагу дослідників історії прокуратури та правоохоронних органів загалом.

З огляду на зазначене, окремі дослідники починають відлік історії вітчизняних правоохоронних органів загалом, та органів прокуратури зокрема, від Боспорської держави [106, с. 116–117]. М. П. Воронов та Р. В. Савуляк зазначають, що у VII ст. до н. е. скіфи зустрілися з грецькими поселенцями, які у Північному Причорномор'ї заснували свої міста-держави: Ольвію, Пантікапей, Феодосію, Херсонес та ін. Основними джерелами права у них були закони та рішення народних зборів і рад міст, постанови колегій, а також місцеві звичаї. Законодавча ініціатива належала народним зборам, радам міст, їх головам, колегіям, а також своєрідним попередникам сучасних прокурорів – номофілакам (стражам законів), які повинні були стежити за оформленням законів, поведінкою

людей і посадових осіб і вимагали від них виконання законів. Крім номофілаків, існувала колегія продиктів (юридичних радників), які також виконували наглядові функції [107, с. 90; 108]. Схожу думку висловлює у своїй праці В. І. Малюга [109, с. 182]. Однак така позиція не є прийнятною, з огляду на відсутність документального підтвердження існування зафіксованих норм, які регулювали роботу з інформацією органами правосуддя, зокрема такими, що виконували роль органів прокуратури. Окрім того, юридичні традиції згаданих міст-держав не надто вплинули на формування державності у східних слов'ян, що суттєво знижує інтерес до вказаного дослідником історичного досвіду.

Більшість науковців схиляються до думки (вкрай популяризованої за радянських часів), що початок органам прокуратури на українських землях поклав Указ імператора Російської імперії (Петра I) від 27.01.1722 р., згідно з яким було створено посаду генерал-прокурора [105]. Такий підхід загалом дуже зручно вписується у класичну концепцію сприйняття Росії як центру кристалізації східнослов'янських народів. Водночас зазначений підхід майже ігнорує історичні особливості західноукраїнських земель, які у XVII–XVIII століттях перебували під контролем інших державних утворень. Тому не дивно, що нині є й альтернативні позиції, які зміщують появу вітчизняної прокуратури на століття, або й більше на хронологічній лінії.

В. Свербигуз, описуючи історію української державності крізь призму взаємодії з Польщею, посилаючись на матеріали польського сейму, наводить інформацію щодо створення у 1578 р. сеймом Речі Посполитої Польської Луцького Трибуналу, який є прообразом прокуратури [110]. Аналогічну позицію відстоює М. Г. Твердохліб, наполягаючи на доцільності вести відлік створення органів прокуратури на

території сучасної України саме з 1578 р., а не 1722 р. [111]. Такий підхід є цілком обґрунтованим і прийнятним.

Д. М. Добровольський припускає, що прообраз органів прокуратури на українських землях з'явився у середині XVII ст. Як основу припущення, дослідник зазначав, що ще у 1654 р. було утворено Приказ великого государя таємних справ, що являв собою особисту канцелярію царя [112], серед значного кола повноважень якої окремо доречно виділити контрольно-наглядові повноваження за діяльністю центральних органів влади. Ця установа проіснувала близько двадцяти років [113]. Визнаючи цінність такої інформації для історії російської державності, вона однак не становить суттєвої важливості у контексті дослідження історії органів прокуратури України, оскільки повноцінна інтеграція українських земель до складу російської держави відбувалася дещо пізніше.

Натомість інші дослідники навпаки, омолоджують історію вітчизняної прокуратури, вважаючи моментом її створення 1922 р. [114, с. 959]. Такий підхід є суперечливим. Адже якщо небажання авторів визнавати прообразом української прокуратури орган, створений Указом Петра I, ще можна спробувати пояснити сучасним політичним трендом, то аргументів, які обґрунтовують ігнорування нею створення та діяльності органів прокуратури УНР [115], знайти майже неможливо.

Загалом періодизації розвитку органів прокуратури України присвячено чимало уваги у роботах вітчизняних дослідників. Зокрема, М. Мичко виділяє чотири історико-правові періоди становлення та розвитку прокуратури України: перебування України у складі Російської імперії (1722–1917 рр.); Українська Народна Республіка (1917–1922 рр.); радянський (1922–1991 рр.) та пострадянський (сучасний) [116, с. 14]. Тобто дослідник

підтримує традиційну версію походження української прокуратури від згаданого Указу Петра I.

В. Кравчук, акцентуючи увагу на обмеженості та збіднілості наукових досліджень авторів, які залишають поза увагою період розвитку прокуратури у добу відродження Української держави 1917–1921 р.р., виокремлює п'ять періодів розвитку прокуратури України: 1) виникнення та розвиток функцій прокуратури у часи козацької держави (війти, бургомістри, згодом – інститут «інстигаторства») – період Української козацької держави; 2) прокуратура на українських землях за часів Російської імперії – період перебування України у складі Російської імперії; 3) прокуратура в часи УНР – період відродження Української держави на початку ХХ ст.; 4) радянська прокуратура – радянський період; 5) прокуратура сучасної Української держави – період становлення і розвитку суверенної і незалежної України [117, с. 90–92].

Н. С. Наулік виокремлює вісім основних періодів становлення та розвитку прокуратури України, а саме: 1) прокуратура за часів давнини; 2) прокуратура в часи козацької держави; 3) прокуратура на українських землях за часів Російської імперії; 4) прокуратура в Галичині; 5) прокуратура у період відродження Української держави; 6) прокуратура УРСР; 7) пострадянська прокуратура; 8) прокуратура сучасної України [118, с. 167].

З урахуванням усіх наведених підходів стосовно генези органів прокуратури і особливостей діяльності органів прокуратури та органів слідства, що передували їх появі, **у контексті роботи з інформацією, запропоновано таку періодизацію:**

I етап – період давньоруської державності;

II етап – період Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої Польської;

III етап – Козацько-Гетьманської держави;

IV етап – перебування українських земель у складі Російської імперії та Австро-Угорської імперії;

V етап – формування органів прокуратури УНР у період національно-визвольної боротьби українського народу 1917–1921 р.р.;

VI етап – формування та діяльність органів прокуратури УСРР та УРСР;

VII етап – формування органів прокуратури незалежної України.

Перший запропонований період – період давньоруської державності, охоплює XI–XIII століття і характеризується появою документованих зводів норм судочинства, які, серед іншого, окреслюють і функції, у майбутньому притаманні органам прокуратури. Зокрема, суд у давньоруській державі, окрім виконання функції посередника, іноді вчиняв розшуковий процес. Натомість у судовому процесі провідну роль відігравав позивач, який виконував функцію обвинувача. Однією із найхарактерніших для цього періоду пам'яток, яка окреслює вимоги до роботи з інформацією у процесі збору доказів та у судовому процесі, є «Руська правда» – збірка тогочасного руського права, що була укладена у Київській державі у XI–XII ст. ст. на основі звичаєвого права. У контексті цього дослідження, цікавим є той факт, що у цьому документі зафіксовано вимоги до порядку надання інформації свідками, кількості свідків (в залежності від виду злочину, що розслідується) та інші моменти збору інформації. Окремо окреслювалися прийоми, спрямовані на забезпечення достовірності інформації у процесі слідства: «...вивідайте у винуватця все достовірно, але спершу довідайтеся про життя наклепника. І коли благопорадник і благовірник віднайдуться, то також не йміть їм віри, бо беззаконними є такі свідчення, а тому знайдіть і інших свідків посоромленого, і єдина мораль: хай перед двома чи трьома свідками правдивим стане кожне

слово» [119]. Тобто йдеться про перше на території сучасної України відоме офіційній історичній науці, документально засвідчене формування вимог до збору інформації у процесі слідства та суду. Автор припускає наявність значної документальної бази діяльності тогочасних слідчих органів, яка не пережила татаро-монгольської навали та інших буремних подій Середньовіччя.

Другий період – Литовсько-польський, є періодом панування на українських землях Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої Польської. Він тривав з середини XIII – до середини XVII ст. ст. (на частині українських земель і до 70-х рр. XVIII ст.), характерним для цього періоду є поступове впровадження на українських землях норм права та державотворчих підходів зазначених державних утворень. При цьому, у випадку з Великим Князівством Литовським наявне радше запозичення державою правової традиції українських земель. Натомість з боку Речі Посполитої Польської спостерігалися процеси поступового нав'язування польських традицій.

Доволі цікавою подією, у контексті цього дослідження, можна вважати уже згадуване створення у 1578 р. сеймом Речі Посполитої Польської Луцького Трибуналу. В. Свєрбигуз з цього приводу зауважує, що зазначений орган був наділений повноваженнями суду та прокуратури. Зокрема, порядок роботи трибуналу передбачав щорічне обрання «інстигатора» (прокурора) депутатами від шляхетства та регулярної подачі «дозорцями» (наглядачами приватних маєтків) інстигатору докладних відомостей про позови і характер правопорушень [110, с. 17]. Однак уже 1589 року Луцький Трибунал припинив своє існування через релігійні конфлікти, і за проханням волинської і брацлавської шляхти та за згодою Сейму, українські воєводства надалі підлягали юрисдикції Коронного Трибуналу [110, с. 18]. У такий спосіб саме 1578 р. можна вважати роком початку

офіційної діяльності органів прокуратури на території сучасної України.

Третій період – Козацько-гетьманської держави – тривав із середини XVII до кінця XVIII ст. ст., характеризується домінуванням традиційного козацького права та роботи з усними свідченнями. Інформація про козацькі звичаї слідства та судового процесу також здебільшого передавалася усно і вже згодом була зафіксована дослідниками [120, с. 118]. Яскравим джерелом права зазначеного періоду є «Конституція Пилипа Орлика» – договір гетьмана Війська Запорозького Пилипа Орлика зі старшиною та козацтвом, укладений 1710 року, який, однак, був написаний у вигнанні і не набував чинності. При цьому єдина інформація у документі, що стосується порядку слідства та правосуддя, міститься у розділі VII, де автор застерігає гетьмана від самосуду та закликає передавати справи, що стосуються провини проти гетьмана, на розгляд Генерального суду [121]. З огляду на такі нюанси, практична цінність документу, у контексті цього дослідження, є сумнівною.

Четвертий період – перебування українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Саме з цим періодом більшість дослідників до останнього часу пов'язували виникнення прокуратури в Україні. Підставою для таких тверджень слугує Указ імператора Російської імперії (Петра I) від 27.01.1722 р., яким було створено посаду генерал-прокурора. Основною функцією органів прокуратури став загальний нагляд [105, с. 95]. Натомість в Австро-Угорській імперії прокуратура була створена аж у 1850 р. і їй було підпорядковано суд. При Вищому крайовому суді у Львові та Верховному судовому й касаційному трибуналах вводилася посада генерального прокурора [122, с. 263–264].

П'ятий період – хронологічно є найкоротшим. Спроба побудови незалежної Української держави на уламках Російської та Австро-Угорської імперій не могла не

торкнутися і діяльності органів прокуратури. Після проголошення III Універсалу Генеральне секретарство судових справ активно працювало над формуванням нової судової системи з відповідною нормативно-правовою базою. 15 грудня 1917 року Центральна Рада ухвалила Закон «Про утворення Генерального суду». У складі Генерального суду діяла прокуратура («прокураторія»), яку очолював старший прокурор [123]. Цікаво, що вже за місяць (15 січня 1918 р.) Мала Рада затвердила перший склад Генерального суду, обравши перших 8 суддів. Згодом обрали ще сімох. Старшим прокурором став Дмитро Маркович. Робота Генерального суду продовжувалась і за часів Української Держави гетьмана Павла Скоропадського, і лише у липні 1918 року його замінив Державний сенат, а у лютому 1919 року Директорія відновила діяльність суду під назвою Найвищий суд УНР [124].

Зі створенням Західноукраїнської Народної Республіки (після розпаду Австро-Угорської імперії), процес державотворення активно розпочався й на західноукраїнських землях. 21 листопада 1918 року Українською Національною Радою було прийнято Закон «Про тимчасову організацію судівництва», відповідно до якого створювалася система судових органів ЗУНР, що складалася з повітових судів, окружних судів та Вищого Суду. Розпорядженням Державного Секретаріату від 18 грудня 1918 року було створено систему органів прокуратури ЗУНР, яку мав очолити генеральний державний прокурор [125, с. 28]. На жаль, подальші історичні події, що не залишили шансів спробі побудови української державності, не дали змоги органам прокуратури напрацювати досвід, який становив би інтерес у контексті дослідження інформаційно-правового забезпечення їх роботи.

Мабуть, найбільш насиченим та відповідно найбільш дослідженим можна вважати шостий період – формування та діяльність органів прокуратури УСРР та УРСР. Саме з огляду на кількість досліджень, присвячених діяльності прокуратури СРСР загалом, та УСРР (а згодом – УРСР) зокрема, детально зосереджувати на ньому вагу не доречно. Однак саме його початком прийнято вважати заснування Постановою Всеукраїнського ЦВК 28 червня 1922 року Прокуратури УСРР [126, с. 121]. Зазначений період тривав до 1991 року, коли Україна, здобувши незалежність, почала формувати власну прокуратуру та власні правила роботи з інформацією в її органах.

Останній, сьомий період обумовлений формуванням органів прокуратури незалежної України, бере свій початок з прийняттям у 1991 році Закону України «Про прокуратуру» [46], який окреслив, серед іншого, і порядок роботи з інформацією в органах прокуратури. Вже у 1992 році побачив світ Закон України «Про інформацію», який деталізував роботу з інформацією у всіх органах державної влади [11]. З часом було прийнято чимало підзаконних нормативно-правових актів, а у 2014 році – новий Закон України «Про прокуратуру» [46], який, з урахуванням внесених змін та доповнень, сформував той образ органів прокуратури, який наявний нині. Розділяти останній період на окремі складові (скажімо, до прийняття у 2014 році нового Закону України «Про прокуратуру» та після нього, або до і після перейменування Генеральної прокуратури України у Офіс Генерального прокурора) недоречно, оскільки у такій короткій історичній перспективі складно уникнути суб'єктивізму. Історична значущість зазначених процесів буде помітна щонайменше за кілька років, що й дасть підстави стверджувати про доречність виокремлення тих, або інших періодів розвитку прокуратури України за роки незалежності.

З огляду на стрімкий розвиток інформаційних технологій, що розгорнувся в Україні з 90-х рр. ХХ ст., і набув високих темпів останні 10-15 років, саме для сьомого періоду характерним є зростання темпів збирання, обробки, зберігання та обміну інформації в органах прокуратури та, відповідно, зростання потреби належного правового регулювання цих процесів. При цьому наявне подальше зростання темпів інформатизації, і як наслідок – уваги до правового регулювання цих процесів. Аналіз нормотворчої активності Генеральної прокуратури України стосовно роботи з інформацією за останні 4–5 років свідчить про те, що пікова кількість нормативно-правових актів була прийнята у 2017–2018 роках.

Якщо у 2016 році було прийнято лише 2 відповідні нормативно-правові акти (наказ ГПУ від 25.07.2016 р. № 264 «Про впровадження у промислову експлуатацію та забезпечення функціонування інформаційно-аналітичної системи «Облік та статистика органів прокуратури»; наказ ГПУ від 28.07.2016 р. № 272 «Про затвердження Правил користування комп'ютерною технікою та інформаційно-телекомунікаційними системами у Генеральній прокуратурі України»), то у 2017 році їх кількість зросла до 8 (наказ ГПУ від 12.07.2017 р. № 209 «Про затвердження складу постійно діючої комісії з питань роботи зі службовою інформацією»; наказ ГПУ від 26.07.2017 р. № 220 «Про затвердження Положення про Комісію з питань роботи зі службовою інформацією Генеральної прокуратури України»; наказ ГПУ від 29.09.2017 р. № 280 «Про організаційні заходи щодо захисту інформації на об'єктах інформаційної діяльності Генеральної прокуратури України»; наказ ГПУ від 06.11.2017 р. № 315 «Про утворення інформаційної автоматизованої системи «Облік передачі та отримання даних з Євроюсту»; наказ ГПУ від 15.11.2017 р. № 325 «Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову

інформацію та можуть міститися у документах органів прокуратури України»; наказ ГПУ від 13.12.2017 р. № 349 «Про затвердження Інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, в органах прокуратури України»; наказ ГПУ від 20.12.2017 р. № 359 «Про створення робочої групи з упровадження інформаційної системи «Система електронного документообігу органів прокуратури України»; наказ ГПУ від 21.12.2017 р. № 360 «Про впровадження у дослідну експлуатацію інформаційної системи «Система електронного документообігу органів прокуратури України» [127].

У 2018 році було прийнято 7 таких наказів (наказ ГПУ від 18.04.2018 р. № 75 «Про затвердження Інструкції про порядок забезпечення доступу до публічної інформації в органах прокуратури України»; наказ ГПУ від 21.06.2018 р. № 115 «Про визнання таким, що втратило чинність, розпорядження Генеральної прокуратури України від 03.10.2011 р. № 127 «Про затвердження Порядку відшкодування фактичних витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію органами прокуратури України»; наказ ГПУ від 13.07.2018 р. № 134 «Про затвердження Порядку обробки персональних даних в інформаційній автоматизованій системі «Облік передачі та отримання даних з Євроюсту»; наказ ГПУ від 22.10.2018 р. № 207 «Про робочу групу з підготовки інформації до Офісу Прокурора Міжнародного кримінального суду щодо скоєння вищими посадовими особами України злочинів проти людяності, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протесту»; наказ ГПУ від 05.11.2018 р. № 222 «Про створення служби захисту інформації Центру сертифікації ключів Генеральної

прокуратури України»; наказ ГПУ від 05.11.2018 р. № 223 «Про впровадження у промислову експлуатацію та забезпечення функціонування інформаційно-телекомунікаційної системи Центру сертифікації ключів Генеральної прокуратури України»; наказ ГПУ від 28.12.2018 р. № 266 «Про впровадження у промислову експлуатацію та забезпечення функціонування інформаційної системи «Система електронного документообігу органів прокуратури України») [128].

Натомість у 2019 році прийнято лише 1 такий відомчий акт – наказ ГПУ від 21.03.2019 р. № 46 «Про порядок інформаційного наповнення офіційного веб-сайту Генеральної прокуратури України» [129]. Останній документ є свідченням не лише зростання ролі веб-сайту як каналу комунікації органів прокуратури та громадськості, але й усвідомленням цієї ролі керівництвом Генеральної прокуратури України (з січня 2020 року – Офісу Генерального прокурора).

1.3. Стан адміністративно-правового регулювання інформаційної діяльності органів прокуратури України

Будь-яка публічно-владна діяльність функціонує за системою правил, які описують механізм адміністрування чи управління процесами й відносинами. Суб'єкти, наділені владними повноваженнями, вважаються представниками влади і також реалізують свій владний вплив за допомогою встановлених правил. Саме правові норми можна вважати основним засобом регулювання відносин у демократичному суспільстві.

Прокурори належать до працівників сфери кримінальної юстиції, владна місія яких безпосередньо пов'язана із забезпеченням таких конституційних цінностей, як верховенство права, захист прав і свобод людини і громадянина.

Потреба комплексного наукового дослідження особливостей інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури України обумовлена низкою причин, а саме: 1) інтенсивністю процесів розвитку інформаційних технологій; 2) необхідністю здійснення критичного аналізу адміністративного та інформаційного законодавства, а також досягнень правової науки на предмет їх достатності сучасним суспільним відносинам та потребам прокурорської діяльності; 3) постійним розвитком інституту інформаційного права, зокрема, у контексті діяльності органів публічної адміністрації.

Проблематика класифікації нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів прокуратури загалом, вже давно є предметом уваги дослідників різних галузей права. На думку М. К. Якимчука, до системи правового регулювання діяльності прокуратури належать: Конституція України, Закон України «Про прокуратуру», інші закони України, ратифіковані Верховною Радою України міжнародні договори і угоди, а також правові акти Генерального прокурора України [130, с. 31]. При цьому деякі вчені більш спеціалізовано підходять до вивчення нормативної бази. Зокрема, С. В. Подкопаєв розмірковує про особливе значення відомчої регуляторної бази для діяльності прокуратури, що, на його думку, досить ефективно розвивається і в методологічній формі [131, с. 740]. Таку позицію підтримує І. В. Піляй, додаючи, що оскільки легітимна мета прокуратури, зокрема, спрямована на раціональне тлумачення та ефективне застосування права, що поєднується із великим обсягом властивих дискреційних повноважень, роль відомчого інструктивного правового регулювання повинна мати місце та активно розвиватися у різних напрямках [9].

За будь-яких підходів саме Закон України «Про прокуратуру» [46] є ключовим елементом системи

нормативних актів, проте положення підзаконних актів деталізують та конкретизують базові засади інформаційної діяльності. Згідно з М. І. Мичком підзаконні правові акти, що регулюють діяльність органів прокуратури, містять: затверджені постановами Верховної Ради України нормативні акти Генерального прокурора, управлінські акти-рішення керівників прокуратур, Дисциплінарний статут прокуратури України тощо [132, с. 63]. Якщо проаналізувати й інші висновки щодо загальної класифікації, то є підстави стверджувати, що вони відповідають усталеним нормам системи правового регулювання органів державної влади.

Водночас, з огляду на сукупність низки як суб'єктивних, так і об'єктивних факторів, структурувати законодавство, яким регулюються інформаційні відносини у суспільстві (а отже, і суспільні відносини, які пов'язані з інформаційним забезпеченням органів прокуратури України), досить складно. Деякі науковці у процесі спроб класифікації такого законодавства, виділяють дві основні категорії:

а) базове законодавство у сфері інформації та інформатизації, до якого віднесено: концептуальний закон – про інформацію; закони, що регулюють найбільш загальні аспекти відносин і характерні для всіх видів інформації; закони, що регулюють відносини у сфері інформатизації;

б) видове законодавство, до якого належать законодавчі акти, що регулюють певного виду інформаційні відносини (у науково-технічній сфері, у засобах масової інформації тощо) [133, с. 388].

При цьому М. Я. Швець та В. В. Лушер зазначають, що базові закони, які регулюють відносини у сфері інформатизації, містять системотвірні правові норми, що регулюють правовідносини в інформаційній сфері, і фактично є основою для розробки законодавчих і нормативних актів у галузі інформаційного законодавства [6; 133, с. 388].

Безумовно, інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури України ґрунтується і на базовому, і на видовому законодавстві. Окрім того, існують чимало рівнів нормативно-правових актів, починаючи від рівня міжнародного, і закінчуючи рівнем підзаконних нормативно-правових актів.

Основні рівні нормативно-правових актів, що прямо чи опосередковано регулюють інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури України, можуть складати:

1. Правові акти міжнародного рівня, які гарантують право людини на інформацію.

2. Державний загальний рівень.

3. Державний спеціалізований рівень (Закон України «Про прокуратуру» та нормативно-правові акти, що складають основу інформаційного законодавства України).

4. Підзаконні нормативно-правові акти, орієнтовані на регулювання інформаційних правовідносин в органах прокуратури (накази Генерального прокурора, раніше – Генерального прокурора України, Генеральної прокуратури України).

Розглянемо зазначені категорії детальніше.

1. Правові акти наддержавного, або міжнародного рівня, які гарантують право людини на інформацію. До таких можна віднести: Резолюцію 59 Генеральної Асамблеї ООН 1946 р. (I) «Скликання міжнародної конференції з питань свободи інформації» [134]; Загальну декларацію прав людини [135]; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. [136]; Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. [137]; Конвенцію ООН «Про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», яка була ухвалена в Орхусі (Данія) 25 червня 1998 р. [138, с. 6-267]; Окінавську хартію

Глобального інформаційного суспільства [139]; Меморандум про взаєморозуміння між Генеральним Директором з питань Інформаційного суспільства Європейської Комісії й Державним комітетом зв'язку та інформатизації України щодо розвитку Інформаційного суспільства від 14 вересня 2000 року [140, с. 94–95].

2. Державний загальний рівень, що зосереджує у собі нормативно-правові акти України загального характеру, які регулюють інформаційні відносини у різних галузях права, підтверджують загальні засади права людини на інформацію, деталізують відповідальність осіб, які порушують це право. До таких належать: Конституція України [141]; Цивільний кодекс України [14]; Кримінальний кодекс України [142].

Конституція України, а також інші законодавчі акти не лише визначають права громадян в інформаційній сфері, але й формують правове поле діяльності органів прокуратури України, зокрема, в інформаційній сфері. Відповідно до статті 19 Конституції України, що присвячена правовому порядку, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [141].

Кожен з окреслених рівнів відіграє свою роль, і є невід'ємною складовою загальної системи правового регулювання інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури. Водночас міжнародні нормативно-правові акти окреслюють загальні засади інформаційної політики, саме на державному рівні визначаються норми, які упорядковують суспільні відносини, що виникають стосовно реалізації права на інформацію між органами прокуратури України, з одного боку, та фізичними, або юридичними особами, об'єднаннями громадян, органами публічної адміністрації – з іншого.

У належному регулюванні інформаційних відносин, безумовно, зацікавлені всі їх суб'єкти. Окрім того, одним із пріоритетів України проголошено прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати змогу кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [143; 144].

3. Державний спеціалізований рівень (Закон України «Про прокуратуру» та нормативно-правові акти, що складають основу інформаційного законодавства України).

Окрім Закону України «Про прокуратуру» [46], до нормативно-правових актів, які складають основу інформаційного законодавства України, можна віднести: 1) Закони України «Про інформацію» [11], «Про доступ до публічної інформації» [145], «Про науково-технічну інформацію» [146], «Про державну таємницю» [147], «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [148], «Про захист персональних даних» [149], «Про доступ до судових рішень» [150], «Про електронні документи та електронний документообіг» [151], «Про національну безпеку України» [152], «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» [153], «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [154] тощо; 2) укази Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» [155], «Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади» [156], «Про додаткові

заходи щодо забезпечення відкритості органів державної влади» [157]; 3) постанови Кабінету Міністрів України, наприклад, «Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні» [158], «Про затвердження порядку забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах» [159], «Про електронний обмін службовими документами в органах виконавчої влади» [160], «Про деякі питання обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію» [161].

Закон України «Про прокуратуру», серед іншого, окреслює і повноваження прокурора стосовно роботи з інформацією. Зокрема, статтею 23 Закону України «Про прокуратуру» визначено, що винятково з метою встановлення наявності підстав для представництва інтересів держави у суді у випадку, якщо захист законних інтересів держави не здійснює або у неналежний спосіб здійснює суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, прокурор має право отримувати інформацію, яка на законних підставах належить цьому суб'єкту, витребувати та отримувати від нього матеріали та їх копії. З метою виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості, у межах своєї компетенції прокурор у порядку, визначеному законодавством, має прямий доступ до автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування [46]. Повноваження прокурора стосовно отримання інформації зазнали скорочення з усуненням функції загального нагляду.

Закон України «Про інформацію» є ключовим правовим актом в інформаційній сфері. Закон проголошує право на інформацію, створену у процесі діяльності фізичної чи юридичної особи, суб'єкта владних повноважень або за рахунок

фізичної чи юридичної особи, Державного бюджету України, місцевого бюджету, як таке, що охороняється в порядку, визначеному законом (ст. 7), а обов'язок суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення – як гарантію права на інформацію (ст. 6). Цим законом, серед іншого, урегульовано діяльність журналістів, засобів масової інформації, їх працівників. Закон визначає гарантії діяльності засобів масової інформації та журналістів (наприклад, журналіст має право безперешкодно відвідувати приміщення суб'єктів владних повноважень, відкриті заходи, які ними проводяться, та бути особисто прийнятим у розумні строки їх посадовими і службовими особами, крім випадків, визначених законодавством), забороняє цензуру та втручання у професійну діяльність журналістів і засобів масової інформації (ст. 24), а також регламентує порядок акредитації журналістів, працівників засобів масової інформації (ст. 26) [11]. Суттєвим кроком на шляху оптимізації правового регулювання інформаційних відносин, зокрема, стосовно правил та шляхів отримання відповідної інформації громадянами, стало прийняття у 2011 році Закону України «Про доступ до публічної інформації» [145].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про доступ до публічної інформації», його метою є забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень і створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації. Доступ до публічної інформації, відповідно до цього закону, здійснюється на принципах: 1) прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень; 2) вільного отримання та поширення інформації, крім обмежень, встановлених законом; 3) рівноправності, незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак [145; 161].

У Розділі II Закону визначено порядок доступу до інформації, який забезпечується шляхом: 1) систематичного та оперативного оприлюднення інформації: в офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах у мережі Інтернет; на інформаційних стендах; у будь-який інший спосіб; 2) надання інформації за запитами на інформацію. Стаття 6 Закону визначає публічну інформацію з обмеженим доступом [145].

У Розділі III законодавець визначив перелік суб'єктів відносин у сфері доступу до публічної інформації: 1) запитувачі інформації – фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб'єктів владних повноважень; 2) розпорядники інформації – суб'єкти, визначені цим Законом; 3) структурний підрозділ або відповідальна особа з питань запитів на інформацію розпорядників інформації. Розділом IV регулюється реалізація права на доступ до публічної інформації за інформаційним запитом [145; 162]. Зокрема, згідно зі ст. 19 запитом на інформацію визнається прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні. Розділом V передбачається право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації. Рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації можуть бути оскаржені до керівника розпорядника, вищого органу або суду. Запитувач має право оскаржити: 1) відмову у задоволенні запиту на інформацію; 2) відстрочку задоволення запиту на інформацію; 3) ненадання відповіді на запит на інформацію; 4) надання недостовірної або неповної інформації; 5) несвоєчасне надання інформації; 6) невиконання розпорядниками обов'язку оприлюднювати інформацію відповідно до статті 15 цього Закону; 7) інші рішення, дії чи бездіяльність розпорядників інформації, що порушили законні права та інтереси запитувача. Стаття 24

регулює відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації [145; 162].

У такий спосіб, згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації», вся статистична інформація в органах прокуратури України, що стосується результатів діяльності прокуратури, є публічною інформацією. Відповідно особі, у відповідь на її запит, не може бути відмовлено у наданні знеособленої статистичної інформації, що була отримана у процесі статистичних спостережень, проведених в органах прокуратури України.

4. Підзаконні нормативно-правові акти, орієнтовані на регулювання інформаційних правовідносин в органах прокуратури (накази Генерального прокурора, раніше – Генерального прокурора України, Генеральної прокуратури України).

До таких можна віднести «Інструкцію про порядок розгляду звернень і запитів та особистого прийому громадян в органах прокуратури України», затверджену наказом Генерального прокурора від 06.08.2020 р. № 363 [163], «Положення про службу захисту інформації кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг органів прокуратури України», затверджене наказом Генерального прокурора від 12.01.2021 р. № 3 [164], «Інструкцію про порядок складання звітності про роботу органів прокуратури», затверджену наказом Генерального прокурора від 20.01.2021 р. № 11 [165], «Тимчасову інструкцію з діловодства в органах прокуратури України», затверджену наказом Генеральної прокуратури України від 12.02.2019 р. № 27 [166].

З огляду на різноманітність інформації, яка циркулює в органах прокуратури України, значну розгалуженість структури Офісу Генерального прокурора, обласних прокуратур (раніше – Генеральної прокуратури України, регіональних прокуратур), особливий інтерес у контексті

цього дослідження, становить наявність у ній підрозділів, орієнтованих безпосередньо на роботу з інформацією.

До 2019 року структура Генеральної прокуратури України формувалася відповідно до наказу Генеральної прокуратури України від 16 липня 2015 року № 55шц «Про затвердження структури Генеральної прокуратури України» [167].

До того провідну роль у роботі з інформацією відігравав Департамент інформаційно-аналітичного та організаційного забезпечення, контролю виконання та перевірок стану організації прокурорської роботи (до складу якого, серед іншого, входило Управління аналітичного забезпечення діяльності Генерального прокурора (відділ аналітичної роботи; відділ організаційного забезпечення діяльності органів прокурорського самоврядування; відділ приймання, опрацювання та аналізу оперативної інформації) та Управління взаємодії з органами державної влади (відділ взаємодії з Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Адміністрацією Президента України; відділ взаємодії з іншими центральними органами влади та документального забезпечення). Окрім того, окремі відділи, орієнтовані на роботу з інформацією, були в інших департаментах (наприклад, відділ приймання, опрацювання та аналізу оперативної інформації Департаменту нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності) [167].

Відповідно до наказу Генерального прокурора від 21 грудня 2019 року № 99-шц (із змінами), структура Офісу Генерального прокурора міститиме десятки підрозділів, орієнтованих саме на роботу з інформацією. Зокрема, безпосередньо інформаційною та інформаційно-аналітичною роботою займатимуться 3 департаменти (Департамент організаційно-контрольної діяльності, правового та аналітичного забезпечення;

Департамент інформаційних технологій; Департамент документального забезпечення) та 3 управління (управління організаційного забезпечення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи; управління забезпечення охорони державної таємниці; управління інформаційної політики) [168]. Така розгалуженість структури підрозділів є додатковим свідченням зростання ролі роботи з інформацією в органах прокуратури та усвідомлення значущості цього питання з боку керівництва Офісу Генерального прокурора.

Департамент організаційно-контрольної діяльності, правового та аналітичного забезпечення включає:

1) управління організаційного забезпечення діяльності керівництва (у складі якого: відділ організаційного забезпечення діяльності Генерального прокурора; відділ організації взаємодії підрозділів Офісу Генерального прокурора; відділ організаційного забезпечення діяльності органів прокурорського самоврядування);

2) управління організаційно-контрольної діяльності (у складі якого: відділ організації роботи та контролю виконання; відділ організаційного забезпечення координаційної діяльності; відділ організації методичної роботи);

3) управління аналітичного забезпечення діяльності Генерального прокурора (у складі якого: відділ аналітичної роботи; відділ взаємодії з органами державної влади);

4) управління забезпечення реалізації процесуальних повноважень Генерального прокурора у кримінальному провадженні (у складі якого: відділ взаємодії з підрозділами Офісу Генерального прокурора; відділ взаємодії з прокуратурами нижчого рівня);

5) управління правового забезпечення (у складі якого: відділ правового аналізу; відділ систематизації та обліку актів законодавства; відділ документального забезпечення) [168].

Департамент інформаційних технологій містить три відділи (відділ впровадження та супроводження інформаційних систем; відділ адміністрування мереж та технічного захисту інформації; відділ забезпечення функціонування центрів обробки даних та мультимедійних систем).

Департамент документального забезпечення включає:

1) управління реєстрації вхідних та вихідних документів (у складі якого: відділ реєстрації вхідних документів; відділ реєстрації вихідних документів);

2) управління виготовлення, редагування, опрацювання та зберігання документів (у складі якого: відділ виготовлення та редагування документів; відділ зберігання документів; відділ організації роботи з документами керівництва Офісу Генерального прокурора) [168].

Управління забезпечення охорони державної таємниці (у складі якого: відділ охорони державної таємниці та допускної роботи; відділ забезпечення секретного діловодства; відділ забезпечення секретного діловодства Спеціалізованої антикорупційної прокуратури), орієнтоване на роботу з інформацією з обмеженим доступом.

Управління інформаційної політики зосереджує у собі відділ підготовки інформаційних матеріалів та відділ взаємодії із засобами масової інформації.

Окремої уваги заслуговує вже згадане Управління організаційного забезпечення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи (у складі якого: відділ організаційного забезпечення Єдиного реєстру; відділ інформаційно-аналітичної роботи; відділ інформаційного забезпечення учасників кримінального провадження).

Окрім того, управління та відділи інформаційної та інформаційно-аналітичної роботи включено до складу Генеральної інспекції (відділ інформаційно-аналітичної роботи; відділ технічного захисту інформації; відділ документального

забезпечення), Департаменту нагляду за спеціальними органами правопорядку (відділ координації та інформаційно-аналітичної роботи у складі управління координації), Департаменту нагляду у кримінальних провадженнях щодо злочинів, вчинених в умовах збройного конфлікту (управління нагляду та інформаційно-аналітичної роботи у кримінальних провадженнях щодо злочинів, вчинених на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та в умовах збройного конфлікту; управління нагляду та інформаційно-аналітичної роботи у кримінальних провадженнях щодо злочинів, вчинених на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях та в умовах збройного конфлікту), Департамент організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням органів Державного бюро розслідувань (відділ організації інформаційного забезпечення та координації діяльності структурних підрозділів; відділ документального забезпечення), а також управління організації прийому громадян, розгляду звернень та запитів (відділ розгляду запитів на публічну інформацію) [168].

Окремої уваги, у контексті окреслення інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури України, заслуговує група використовуваної в органах прокуратури інформації, до якої входять відомості, що є необхідними для підтримання публічного обвинувачення в суді або представництва інтересів особи чи держави; відомості, необхідні для виконання наглядових функцій стосовно стану додержання законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство; відомості про стан виконання судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян [6]. Зазначена інформація може міститися в актах перевірки, звітах, а якщо інформація містить ознаки

злочину, то у кримінальних провадженнях та Єдиному реєстрі досудових розслідувань, який являє собою створену за допомогою автоматизованої системи електронну базу даних, відповідно до якої здійснюється збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення даних та відомостей про кримінальні правопорушення. Ці дані використовуються для формування звітності, а також надання інформації про відомості, внесені до Реєстру [6; 169].

Окрім численних наукових досліджень, порядку формування та ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань за останні роки було присвячено чимало нормотворчої уваги. Вже 17 листопада 2012 року було опубліковано наказ № 115/1046 «Про затвердження Порядку взаємодії Генеральної прокуратури України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційних систем органів внутрішніх справ» (який втратив чинність внаслідок прийняття наказу від 06.04.2016 р № 140 «Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Генерального прокурора України від 17 серпня 2012 року № 69») [6], а 14 серпня 2014 року прийнято спільний наказ Генерального прокурора України та Голови Державної судової адміністрації України № 82/108 «Про затвердження Порядку надсилання інформації про осіб у кримінальних провадженнях та електронних копій судових рішень щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення» [169].

Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань було затверджено наказом Генеральної прокуратури України від 6 квітня 2016 року № 139. Після чого двічі до нього вносилися суттєві зміни (накази ГПУ від 22.05.2017 № 147 та від 31.01.2019 № 16 «Про затвердження Змін до Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань») [169].

Наказом Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298 затверджено Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення. Цим же наказом визнано таким, що втратив чинність, наказ Генеральної прокуратури України від 6 квітня 2016 року № 139 «Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань».

В органах прокуратури циркулює інформація різних видів. Зокрема, доволі широко застосовується інформація з обмеженим доступом. Порядку роботи з цією інформацією та особливостям інформаційної безпеки в органах прокуратури буде присвячено увагу у наступному розділі монографії.

Висновки до розділу 1

Реформування органів прокуратури, а також наявні тенденції розвитку інформаційних систем вимагають пошуку нового, комплексного підходу до розуміння інформації, інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури, генези інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури та його нинішнього стану.

1. У процесі дослідження запропоновано під **інформацією в органах прокуратури** розуміти сукупність знань про явища, події, процеси реальної або уявної дійсності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, можуть бути відкритими, або мати обмежений доступ. За критерієм нормативності та змісту інформацію органів прокуратури можна поділити на: правову, статистичну, соціологічну, інформацію про фізичну особу, якщо цією особою є працівник органів прокуратури України, а також інші види інформації.

2. **Інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури України** являє собою комплекс нормативно-правових заходів, спрямованих на регулювання

роботи з сукупністю даних, інформацією в усіх її формах на будь-яких матеріальних носіях, у процесі її збору, обробки, збереження, обміну та іншого ефективного використання за цільовим призначенням.

3. Адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України становить систему норм адміністративного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів, їх застосування у публічно-правових відносинах органів прокуратури України, спрямованих на регулювання роботи з сукупністю даних, інформацією в усіх її формах на будь-яких матеріальних носіях, у процесі її збору, обробки, збереження, обміну та іншого ефективного використання за цільовим призначенням.

4. Внесено пропозицію вести відлік історичних етапів інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури України крізь призму двох критеріїв: 1) за критерієм роботи з інформацією, яка є збереженою на матеріальних носіях і може становити інтерес для органів прокуратури; 2) за критерієм безпосередньо нормативно-правових заходів, що регулюють діяльність органів влади загалом, та органів прокуратури зокрема, щодо роботи з інформацією.

5. За критерієм роботи з інформацією (з погляду органів держвлади), запропоновано розрізняти такі історичні етапи:

1) архаїчний період, або період усної передачі інформації (до X ст.);

2) період введення писемного фіксування інформації (X–XVI ст. ст.);

3) період формалізації та унормування писемного фіксування та збереження інформації (XVI ст. – друга половина XX ст.);

4) період упровадження електронного фіксування, збереження інформації та її обробки (з 90-х рр. XX ст. і дотепер).

6. Стосовно етапів, для яких характерні суттєві зміни у контексті норм, які регулювали роботу з інформацією органами правосуддя, зокрема такими, що виконували роль органів прокуратури, запропоновано таку періодизацію:

- 1) період давньоруської державності (XI–XIII ст. ст.);
- 2) період Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої Польської (з середини XIII ст. до середини XVII ст., а на частині українських земель і до 70-х рр. XVIII ст.);
- 3) період Козацько-Гетьманської держави (з середини XVII до кінця XVIII ст. ст.);
- 4) період перебування українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій;
- 5) формування органів прокуратури УНР у період національно-визвольної боротьби 1917–1921 рр.;
- 6) період формування та діяльність органів прокуратури УСРР та УРСР;
- 7) період формування органів прокуратури незалежної України.

7. Визначено основні рівні нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано регулюють інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури:

- 1) правові акти міжнародного рівня, які гарантують право людини на інформацію;
- 2) державний загальний рівень;
- 3) державний спеціалізований рівень (Закон України «Про прокуратуру» та нормативно-правові акти, що складають основу інформаційного законодавства України);
- 4) підзаконні нормативно-правові акти, орієнтовані на регулювання інформаційних правовідносин в органах прокуратури (накази Генерального прокурора, раніше – Генерального прокурора України, Генеральної прокуратури України).

Розділ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ЯК СУБ'ЄКТІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

2.1. Права та повноваження працівників органів прокуратури як суб'єктів інформаційних правовідносин

Роль інформації як загалом у сучасному суспільстві, так і у діяльності органів державної влади зокрема, є без перебільшення, ключовою. До того ж еволюція суспільства на сучасному етапі його розвитку, на думку Ю. В. Пасмора, залежить насамперед від здатності генерувати, обробляти та ефективно використовувати інформацію, засновану на знаннях. Відтак відбувається радикальна трансформація суспільного устрою, що торкається його структури, відносин, взаємозв'язків [170, с. 14]. Тому нині, як ніколи, для нормального функціонування суспільства та держави зростає актуальність проблеми ефективного використання інформаційних ресурсів, що обумовлює потребу належного врегулювання інформаційних правовідносин. Особливо гостро ця проблема постає для тих державних органів, у яких інформація є одним із визначальних ресурсів ефективної реалізації покладених на них завдань, до яких належать усі правоохоронні органи, зокрема, органи прокуратури України.

Доступ до інформації в умовах існування інформаційного суспільства сучасної цивілізації – це одна з фундаментальних умов свобод [171, с. 335], але передусім, – це важлива підвалина побудови системи правоохоронних органів держави, яка дедалі більше рухається у сторону набуття сервісного формату у рамках сучасної концепції адміністративного права. Працівники органів прокуратури під час виконання своїх службових обов'язків вступають в

інформаційні правовідносини, набуваючи певного статусу, що передбачає їх службові права та обов'язки, повноваження і відповідальність. При цьому повноваження працівників прокуратури обумовлені, насамперед, функціями органів прокуратури. Окремі особливості функцій органів прокуратури України та повноважень їх працівників, зокрема у контексті інформаційних правовідносин, досліджували у своїх працях такі вітчизняні науковці, як: К. І. Беляков, С. Г. Гайдай, М. С. Демкова, Р. А. Калюжний, О. В. Кохановська, В. В. Лушер, С. В. Мазурик, А. Ю. Манькут, А. І. Марущак, Є. В. Петров, С. А. Подоляка, В. Я. Тацій, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець, Ю. В. Ящуринський та інші. Водночас, з огляду на законодавчі зміни, що обумовлюють зміну функцій органів прокуратури, вітчизняна правова наука потребує подальших системних досліджень прав, повноважень та обов'язків працівників органів прокуратури як суб'єктів інформаційних правовідносин.

Саме євроінтеграційні прагнення України стали одним із факторів процесу імплементації європейських норм у вітчизняне законодавство, у рамках якого відбулося ухвалення Закону України «Про прокуратуру» [46], що, серед іншого, призвело до коригування завдань, зміни функцій органів прокуратури, та вплинуло на обсяг повноважень працівників прокуратури у сфері інформаційних правовідносин.

З огляду на те, що Україну на конституційному рівні проголошено демократичною, правовою державою, загальновизнаними типами правового регулювання у нашій державі є два основоположні, базові принципи: загально-дозвільний (дозволено все, що не заборонено законом) та спеціально-дозвільний (заборонено все, що прямо не дозволено законом, або, інакше кажучи, «дозволено лише те, що прямо передбачено законом»). Сфера застосування

зазначених принципів розмежовується за складом суб'єктів правовідносин. Зокрема, якщо загально-дозвільний принцип зумовлює зміст і спрямованість поведінки людини та всіх інститутів громадянського суспільства, яким гарантується можливість діяти у будь-який спосіб, не порушуючи індивідуальну свободу, права інших людей чи законодавчо встановлені заборони, то спеціально-дозвільний принцип поширює свій нормативний вплив на органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, тобто суттєво обмежуючи цих суб'єктів у виборі варіантів, моделей їх поведінки. Посадові особи державних органів зобов'язані діяти винятково у такий спосіб, як це прямо передбачено конституційно-правовими нормами і лише у межах закріпленої за ними компетенції. Натомість Н. О. Армаш зазначає, що вчинення державним органом чи його посадовою особою дій у межах компетенції, але непередбаченим способом, у непередбаченій законом формі або з виходом за межі компетенції, є підставою для визнання таких дій та правових актів, прийнятих у процесі їх здійснення, неправомірними та незаконними і відповідно – підставою для притягнення таких суб'єктів до відповідальності [172]. Звісно, на практиці визнання таких дій та правових актів неправомірними та незаконними, а тим паче – притягнення до відповідальності посадових осіб, причетних до їх прийняття, вимагає відповідного рішення суду.

Органи прокуратури України наділені повноваженнями, що реалізуються згідно з принципами верховенства права і законності. Організація діяльності прокуратури України ґрунтується на засадах, визначених у Законі України «Про прокуратуру» [46].

Термін «засада» у тлумачному словнику має таке трактування: 1) основа чогось, те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; 2) вихідне, головне

положення, принцип, основа світогляду, правило поведінки; 3) спосіб, метод здійснення чого-небудь [173, с. 419]. Тому поняття правових засад доречно тлумачити як основні, головні положення, на яких ґрунтується правова система держави, способи та методи правового регулювання тощо.

Юридичний словник визначає поняття «засади» у контексті терміну «принципи». Відповідно принципи тлумачаться як «основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього та міжнародного права» [174, с. 110]. Натомість І. І. Литвин у своєму посібнику, розкриваючи сутність правових засад діяльності органів прокуратури України, відносить до них «...Конституцію України, Закон України «Про прокуратуру», інші законодавчі акти (кримінально-процесуальне, цивільне процесуальне, адміністративне, трудове законодавство тощо)» [175]. Тобто правовими засадами є основи, у змісті яких закріплені вихідні, головні положення, принципи, правила поведінки, способи, методи здійснення чого-небудь тощо. Отже, ототожнення правових засад і правових принципів не є доцільним, оскільки засади є більш широким поняттям.

Цілком у руслі зазначеної позиції і нормативне застосування поняття «засада», у значенні «основа», що підтверджує аналіз веб-ресурсів вітчизняних органів державної влади, а також окремих актів законодавства. Зокрема, сайт Міністерства юстиції України зазначає, що правовими основами діяльності Департаменту державної реєстрації та нотаріату є Конституція України, закони України, постанови Верховної Ради України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, інші акти законодавства, Положення про Міністерство юстиції

України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 228 (із змінами), накази Міністерства юстиції України та Положення про Департамент державної реєстрації та нотаріату Міністерства юстиції України, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 10 травня 2017 року № 1689/к [176].

А. Ю. Манькут під широким розумінням правових засад пропонує тлумачити основи, у змісті яких закріплені вихідні, головні положення, принципи, правила поведінки, способи, методи здійснення чого-небудь тощо. А під вузьким розумінням правових засад – сукупність актів законодавства, які врегульовують той чи інший правовий інститут [177, с. 65]. Такий підхід є найоптимальнішим з-поміж усіх наведених. Крім того, прийнятною є позиція Н. О. Рибалки, відповідно до якої правові засади діяльності прокуратури являють собою основні керівні начала, що лежать в основі організації та діяльності органів прокуратури та окреслюють роль прокуратури у державі й суспільстві, визначають завдання та повноваження прокурорів, а також зміст та характер правових заходів і засобів здійснення прокурорської діяльності, а також містять ознаки та якості, які допомагають відокремити органи прокуратури від інших державних органів, зокрема і від правоохоронних [178]. У чинному законодавстві вони закріплені у ст. 3 Закону України «Про прокуратуру». Це наступні правові засади діяльності прокуратури:

1) верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки найвищою соціальною цінністю;

2) законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності;

3) територіальності;

4) презумпції невинуватості;

5) незалежності прокурорів, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків;

6) політичної нейтральності прокуратури;

7) недопустимості незаконного втручання прокуратури у діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади;

8) поваги до незалежності суддів, що передбачає заборону публічного висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження у порядку, передбаченому процесуальним законом;

9) прозорості діяльності прокуратури, що забезпечується відкритим і конкурсним зайняттям посади прокурора, вільним доступом до інформації довідкового характеру, наданням на запити інформації, якщо законом не встановлено обмежень щодо її надання;

10) неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки [46].

У процесі реформи органів прокуратури невпинно відбувалася зміна її функцій, зокрема, щодо роботи з інформацією.

Наразі відповідно до ст. 131-1 Конституції України прокуратура здійснює:

1) підтримання публічного обвинувачення в суді;

2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;

3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [141].

Водночас відповідно до ст. 2 Закону України «Про прокуратуру», на прокуратуру покладаються, зокрема, такі функції:

- 1) підтримання державного обвинувачення в суді;
- 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом та главою 12 Розділу III Цивільного процесуального кодексу України;
- 3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [46].

У такий спосіб спостерігається певна невідповідність функцій прокуратури, окреслених Конституцією України і тих, які визначені у Законі України «Про прокуратуру», починаючи з ототожнення дефініцій «публічне» і «державне» (хоча чимало дослідників, на основі аналізу етимології слів, наполягають на тому, що поняття «публічний» є більш широким, ніж «державний» і містить у собі такі дефініції, як «державний» та інші: «суспільний, народний, загальнонародний, загальнодоступний, комунальний, відкритий, гласний». Тобто при вживанні «публічний», йдеться про те, що належить до органів виконавчої влади, адміністративного апарату, органів місцевого самоврядування, суспільне, належить народові [179, с. 44]), і закінчуючи особливостями нагляду за додержанням законів і негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку, що потребує окремої уваги як наукової спільноти, так і законотворців. Щоправда це питання дещо виходить за межі предмету цього наукового дослідження.

Водночас у межах дискусії стосовно функцій, наведених у Законі України «Про прокуратуру», необхідно зазначити, що згідно з п. 9 «Перехідних положень» Конституції України «прокуратура продовжує виконувати, відповідно до чинних законів, функцію досудового розслідування до

початку функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції, а також функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, – до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій» [141].

Однак, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» від 19 вересня 2019 року, до п. 1 Розділу XI «Перехідні положення» КПК України внесено зміни, а саме – абз. 2 викладений у новій редакції: «У разі неможливості закінчити досудове розслідування у таких провадженнях до спливу дворічного строку, а так само за наявності інших передбачених законом підстав, питання про доручення його здійснення іншим органам досудового розслідування вирішується в установленому цим кодексом порядку. Передача кримінальних проваджень до Державного бюро розслідувань здійснюється з урахуванням особливостей, визначених Законом «Про Державне бюро розслідувань». Водночас абз. 4 п. 1 доповнений словами «але не пізніше дня початку діяльності відповідно Офісу Генерального прокурора, обласних прокуратур» [180]. Абзац 2 п. 1 Розділу XI «Перехідні положення» КПК України, викладений у новій редакції, стосується кримінальних проваджень щодо злочинів, підслідних Державному бюро розслідувань. Однак зі змісту нової редакції згаданого пункту не зрозуміло, наявність яких інших підстав та яким законом вони повинні бути визначені. Адже окрім того, нова редакція абз. 2 п. 1 установлює, що передача кримінальних проваджень до Державного бюро розслідувань здійснюється з урахуванням особливостей, визначених Законом «Про Державне бюро розслідувань», у абз. 2 п. 4 Розділу VI якого

зазначено, що «кримінальні провадження, які до початку діяльності Державного бюро розслідувань розпочаті слідчими органів прокуратури і перебувають на стадії досудового розслідування, продовжують здійснюватися слідчими органів прокуратури до закінчення досудового розслідування, але не довше двох років [181]. У контексті цього, О. Калінніков зазначає, що вказана норма не встановлює момент, з якого обчислюється такий строк. А з огляду на позицію Ради прокурорів України, ці 2 роки рахуються з початку діяльності Державного бюро розслідувань, тобто з 27 листопада 2018 р. Тому слідчі органів прокуратури продовжують здійснювати досудове розслідування у провадженнях, розпочатих до цієї дати, але не довше, ніж до 28 листопада 2020 р. [182]. Однак, зазначена позиція є вкрай дискусійною, оскільки суперечить як нормам чинного законодавства, так і існуючій практиці, згідно з якими слідчі в системі органів прокуратури працювали тільки до кінця 2019 року. Як наслідок, деяка наявна невизначеність щодо виконуваних прокуратурою функцій, у відповідний спосіб відображається на обсягу інформаційних повноважень працівників прокуратури.

У процесі виконання службових обов'язків прокурори, як і державні службовці органів прокуратури, зобов'язані дотримуватися норм чинного законодавства, що визначає основні права людини і громадянина. Право на інформацію законодавчо закріплено Конституцією України, де ст. 24 передбачає рівність громадян перед законом, ст. 32 – гарантує право на ознайомлення в органах державної влади та місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною таємницею, ст. 34 – закріплює право кожного суб'єкта вільно збирати, зберігати, використовувати і розповсюджувати інформацію усно, письмово чи будь-яким іншим способом, ст. 57 – гарантує право знати свої права та обов'язки [141]. Окрім того, інформаційні права громадян урегульовано в Законах

України «Про інформацію» [11], «Про доступ до публічної інформації» [145], «Про звернення громадян» [183] «Про державну таємницю» [147], «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [148], «Про захист персональних даних» [149], «Про доступ до судових рішень» [150], «Про електронні документи та електронний документообіг» [151], «Про національну безпеку України» [152] тощо.

Зокрема, відповідно до норм Закону України «Про інформацію» (ст. 5) «Кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів» [11]. Тобто на працівників органів прокуратури поширюються всі права щодо взаємодії з інформацією, які мають громадяни України. Водночас, з огляду на те, що вони виступають суб'єктами інформаційних правовідносин, окрім низки повноважень, прокурори мають і чимало обов'язків, а їх відповідальність за порушення законних норм щодо роботи з інформацією, визначається як законами, так і нормативними документами прокуратури. При цьому відповідальність за окремі види порушень для працівників органів прокуратури може суттєво відрізнятися від відповідальності для інших категорій громадян.

2.2. Обов'язки та відповідальність працівників органів прокуратури як суб'єктів інформаційного права

Питання інформаційних обов'язків та правових засад відповідальності прокурорів, зокрема, за порушення інформаційного характеру, досліджували у своїх працях такі вітчизняні вчені, як: В. Б. Авер'янов, О. О. Бандурка, А. П. Горзов, В. О. Заросило, М. Н. Курко, А. Ю. Манькут, А. М. Подоляка, С. А. Подоляка, І. С. Самощенко,

С. Г. Стеценко, В. С. Цимбалюк, М. Х. Фарукшин, І. М. Шопіна та інші. Водночас реформаційні процеси відбуваються настільки динамічно, що це не може не позначитися на обсягах обов'язків та відповідальності працівників прокуратури, як суб'єктів інформаційного права.

Обов'язки працівників органів прокуратури щодо роботи з інформацією окреслені нормами чинного законодавства (Законами України «Про прокуратуру» [46], «Про державну службу» [184], «Про інформацію» [11], «Про доступ до публічної інформації» [145], «Про звернення громадян» [183] «Про державну таємницю» [147] «Про електронні документи та електронний документообіг» [151], «Про національну безпеку України» [152]) та нормативними документами прокуратури. До останніх можна віднести численні накази та інструкції.

Так, відповідно до Порядку обробки персональних даних працівників органів прокуратури у базі персональних даних «Кадри органів прокуратури України» працівники, які обробляють персональні дані, зобов'язані:

- виконувати вимоги законодавства щодо захисту персональних даних;
- запобігати втраті персональних даних або їх неправомірному використанню;
- не розголошувати персональні дані, які їм було довірено або які стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. При цьому таке зобов'язання чинне і після припинення ними діяльності, пов'язаної з обробкою персональних даних, крім випадків, установлених законом [6; 185].

При цьому, як працівники кадрових підрозділів, до службових обов'язків яких входить обробка персональних даних, так і інші працівники прокуратури, яким у встановленому порядку надається доступ до персональних даних, беруть на себе зобов'язання про нерозголошення

персональних даних, які їм було довірено або які стали їм відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків [6; 185].

Забезпечення безпеки роботи з інформацією також урегульовано наказами Генерального прокурора України «Про затвердження Порядку організації роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України» від 13 квітня 2017 року № 111 [186], Генерального прокурора «Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури» від 11 листопада 2020 року № 520 [283] (раніше діяв аналогічний наказ Генерального прокурора України від 18 вересня 2015 року № 218 [187]), «Про затвердження Інструкції про порядок розгляду звернень і запитів та особистого прийому громадян в органах прокуратури України» від 06 серпня 2020 року № 363 [163] (до цього застосовувалась аналогічна Інструкція, затверджена наказом Генерального прокурора України від 20 грудня 2017 року № 357 [188]).

У контексті цього, доречно розглянути окремі положення наказу Генерального прокурора «Про організацію роботи органів прокуратури з особистого прийому, розгляду звернень і запитів та забезпечення доступу до публічної інформації» від 06 серпня 2020 року № 363 [189], який основними завданнями діяльності в окресленому напрямі визначає забезпечення: організації та здійснення особистого прийому громадян; об'єктивного, всебічного і своєчасного розгляду звернень і запитів, перевірки викладених у них фактів, вжиття заходів для поновлення порушених прав, прийняття рішень відповідно до вимог законодавства; оприлюднення публічної інформації, що перебуває у володінні органів прокуратури, розгляд запитів на інформацію у строки та порядку, що встановлені законодавством.

У зв'язку з цим, у п. 1.4. наказу акцентовано на обов'язку систематично вивчати стан роботи з прийому громадян,

розгляду звернень і запитів, забезпечення доступу до публічної інформації, вживати заходів щодо підвищення ефективності діяльності органів прокуратури з цих питань.

Окрім того, у п. п. 2.–2.7. вказаного нормативного акту підрозділи з питань організації прийому громадян, розгляду звернень та запитів Офісу Генерального прокурора, регіональних (обласних) прокуратур зобов'язуються: вживати заходів щодо організаційного та методичного забезпечення діяльності прокуратур нижчого рівня з особистого прийому громадян, розгляду звернень та запитів, доступу до публічної інформації, надавати практичну допомогу та проводити перевірки з цих питань; організовувати особистий прийом громадян керівниками прокуратур та здійснювати їх прийом, у тому числі із залученням працівників інших структурних підрозділів та органів прокуратури; здійснювати попередній розгляд та безпосередньо розглядати звернення і запити, у встановленому порядку надсилати їх за належністю до відповідного органу чи посадовій особі, до прокуратур нижчого рівня. За наявності підстав, визначених Законом України «Про звернення громадян», повертати звернення заявнику з відповідним роз'ясненням або залишати його без розгляду; здійснювати загальний контроль за дотриманням порядку і строків вирішення у структурних підрозділах Офісу Генерального прокурора, регіональних (обласних) прокуратур депутатських звернень та запитів, звернень громадян з особистого прийому керівництва; оприлюднювати публічну інформацію відповідно до вимог законодавства та нормативних актів Генерального прокурора, здійснювати загальний контроль за дотриманням установленого порядку та своєчасністю її оприлюднення, наданням інформації з обмеженим доступом; здійснювати прийом запитувачів, надавати роз'яснення та іншу допомогу в оформленні запитів на інформацію, їх приймання, реєстрацію та облік. У встановленому порядку розглядати запити на інформацію,

за наявності підстав надсилати їх належним розпорядникам інформації; щорічно із залученням самостійних структурних підрозділів, прокуратур нижчого рівня комплексно вивчати стан організації роботи з особистого прийому громадян, розгляду звернень та забезпечення доступу до публічної інформації, активно впливати на її удосконалення [189].

Водночас норми чинного законодавства, у контексті регулювання обов'язків державних службовців загалом, та органів прокуратури зокрема, стосовно їх роботи з інформацією, нині містять чимало суперечностей. Відповідно до ч. 1 статті 9-1 Закону України «Про державну службу», «доведення інформації або документів до відома державного службовця відповідно до вимог цього Закону, здійснюється шляхом її вручення або надсилання поштою, в тому числі з використанням інших засобів телекомунікаційного зв'язку. У разі доведення інформації або документів шляхом використання інших засобів телекомунікаційного зв'язку, такий спосіб фіксується протоколом у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України» [184].

З цього самого приводу у ч. 3 статті 9-1 зазначеного Закону вказано, що «державний службовець при вступі чи проходженні державної служби, зобов'язаний повідомити службу управління персоналом про його засоби електронної пошти чи інші засоби телекомунікаційного зв'язку з ним, з метою їх використання для доведення до відома державного службовця інформації або документів», а відповідно до ч. 4 тієї самої статті «інформація або документи, надіслані поштою, в тому числі електронною, чи шляхом передачі з використанням інших засобів зв'язку, вважаються такими, що доведені до відома державного службовця на п'ятий календарний день з моменту їх відправлення» [184]. Однак зазначена норма у жодний спосіб не передбачає підтвердження факту отримання державним службовцем інформації чи документів. Не дає відповіді на це запитання і

текст «Порядку фіксації доведення інформації або документів до відома державного службовця шляхом використання засобів телекомунікаційного зв'язку» (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1042), покликано визначити процедуру фіксації доведення інформації або документів до відома державного службовця шляхом використання засобів телекомунікаційного зв'язку відповідно до вимог Закону України «Про державну службу» [190]. У цьому Порядку, серед іншого, зазначається, що факт доведення інформації або документів до відома державного службовця фіксується протоколом про доведення інформації або документів до відома державного службовця (далі – протокол) [190]. При цьому, відповідно до п. 4 Порядку «Протокол складається в довільній формі працівником державного органу, визначеним суб'єктом призначення або керівником державної служби, та повинен містити: 1) дату, час та місце складення протоколу; 2) підставу надіслання інформації або документів державному службовцю з посиланням на відповідну норму Закону; 3) дату, час та вид засобу телекомунікаційного зв'язку, за допомогою якого надіслано інформацію або документи державному службовцю; 4) контактні дані державного службовця, за якими надіслано інформацію або документи з використанням засобу телекомунікаційного зв'язку (номер телефону, адресу електронної пошти тощо); 5) короткий зміст інформації або документів, які надіслані державному службовцю; 6) найменування посади, прізвище та власне ім'я державного службовця, якому надіслано інформацію або документи; 7) підпис, дату, найменування посади, прізвище та власне ім'я працівника державного органу, який надіслав інформацію або документи державному службовцю; 8) підпис, дату, найменування посади, прізвище та власне ім'я уповноваженого працівника державного органу, який склав протокол; 9) підпис, дату, найменування

посади, прізвище та власне ім'я керівника служби управління персоналом; 10) додатки до протоколу, що підтверджують факт надіслання інформації або документів (копію знімку екрану засобу телекомунікаційного зв'язку тощо) [190]. Отже, зазначений протокол дає змогу підтвердити факт надсилання інформації державному службовцю, та водночас не містить жодної інформації, що підтверджує факт її отримання адресатом. На переконання автора, настання п'ятого календарного дня з моменту надсилання інформації електронною поштою чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв'язку, не можна вважати підтвердженням факту отримання інформації, чи тим паче – ознайомлення з інформацією.

Насамперед доречно зосередити увагу на дефініції «інші засоби телекомунікаційного зв'язку». Зокрема, відповідно до наказу Державної служби інтелектуальної власності України «Про врегулювання правовідносин між заявниками та закладом експертизи на період дослідних випробувань системи електронного подання заявок на об'єкти права інтелектуальної власності» від 31.01.2012 р. № 50-Н, засоби телекомунікаційного зв'язку – це «технічні засоби телекомунікацій, призначені для маршрутизації, комутації, передавання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, дрових, оптичних чи інших електромагнітних системах між кінцевим обладнанням» [191]. З огляду на відсутність конкретизації застосовуваних у рамках виконання норми закону засобів телекомунікаційного зв'язку, до таких можна віднести сервіси Telegram, Viber, WhatsApp, що зважаючи на надійне шифрування та зручність користування (надсилання текстової, фото- та відеоінформації), набувають дедалі більшої популярності. Однак у зазначених сервісах є доступною функція знищення надісланого повідомлення не лише у відправника, але й у адресата. Така можливість дає

змогу надіслати повідомлення, зробити «копію знімку екрану засобу телекомунікаційного зв'язку» (що відповідно до підпункту 10 п. 4 Порядку є «додатком до протоколу, що підтверджує факт надіслання інформації або документів» [190]), скласти «протокол про доведення інформації або документів до відома державного службовця», а потім видалити повідомлення (в тому числі – у адресата). Наведений порядок дій дасть змогу відправнику підтвердити факт надсилання повідомлення, при цьому – унеможливить його отримання адресатом.

Окрім того, існує низка причин, чому державний службовець може не бути ознайомлений з інформацією, яка була добросовісно надіслана, скажімо, на електронну пошту, протягом зазначених у Законі п'яти календарних днів. У цьому разі може йтися про зовнішні технічні причини (технічні чи програмні несправності серверу поштової служби, відсутність електричного струму, відсутність доступу до мережі Інтернет), внутрішні технічні причини (відсутність доступу державного службовця до комп'ютерної техніки, програмні несправності, потрапляння повідомлення до категорії «спаму»), людський фактор (хакерська атака, видалення інформації з електронної пошти іншою особою, тимчасова відсутність у державного службовця доступу до електронної пошти, у зв'язку з виконанням ним своїх посадових обов'язків, що могло вимагати його місцезнаходження не поблизу комп'ютерної техніки).

У такий спосіб наявна норма закону створює додаткові умови для зловживання службовим становищем та порушує права державного службовця. Тому необхідно внести зміни та доповнення до Закону України «Про державну службу», виклавши ч. 4 та ч. 5 статті 9-1 у такій редакції:

«4. Інформація або документи, надіслані поштою, в тому числі електронною, чи шляхом передачі з використанням інших засобів зв'язку вважаються такими, що доведені до

відома державного службовця, у випадку підтвердження останнім факту отримання ним інформації або документів, в тому числі шляхом використання інших засобів телекомунікаційного зв'язку.

5. Державний службовець у випадку отримання ним інформації або документів, надісланих поштою, в тому числі електронною, чи шляхом передачі з використанням інших засобів зв'язку, зобов'язаний підтвердити факт отримання ним інформації або документів, в тому числі, шляхом використання інших засобів телекомунікаційного зв'язку не пізніше наступного дня з моменту їх отримання».

Проблематика відповідальності працівників органів прокуратури України у контексті їх інформаційної діяльності, поки що залишається малодослідженою. Передусім необхідно розглянути наявні погляди щодо юридичної відповідальності загалом, та відповідальності працівників прокуратури зокрема.

В українській мові дефініція «відповідальність» тлумачиться як покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну роботу, дії, вчинки, слова [173, с. 177]. Таке змістовне наповнення терміну досить близьке до юридичної сутності та є прийнятним для використання у контексті відповідальності за порушення у ході роботи з інформацією, з огляду на те, що ним передбачена реакція на порушення особою зобов'язань, взятих у зв'язку із виконанням роботи.

У Юридичному словнику-довіднику визначено, що юридична відповідальність – це закріплений у законодавстві і забезпечений державою юридичний обов'язок правопорушника зазнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належали [192, с. 689]. Таке визначення є не зовсім точним, адже такими обов'язками може бути, зокрема, позбавлення волі чи звільнення з роботи. Жодне із таких стягнень не можна охарактеризувати через категорії

«цінність» та «належність», оскільки свобода природно належить особі, а трудові правовідносини не можна назвати ні цінністю, ні віднести їх до власності особи.

І. С. Самощенко і М. Х. Фарукшин зазначали, що юридична відповідальність загалом, і відповідальність прокурорів зокрема, завжди була відповідальністю за минуле, за зроблене діяння. Як реакція на правопорушення, юридична відповідальність має державно-примусовий характер. Він виражається, насамперед, у тому, що відповідальність покладається у випадку правопорушення незалежно від волі і бажання правопорушника й має стосовно нього зовнішній характер. Прихильники цієї позиції тлумачать юридичну відповідальність як виконання обов'язку на основі державного примусу. Відповідно факт наявності чи відсутності державного примусу визначає існування або відсутність юридичної відповідальності. Згідно з цією концепцією елемент покарання має для юридичної відповідальності побічне значення [193, с. 43–44].

На думку Д. М. Лук'янця, юридична відповідальність – це регламентована правовими нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб, що проявляються у недотриманні норм закону, порушенні цивільно-правових зобов'язань, нанесенні шкоди або завданні збитків, і виражена у застосуванні до осіб, які вчинили такі діяння, засобів впливу, що тягнуть за собою позбавлення особистого, майнового або організаційного характеру [194, с. 5]. Тому, з огляду на таке трактування, можна стверджувати, що юридична відповідальність працівників прокуратури передбачає встановлення державою заходів примусового спрямування за недотримання норм закону, порушення правил субординації, що застосовуються до працівників прокуратури, а також їх обов'язок нести відповідальність згідно з чинним законодавством.

Схожу позицію займає і С. С. Алексєєва. Вона трактує юридичну відповідальність як обов'язок особи зазнати заходів державного примусу, покарання за порушення закону [195, с. 266]. Відповідальність дослідниця тлумачить як обов'язок; відповідальність має бути застосована до особи, чия поведінка призвела до порушення закону; порушник, у разі доведення його провини, зобов'язаний зазнати всіх встановлених за таке порушення заходів впливу та покарання. У контексті цього, можна зробити висновок про наявність єдиного підходу до визначення цього терміна, а також про відсутність підстав для його тлумачення в інший спосіб.

На думку К. В. Басіна та О. В. Зеленої, відповідальність особи має соціально-комунікативну природу та виникає тоді, коли поведінка людини має соціальну значущість і регулюється соціальними нормами [196]. При цьому реалізація будь-якої соціальної норми є добром, соціальною цінністю, а дії, що порушують соціально значущі правила, визначаються як неприпустимі, що розривають соціальну комунікацію та зумовлюють негативну реакцію суспільства, а саме соціальну відповідальність [197, с. 9].

У разі порушення норм інформаційного законодавства, прокурори несуть такі види юридичної відповідальності, як: кримінальна, адміністративна, цивільна, матеріальна та дисциплінарна. Підставою кожного з видів відповідальності є вчинення працівником прокуратури відповідного виду правопорушення.

Кримінальна відповідальність настає за вчинення злочинів, вичерпний перелік яких передбачено у Кримінальному кодексі України, тобто встановлюється лише законом, настає з моменту офіційного обвинувачення, реалізується винятково у судовому порядку [198]. Підстави для притягнення прокурора до кримінальної відповідальності, закріплені у ст. 2 Кримінального кодексу України. Відповідно до цієї статті підставою кримінальної відповідальності є

вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину [142]. З наукового погляду, основною правовою підставою кримінальної відповідальності є юридичний склад злочину та фактичний склад злочину. Натомість формальною підставою кримінальної відповідальності є обвинувальний вирок суду як акт, у якому вказується значення всіх фактичних обставин, що у певний спосіб впливають на відповідальність [199, с. 189]. Зазначений вид відповідальності є найсуворішим, він передбачає покарання на підставі судового рішення, тому що злочини, за які відбувається притягнення до кримінальної відповідальності, є суспільно небезпечними діяннями.

Кримінальна відповідальність працівників прокуратури застосовується, зокрема, за такі злочини у сфері службової діяльності: зловживання владою або службовим становищем (ст. 364); службове підроблення (складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів – ст. 366); службова недбалість (невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало суттєвої шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб – ст. 367); прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368); провокація підкупу (ст. 370). Крім того, працівники прокуратури несуть кримінальну відповідальність і за злочини проти правосуддя: притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372); примушування давати показання (ст. 373); порушення права на захист (ст. 374) [142]. Порядок притягнення винних до кримінальної відповідальності регламентований кримінальним,

кримінальним процесуальним законодавством. Процедура притягнення до кримінальної відповідальності винної особи, яка є працівником правоохоронного органу (зокрема, органу прокуратури), містить певні етапи, а саме: реєстрація кримінального провадження, збирання та дослідження доказів, судові процедури. Єдиною суттєвою відмінністю вчинення вказаних злочинів, за які передбачена відповідальність кримінального характеру працівниками прокуратури, є більш висока міра покарання, що полягає у специфіці кримінальної відповідальності працівників прокуратури [177, с. 100].

Злочини осіб, які працюють в органах прокуратури, значною мірою характеризуються як діяння, вчинені не просто всупереч закону, але й на противагу принципам служби із застосуванням службових повноважень під час виконання трудової функції. Тому ці діяння можна охарактеризувати як умисні злочини, які вчиняються працівниками органів прокуратури при виконанні службових обов'язків. Отже, кримінальна відповідальність працівників прокуратури передбачає відповідальність цих осіб за порушення правових норм. Це зумовлено тим, що скоєний прокурором злочин при виконанні ним обов'язків службового характеру, є найбільш небезпечним для держави та суспільства. Тобто кримінальній відповідальності працівників органів прокуратури притаманні низка особливостей, зокрема: а) передбачає притягнення за злочини у сфері службової діяльності; б) передбачає притягнення за злочини проти правосуддя; в) передбачає застосування найсуворіших видів покарання до винних осіб; г) регулюється нормами Кримінального кодексу України.

Ще одним видом юридичної відповідальності за порушення норм щодо роботи з інформацією, є **адміністративна відповідальність**. Адміністративна відповідальність працівників прокуратури розглядається

через адміністративний примус у формах запобіжного заходу, міри відповідальності, засобу адміністративно-процесуального забезпечення, що здійснюються від імені держави її представниками – посадовими особами або судом [198; 200]. Зазвичай до таких суб'єктів застосовуються стягнення у вигляді попередження та штрафу. Розміри санкцій щодо працівників органів прокуратури є значно вищими, ніж ті, які застосовуються до інших громадян. Відсутність єдиного підходу у визначенні штрафних санкцій, які є домінуючими в адміністративно-юрисдикційному процесі, обумовлює певні труднощі щодо їх застосування [201, с. 22]. За вчинення адміністративного правопорушення Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачені спеціальні обмеження особистого, майнового, організаційного характеру [202]. Мета адміністративних стягнень спрямована на додержання законів України, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Адміністративна відповідальність прокурорів являє собою особливий вид адміністративної відповідальності, який характеризується застосуванням специфічних заходів адміністративного покарання до спеціального кола суб'єктів. Адміністративній відповідальності прокурорів притаманні такі ознаки: а) спеціальний суб'єктний склад; б) обмежений перелік фактичних підстав притягнення до адміністративної відповідальності, якими виступають адміністративні правопорушення. У ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено вичерпний перелік випадків, коли працівники правоохоронних органів несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. У контексті цього дослідження, доречно зосередити увагу на таких порушеннях, як: зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, порушення законодавства про державну

таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію [202].

Специфікою притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб правоохоронних органів, зокрема і працівників прокуратури, є неможливість застосування до винних громадських робіт, виправних робіт та адміністративного арешту як видів покарань. Особливостями цього виду відповідальності прокурора є: порядок спеціального характеру притягнення до адміністративної відповідальності; обмежений перелік фактичних підстав притягнення до адміністративної відповідальності; неможливість застосування до працівників прокуратури громадських та виправних робіт і адміністративного арешту як видів покарань. У такий спосіб законотворець подбав про авторитет правоохоронних органів загалом, та органів прокуратури зокрема.

Матеріальна відповідальність працівників прокуратури полягає в тому, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування, шкоди як моральної, так і матеріальної, що була завдана прийняттям незаконного рішення, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень [203, с. 24]. Питання матеріальної відповідальності службовців, зокрема і працівників прокуратури, регулює Положення про матеріальну відповідальність робітників і службовців за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації [204] та Кодекс законів про працю [205]. Ці нормативно-правові акти не можуть повною мірою упорядковувати питання у сфері матеріальної відповідальності працівників прокуратури, зважаючи на їх історичну складову, що є дещо застарілою. Положення, спрямовані на матеріальну відповідальність цих суб'єктів,

мають розкривати специфіку притягнення до неї працівників правоохоронних органів, зокрема, органів прокуратури України.

Під цивільно-правовою відповідальністю органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду необхідно розуміти відповідальність за заподіяння шкоди майнового та немайнового характеру діями, що визнаються протиправними, які вчиняються особами правоохоронних органів при здійсненні ними службових обов'язків [206]. Питанням відшкодування заподіяної шкоди присвячено як окрему статтю 1176 у Цивільному кодексі України від 16.01.2003 [14], так і окремий законодавчий акт – Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 01.12.1994 [207], який встановлює порядок відшкодування такої шкоди. Тобто притягнення винних осіб до цивільно-правової відповідальності – це покладання обов'язку на державу у повному обсязі незалежно від вини осіб, що здійснювали оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду з відшкодування шкоди, завданої фізичній особі внаслідок її незаконного засудження чи інших дій, які є незаконними.

Відповідно до п. 5 Положення про застосування Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» право на відшкодування шкоди мають громадяни, щодо яких незаконні дії, передбачені частиною 1 ст. 1 Закону, були здійснені після набуття Законом чинності, тобто після 16 січня 1995 року. Шкода, завдана до цього часу, відшкодовується у відповідності з законодавством, що діяло на момент завдання шкоди [208].

Отже, на державному рівні передбачені умови відшкодування за рахунок держави шкоди, завданої особі внаслідок незаконних та протиправних дій, здійснених службовими особами зазначених органів при виконанні покладених на них завдань із реалізації функцій держави. Працівники прокуратури несуть цивільно-правову відповідальність на підставі та у порядку, визначеному Цивільним кодексом України [14] та Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» [207]. Особливостями цього виду відповідальності є те, що: притягнення винних осіб прокуратури здійснюється згідно з нормативно-правовими актами законодавства; на державу покладається обов'язок з відшкодування шкоди, завданої особі органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органами дізнання, прокуратурою; у національному законодавстві відсутні структурно наповнені норми, які б регулювали питання застосування матеріальної відповідальності до працівників прокуратури.

Ще одним видом відповідальності, який застосовується до працівників органів прокуратури, є **дисциплінарна відповідальність**. Реалізація покладених на органи прокуратури функцій можлива лише за умови відповідального виконання їх працівниками своїх службових обов'язків і дотримання дисципліни [209, с. 113]. З огляду на важливість покладених на органи прокуратури завдань, від ефективного їх виконання залежить авторитетність усієї системи правосуддя. До прокурорів традиційно висуваються підвищені вимоги щодо дотримання вимог закону, а також морально-етичних стандартів професійної діяльності і поведінки.

Законодавче регулювання дисциплінарної відповідальності прокурора здійснюється у контексті забезпечення реалізації принципу незалежності прокуратури і закріплення гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень під час виконання службових обов'язків. Однією із важливих гарантій незалежності прокурора є особливий порядок його притягнення до дисциплінарної відповідальності [210, с. 214].

Вичерпний перелік підстав притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності наведено у ст. 43 Закону України «Про прокуратуру». Зокрема, прокурора може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з таких підстав:

- 1) невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків;
- 2) необґрунтоване зволікання з розглядом звернення;
- 3) розголошення таємниці, що охороняється законом, яка стала відомою прокуророві під час виконання повноважень;
- 4) порушення встановленого законом порядку подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 5) вчинення дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності органів прокуратури;
- 6) систематичне (два і більше разів протягом одного року) або одноразове грубе порушення правил прокурорської етики;
- 7) порушення правил внутрішнього службового розпорядку;
- 8) втручання чи будь-який інший вплив прокурора у випадках чи порядку, не передбачених законодавством, у

службову діяльність іншого прокурора, службових, посадових осіб чи суддів, у тому числі, шляхом публічних висловлювань стосовно їх рішень, дій чи бездіяльності, за відсутності при цьому ознак адміністративного чи кримінального правопорушення;

9) публічне висловлювання, яке є порушенням презумпції невинуватості.

При цьому притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності не усуває можливості притягнення його до адміністративної чи кримінальної відповідальності у випадках, передбачених законом [46]. Тобто кожна з перелічених підстав може бути безпосередньо або опосередковано пов'язана з інформаційними правами та обов'язками прокурора. Якщо у разі підстав 1, 2, 5, 6, 7 теоретично можуть мати місце дії прокурора (або у разі підстав 1, 2, 7 – бездіяльність чи недбалість), які безпосередньо не пов'язані з роботою з інформацією, то у випадках 3, 4, 8, 9 йдеться саме про порушення норм права, що регулюють обіг інформації в органах прокуратури.

Механізм розгляду дисциплінарних скарг суттєво вдосконалено наприкінці 2019 року, коли 14.11.2019 Генеральним прокурором було затверджено «Положення про автоматизовану систему розподілу дисциплінарних скарг» [211].

З 11 грудня 2019 року за рахунок такої автоматизованої системи станом на 26.05.2020 було розглянуто майже сімсот скарг. У публічному доступі на офіційному сайті Офісу Генерального прокурора на зазначену дату наявні 689 рішень членів Комісії про відкриття (відмову у відкритті) дисциплінарного провадження, з-поміж яких 93 рішення про відкриття дисциплінарного провадження і 596 рішень – про відмову у відкритті дисциплінарного провадження [212]. Тобто у 86,5 % випадків у відкритті дисциплінарного провадження було відмовлено, але у 13,5 % було відкрито

дисциплінарне провадження. Якою мірою така статистика свідчить про пильність та ретельність Комісії покаже час. Але вже нині можна констатувати дієвість автоматизованої системи розподілу дисциплінарних скарг і прогнозувати зростання кількості дисциплінарних скарг, які будуть розглядатися з її використанням.

З огляду на вищезазначене, у контексті цього дослідження, особливої уваги заслуговує саме дисциплінарна відповідальність працівників прокуратури. Це обумовлено такими причинами:

1) застосування заходів дисциплінарного впливу є одним із засобів забезпечення службової дисципліни. При цьому у низці випадків (якщо як стягнення, застосовано догану або заборону на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду) працівник продовжує свою роботу, маючи потужну мотивацію уважніше ставитися до виконання службових обов'язків;

2) майже всі підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності прямо чи опосередковано пов'язані з порушенням інформаційних норм;

3) розгляд дисциплінарних скарг відносно нещодавно було вдосконалено шляхом уведення в дію автоматизованої системи розподілу дисциплінарних скарг.

2.3. Адміністративно-правове регулювання (особливості) збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання та використання інформації, дотримання режиму з безпеки інформації в органах прокуратури

Проблематика дотримання режиму безпеки інформації у ході її збору, зберігання, опрацювання та використання є вкрай складною, що обумовлено, передусім, особливістю безпеки інформації, як категорії безпеки загалом. При цьому, і безпека

загалом є вкрай важливою складовою існування будь-якої організації. Г. В. Новицький та А. М. Подоляка з цього приводу зазначали, що недооцінка або ігнорування проблем безпеки на усіх рівнях соціальної організації не тільки призводять до певних утрат, а й неминуче – до падіння життєздатності, навіть загибелі її відповідних елементів (суб'єктів) [213, с. 166; 214, с. 64, 97]. Органи прокуратури, як складова державного механізму, що відповідає за захист порушених прав та інтересів громадян, безперечно, відносяться до такої групи органів державної влади, де питання інформаційної безпеки набувають глибинного змісту, адже може йтися і про безпеку інформації (скажімо, інформації Єдиного реєстру досудових розслідувань), і про інформаційну безпеку співробітників, які забезпечують безпеку цієї інформації (інформація про яких міститься у кадрових підрозділах тощо).

Порядок збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання та використання інформації, дотримання режиму з безпеки інформації в органах прокуратури унормовано комплексом Законів України та нормативних актів Офісу Генерального прокурора. Зокрема, на законодавчому рівні, йдеться про Закони України: «Про державну таємницю» [147]; «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» [148]; «Про захист персональних даних» [149]; «Про доступ до судових рішень» [150]; «Про електронні документи та електронний документообіг» [151]; «Про національну безпеку України» [152]; «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» [153]; «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [154].

Якщо йдеться про доступ до публічної інформації загалом, то відповідно до ст. 3 Закону України «Про доступ

до публічної інформації» право на доступ до публічної інформації гарантується:

1) обов'язком розпорядників інформації надавати та оприлюднювати інформацію, крім випадків, передбачених законом;

2) визначенням розпорядником інформації спеціальних структурних підрозділів або посадових осіб, які організують у встановленому порядку доступ до публічної інформації, якою він володіє;

3) максимальним спрощенням процедури подання запиту та отримання інформації;

4) доступом до засідань колегіальних суб'єктів владних повноважень, крім випадків, передбачених законодавством;

5) здійсненням парламентського, громадського та державного контролю за дотриманням прав на доступ до публічної інформації;

6) юридичною відповідальністю за порушення законодавства про доступ до публічної інформації [145].

Водночас Законом вводиться низка обмежень на реалізацію права на інформацію, зокрема, зазначено, що вона «не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб» [11].

Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до Закону при дотриманні сукупності таких вимог:

1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні [215].

Інформація з обмеженим доступом має надаватися розпорядником інформації, якщо він правомірно оприлюднив її раніше і немає законних підстав для обмеження у доступі до такої інформації, які існували раніше [216]. При цьому, відповідно до Закону «не може бути обмежено доступ до інформації про розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі, до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно. Однак, зазначене положення не поширюється на випадки, коли оприлюднення або надання такої інформації може завдати шкоди інтересам національної безпеки, оборони, розслідуванню чи запобіганню злочину» [11].

Загальні питання інформаційної безпеки регулюються Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 (з подальшими змінами та редакціями). Під захистом даних тлумачать будь-який правовий, організаційний, технічний (технологічний, криптографічний, програмний) захист інформації персонального змісту [6; 154]. У різних країнах світу діють схожі закони, зі схожими назвами, і всі вони орієнтовані на захист персональних даних. При цьому для опису комплексного захисту даних на міжнародному рівні дедалі частіше використовується термін «забезпечення безпеки даних», тобто у цьому разі йдеться про інформаційну безпеку. У контексті цього, інформаційну безпеку можна визначити як стан надійності інформації, телекомунікаційних даних, інформаційних систем та продуктів, автоматизованих систем та їх ресурсів. Тобто у той час, як

інформаційна безпека – це власне стан захищеності інформаційного середовища, безпосередньо захист інформації, являє собою діяльність щодо запобігання витіканню інформації, яка захищається, попередження несанкціонованих та неумисних впливів на інформацію, що захищається, тобто є процесом, спрямованим на досягнення такого стану [6].

Окрім того, існує чимало визначень. Зокрема, О. В. Синєокий пропонує сприймати інформаційну безпеку як діяльність, спрямовану на забезпечення захищеного стану інформації про об'єкт [217], а на думку С. О. Лисенка, інформаційну безпеку потрібно трактувати, як сукупність засобів забезпечення інформаційного суверенітету України, захист інформаційної сфери від зовнішніх і внутрішніх інформаційних загроз. Ця безпека має містити ефективну протидію сукупності інформаційних загроз [5, с. 193]. Такий підхід є прийнятним, оскільки в умовах динамічного розвитку технологій та з урахуванням мінливості інформаційних загроз, інформаційна безпека має орієнтуватися на профілактику та протидію таким загрозам значно більше, ніж просто на констатацію факту завдання збитків та ліквідацію таких негативних наслідків.

Як доволі слушно деталізує В. В. Лушер, «в органах прокуратури України до найважливіших об'єктів забезпечення інформаційної безпеки можна віднести: 1) інформаційні ресурси, що містять спеціальні відомості та оперативні дані службового характеру; 2) підрозділи інформатизації, статистики, введення Єдиного реєстру досудових розслідувань, приймання, опрацювання та аналізу оперативної інформації, їх інформаційне, технічне, програмне та нормативне забезпечення; 3) інформаційну інфраструктуру органів прокуратури України (інформаційно-обчислювальні мережі, лінії зв'язку тощо)» [6, с. 112].

Коли йдеться про особливості роботи з інформацією та дотримання режиму інформаційної безпеки в органах прокуратури, можливо виокремити два основні блоки роботи з інформацією: 1) блок роботи з інформацією стосовно даних досудових розслідувань; 2) блок роботи з інформацією стосовно персональних даних працівників органів прокуратури.

Кожен з цих блоків ураховує норми низки нормативних актів, і кожен з них характеризується певними вимогами до співробітників, що здійснюють роботу з інформацією. Порядок обробки персональних даних в інформаційній (автоматизованій) системі «Єдиний реєстр досудових розслідувань» та Порядок обробки персональних даних у базі персональних даних «Кадри органів прокуратури України» затверджені наказом Генеральної прокуратури України від 26.07.2014 № 77 «Про затвердження Порядків обробки персональних даних в органах прокуратури України» [218].

З огляду на те, що порядок роботи з інформацією в інформаційній (автоматизованій) системі «Єдиний реєстр досудових розслідувань» детально розглянуто у низці сучасних наукових досліджень, доречно проаналізувати деякі особливості роботи з персональною інформацією в Порядку обробки персональних даних у базі персональних даних «Кадри органів прокуратури України». Зазначений нормативний документ урегульовує основні норми захисту персональної інформації. Зокрема, Порядком обробки персональних даних працівників органів прокуратури у базі персональних даних «Кадри органів прокуратури України» визначаються вимоги до обробки та захисту персональних даних осіб, що обробляються у цій базі, які є обов'язковими для виконання всіма працівниками кадрових та інших підрозділів органів прокуратури, що мають доступ до бази даних «Кадри органів прокуратури України» та здійснюють

їх обробку із застосуванням автоматизованих та неавтоматизованих засобів [185].

База персональних даних «Кадри органів прокуратури України» містить доволі детальну інформацію про всіх працівників прокуратури [219], адже до складу персональних даних, які обробляються у базі даних, входять такі відомості стосовно працівників, як: прізвище, ім'я, по батькові; дата і місце народження; паспортні дані; ідентифікаційний код (номер облікової картки платника податків); відомості про трудову діяльність, що містяться у трудовій книжці; відомості про освіту, наявність спеціальних знань або підвищення кваліфікації (за потреби, залежно від кваліфікаційних вимог до посади); відомості про доходи та зобов'язання фінансового характеру, передбачені статтею 13 Закону України «Про державну службу»; відомості про ділові та особисті якості (результати спеціальних перевірок, психологічних досліджень професійної придатності, атестаційні документи тощо); відомості про нагороди, заохочення та дисциплінарні стягнення; відомості про стан здоров'я (в обсязі, необхідному для реалізації трудових відносин та забезпечення вимог законодавства у сфері охорони праці); відомості з військового квитка або приписного свідоцтва (для військовозобов'язаних та осіб призовного віку) в обсязі, необхідному для ведення військового обліку; відомості, що підтверджують право на пільги та компенсації відповідно до законодавства (встановлення інвалідності, належність до категорії постраждалих від аварії на ЧАЕС, отримання пенсії, статус одинокої матері, опікуна, піклувальника, усиновлення дитини тощо); відомості про родинний стан, членів родини в обсязі, необхідному для реалізації трудових відносин; відомості про місце проживання, номери службових, домашніх та мобільних телефонів; фотографії для службового посвідчення (перепустки); інші персональні дані, необхідність обробки

яких визначена нормативно-правовими актами або пов'язана з кваліфікаційними вимогами до посади та/або специфікою діяльності органів прокуратури України [185]. Така деталізація особистих даних, у сукупності із застосуванням автоматизованих засобів – автоматизованої інформаційно-аналітичної системи «Кадри», комплексної системи обліку персоналу та його ідентифікаційних документів (КСОПД), інших програмних продуктів (Excel, Word тощо), дають змогу сформувати базу даних, яку можна піддавати аналітичній обробці для пошуку великої кількості показників та коефіцієнтів.

При цьому, відповідно до п. 2.6 Порядку забороняється обробка персональних даних про расове або етнічне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство у політичних партіях, а також даних, що стосуються статевого життя, біометричних або генетичних даних [185].

Окремої уваги заслуговує і питання інформаційної безпеки співробітників органів прокуратури. Відомий дослідник інформаційної безпеки С. О. Лисенко з цього приводу зазначає, що інформаційна безпека особистості характеризується захищеністю психіки, свідомості від небезпечних інформаційних впливів (маніпулювання, дезінформування, спонукання до самогубства, образ тощо). Вона залежить як від особистісних якостей (тренованості, інтелекту тощо), так і від соціальних і правових умов у суспільстві. В українському законодавстві, а особливо в юридичній практиці, захищеність людей від негативних інформаційно-психологічних впливів (брехні, наклепів, шахрайства, розкриття сімейних і особистих таємниць, приховування владою важливої інформації тощо) незрівнянно нижча, ніж захищеність матеріально-фізичного плану. Логічно, що інформаційна безпека підприємств містить у собі й інформаційну безпеку кожної

особистості (члена підприємства), тобто для надійного забезпечення інформаційної безпеки підприємств необхідний т. зв. системний підхід [5, с. 105]. У контексті цього, органи прокуратури якісно не відрізняються від підприємства, і системний підхід до реалізації інформаційної безпеки органів прокуратури має включати комплекс заходів, орієнтованих на формування стану інформаційної захищеності працівників органів прокуратури. Передусім зростання саме такої категорії загроз обумовлено тотальною проникністю інформаційних технологій у наше повсякденне життя. Нині практично кожна людина представлена у соціальних мережах (прямо або опосередковано, через своїх рідних та близьких), що дає змогу потенційним зловмисникам відслідковувати її звички, хобі, часті місця відвідування. Усе це відкриває надзвичайно широку палітру загроз, що можуть базуватися на використанні інформаційних технологій для здійснення негативного впливу на працівників органів прокуратури, членів їх сімей, інших наближених осіб.

Окрім того, С. О. Лисенко у своєму дослідженні виокремлює антропогенні, техногенні та стихійні види загроз інформаційній безпеці підприємництва [5, с. 230–234].

При цьому до першої групи дослідник відносить внутрішні та зовнішні антропогенні загрози (рис. 1), до другої – внутрішні та зовнішні техногенні загрози (рис. 2), до третьої – природні катаклізми (пожежі, повені, урагани тощо) [5, с. 230–234]. Такий підхід загалом є застосовним і для окреслення кола загроз інформаційній безпеці органів прокуратури України. Щоправда доцільніше розглядати означені види саме як джерела загроз.

Рис. 1 Антропогенні види загроз інформаційній безпеці підприємства за С. О. Лисенком

Рис. 2 Техногенні види загроз інформаційній безпеці підприємства за С. О. Лисенком

Доречним буде виокремлення природних, антропогенних та техногенних джерел загроз інформаційній безпеці органів прокуратури. Серед антропогенних та техногенних джерел загроз можна виокремити внутрішні (антропогенні – прокурори, державні службовці, інші працівники органів прокуратури; техногенні – неякісне обладнання, неякісні програмні засоби роботи з інформацією, інші технічні засоби) та зовнішні (антропогенні – представники інших правоохоронних органів, представники кримінальних структур, потенційні злочинці та хакери, технічний персонал постачальників телекомунікаційних послуг; техногенні – засоби зв'язку, мережі інженерних комунікацій, транспорт). Природними джерелами загроз можуть виступати як сильні опади, що можуть вплинути на електрозабезпечення та роботу телекомунікаційних мереж (гроза, ожеледь, сильний вітер), так і природні катаклізми (пожежа, повінь, землетрус, ураган тощо), які впливатимуть не лише на інформаційну безпеку, але і на безпеку працівників органів прокуратури загалом (рис. 3).

Одним із перспективних напрямів розвитку інформаційних правовідносин у державі нині вважається електронне урядування – спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі, що забезпечує функціонування органів влади у режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій [220]. Однак, на жаль, «дедалі частіше зустрічаються ситуації, коли на практиці застосування даного поняття зводиться лише до електронного спілкування» [221]. Зазначене знецінення електронного урядування передусім пов'язане з відсутністю у керівництва держави єдності у розумінні масштабів цього потужного засобу, адже

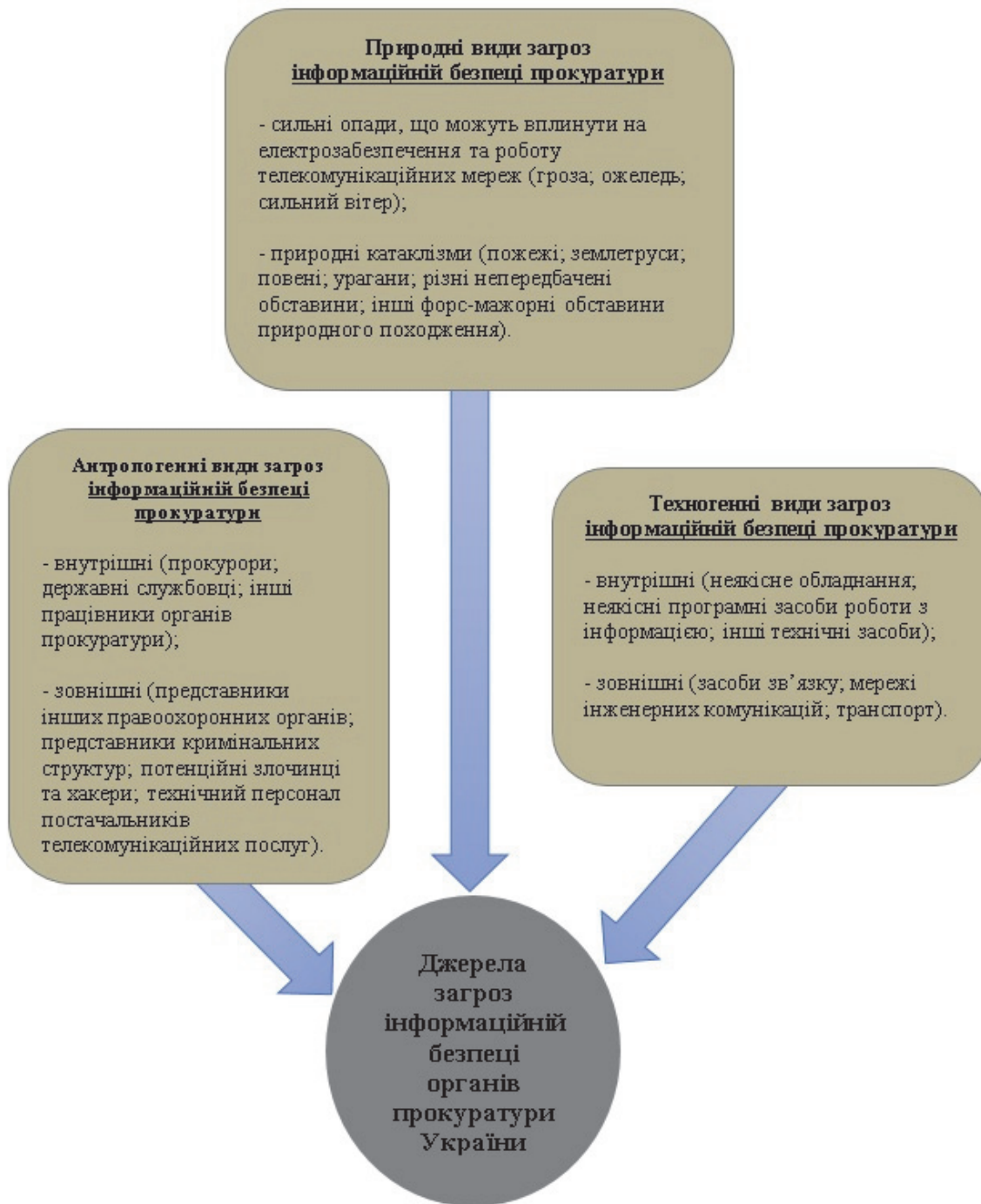

Рис. 3 Джерела загроз інформаційній безпеці органів прокуратури України (узагальнено автором)

електронне урядування є одним із інструментів розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприятиме створенню умов для відкритого і прозорого державного

управління, що є важливою складовою ефективною діяльності правоохоронної системи та додатковим фактором, що обумовлює довіру населення до органів державної влади [222].

Відповідно до нової Концепції розвитку електронного урядування в Україні від 20 вересня 2017 року, електронне урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [223]. Прийнятним є те, що актуальність електронного урядування обумовлюється змінами у підходах управління державною владою та місцевого самоврядування, участі в управлінні громадян, їх доступу до інформації щодо діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування через використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [224, с. 81–82].

Доречність віднесення Державного агентства з питань електронного урядування України до кола суб'єктів, чия діяльність безпосередньо та опосередковано пов'язана з інформаційною діяльністю працівників органів прокуратури України, обумовлена тим, що відповідно до покладених на нього завдань, останнє, на підставі п. 4 Положення «Про Державне агентство з питань електронного урядування України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 492 (із змінами): 1) організовує проведення прогностико-аналітичних досліджень стану розвитку інформаційного суспільства, електронного урядування та сфери інформатизації; 2) виконує функції генерального державного замовника Національної програми інформатизації, зокрема: здійснює моніторинг у сфері інформатизації; забезпечує методологічну, нормативно-

правову, інформаційну та організаційну підтримку процесів формування і виконання Національної програми інформатизації; вносить Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо внесення змін до Національної програми інформатизації; 3) здійснює реєстрацію державних електронних реєстрів, кадастрів, державних та інших обов'язкових класифікаторів у Національному реєстрі електронних інформаційних ресурсів; 4) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, розвиток Єдиного веб-порталу Кабінету Міністрів України з можливістю інтеграції інформаційних ресурсів центральних та місцевих органів виконавчої влади, що розміщені в Інтернеті; 5) координує та контролює роботи, пов'язані зі створенням, веденням і забезпеченням функціонування Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів, визначає правила користування ним; 6) затверджує: вимоги до форматів даних електронного документообігу в державних органах; методику визначення належності бюджетних програм до сфери інформатизації; методику формування індикаторів розвитку інформаційного суспільства; 7) здійснює у межах повноважень, передбачених законом, заходи щодо: розвитку електронного урядування; створення та забезпечення функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів, єдиного державного веб-порталу відкритих даних; 8) розробляє і здійснює разом з іншими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування заходи щодо розвитку інформаційного суспільства; 9) створює та забезпечує функціонування автоматизованої системи «Єдине вікно подання електронної звітності»; 10) координує адміністрування адресного простору українського сегмента Інтернету; 11) забезпечує: функціонування системи електронної взаємодії органів виконавчої влади; впровадження Національної системи індикаторів розвитку

інформаційного суспільства; проведення експертизи Національної програми інформатизації та окремих її завдань (проектів); 12) здійснює у межах повноважень, передбачених законом, заходи щодо функціонування електронного документообігу тощо.

Відповідно до Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2014 року № 411 [225] зі змінами, внесеними згідно з урядовою постановою від 4 квітня 2018 року № 243 [226], до основних завдань зазначеного центрального органу виконавчої влади, серед іншого, відносяться: 1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах криптографічного і технічного захисту інформації, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах і на об'єктах інформаційної діяльності, а також у сферах використання державних інформаційних ресурсів в частині захисту інформації, протидії технічним розвідкам, функціонування, безпеки та розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку тощо; 2) участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері електронного документообігу в частині захисту інформації державних органів та органів місцевого самоврядування тощо.

В. В. Лушер зазначав, що використання нових інформаційних технологій має створити в органах прокуратури України принципово нові умови для ефективного виконання функцій, покладених на прокурорсько-слідчих працівників, прийняття оперативних,

своєчасних управлінських рішень. Аналіз наявного законодавства, що регулює обіг інформації в органах прокуратури України, свідчить, що інформаційно-технічні норми недостатньо врегульовують питання інформаційного забезпечення різних напрямів діяльності органів прокуратури України [6, с. 118]. Така позиція є прийнятною. Ще понад 10 років тому В. С. Цимбалюк акцентував увагу на відсутності в органах прокуратури України належного правового регулювання методичних документів з питань забезпечення функціонування інформаційних систем, комп'ютерних мереж відповідно до рекомендацій, визначених державними технічними стандартами [50, с. 20]. Це ускладнювало, з одного боку, типізацію комп'ютерних апаратно-програмних засобів, їх аналіз, а отже, й агрегацію, розвиток та інтеграцію в архітектуру єдиної інформаційної системи прокуратури України, а з іншого – її кореспондування з комп'ютерними інформаційними системами органів державної влади стосовно підвищення ефективності, оперативності здійснення покладених на прокуратуру функцій, завдань, повноважень, визначених для неї законодавством [50, с. 20]. Тому, на думку дослідника, «хоча у прокуратурі України вже і зроблено кроки за межі несистемного насичення оргструктур комп'ютерною технікою та технологіями (комп'ютерними програмними продуктами), однак ще не здійснюється перехід до широкомасштабної галузевої системної інформатизації у сучасному (модерному) науковому розумінні її змісту» [6; 50]. На жаль, за минулі роки можна було спостерігати радше кількісні, ніж якісні показники. Адже зростання кількості комп'ютерної техніки та організація роботи сайту Офісу Генерального прокурора не може автоматично забезпечити зростання інтенсивності використання сучасних технологій.

О. Г. Фролова ще 19 років тому зазначала, що керівник органу прокуратури повинен вміти професійно та грамотно «поставити та правильно сформулювати перед будь-яким іншим фахівцем, наприклад, перед фахівцями математиками, програмістами чи іншими т. зв. «вузькими» спеціалістами, необхідні управлінські задачі чи конкретні завдання та вміти потім розібратися у рішеннях цих задач чи проконтролювати і оцінити виконання тих завдань. А для цього необхідні не тільки відповідні знання і практичні навички, але й насамперед відповідні нормативно-правові акти, які б урегулювали належним чином і правовими засобами суспільні відносини і процеси в органах прокуратури України, які пов'язані з обігом інформації, використанням комп'ютерної техніки і технологій [6; 227]. Звісно, з моменту проголошення цих слів більшість громадян освоїли сучасні комп'ютерні технології, користуються смартфонами і набули високої вправності в Інтернет-серфінгу. Однак дотепер існує потреба розробки нормативно-правових актів, що визначатимуть, зокрема:

- єдиний комплексний підхід для усіх органів системи правосуддя, зокрема й органів прокуратури, до створення інформаційних ресурсів, що характеризуватимуться єдиним стандартом і високим ступенем програмної сумісності;

- єдині вимоги стосовно основних характеристик інформаційних ресурсів, зміст обмежень, пов'язаних із їх використанням, права та обов'язки осіб, відповідальних за технічне обслуговування відповідних ресурсів.

Крім того, нагальним залишається питання стосовно запровадження нових проектів програмної інфраструктури всіх правоохоронних органів у межах проекту «електронної держави», або «держави у смартфоні».

Висновки до розділу 2

1. У чинному законодавстві наявна невідповідність функцій прокуратури, окреслених Конституцією України і Законом України «Про прокуратуру». Невідповідність спостерігається, починаючи з ототожнення дефініцій «публічне» і «державне» (хоча чимало дослідників, на основі аналізу етимології слів, наполягають на тому, що поняття «публічний» є більш широким, ніж «державний», і містить у собі, окрім такої категорії, як «державний», ще й такі, як: «суспільний, народний, загальнонародний, загальнодоступний, комунальний, відкритий, гласний»), і закінчуючи особливостями нагляду за додержанням законів і негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку.

2. Запропоновано внести зміни до статті 9-1 (Порядок доведення до відома державного службовця інформації або документів) Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015, навівши її ч. 4 та доповнивши ч. 5 у такій редакції:

«4. Інформація або документи, надіслані поштою, в тому числі електронною, чи шляхом передачі з використанням інших засобів зв'язку, вважаються такими, що доведені до відома державного службовця, у випадку підтвердження останнім факту отримання ним інформації або документів, в тому числі шляхом використання інших засобів телекомунікаційного зв'язку.

5. Державний службовець у випадку отримання ним інформації або документів, надісланих поштою, в тому числі електронною, чи шляхом передачі з використанням інших засобів зв'язку, зобов'язаний підтвердити факт отримання ним інформації або документів, в тому числі, шляхом використання інших засобів телекомунікаційного зв'язку не пізніше наступного дня з моменту їх отримання».

3. У контексті оптимізації роботи з інформацією в органах прокуратури особливої уваги заслуговує саме дисциплінарна відповідальність працівників прокуратури. Це обумовлено тим, що:

1) застосування заходів дисциплінарного впливу є одним із засобів забезпечення службової дисципліни. При цьому у низці випадків (якщо у вигляді стягнення застосовано догану або заборону на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду) працівник продовжує свою роботу, маючи потужну мотивацію уважніше ставитися до виконання службових обов'язків;

2) майже всі підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності прямо чи опосередковано пов'язані з порушенням інформаційних норм;

3) розгляд дисциплінарних скарг відносно нещодавно було вдосконалено шляхом уведення в дію автоматизованої системи розподілу дисциплінарних скарг.

4. У сфері інформаційної безпеки органів прокуратури доречним буде виокремлення природних, антропогенних та техногенних видів загроз інформаційній безпеці. При цьому, серед антропогенних та техногенних джерел загроз можна виокремити внутрішні (антропогенні – прокурори, державні службовці, інші працівники органів прокуратури; техногенні – неякісне обладнання, неякісні програмні засоби роботи з інформацією, інші технічні засоби) та зовнішні (антропогенні – представники інших правоохоронних органів, представники кримінальних структур, потенційні злочинці та хакери, технічний персонал постачальників телекомунікаційних послуг; техногенні – засоби зв'язку, мережі інженерних комунікацій, транспорт). Природними джерелами загроз можуть виступати як сильні опади, що можуть вплинути на електрозабезпечення та роботу телекомунікаційних мереж (гроза, ожеледь, сильний

вітер), так і природні катаклізми (пожежа, повінь, землетрус, ураган тощо), які впливатимуть не лише на інформаційну безпеку, але і на безпеку працівників органів прокуратури загалом.

Окремої уваги заслуговує питання забезпечення інформаційної безпеки працівників органів прокуратури у мережі Інтернет. Доречною буде розробка інструкції, що міститиме рекомендації щодо корегування поведінки працівника прокуратури у соціальних мережах та мережі Інтернет, зокрема, у напрямі зменшення витоку особистої інформації, що може призводити до формування потенціалу загроз працівнику прокуратури, членам його родини, іншим близьким особам.

Розділ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

3.1. Зарубіжний досвід інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури, інших правоохоронних органів та перспективи його використання в Україні

Європейський вектор розвитку України обумовлює необхідність проведення комплексу заходів, спрямованих на формування у нашій державі таких правових, інституційних конструкцій, які відповідають високим стандартам країн-учасниць Європейського Союзу. Численні реформи, які не оминають майже жодної галузі, неможливі без активного вивчення, врахування, запозичення передового зарубіжного досвіду. Водночас, з огляду на історичні передумови, соціальні, економічні, політичні реалії сьогодення, не може йтися про просте копіювання того чи іншого досвіду, насадження готової «ефективної» моделі. Без належного вивчення, врахування численних національних особливостей, той механізм, який дає високі результати в одній країні, може не лише не призвести до бажаного зростання, але й погіршити стан справ у іншій.

Все це обумовлює нагальну потребу дослідження особливостей адаптації, апроксимації зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності органів прокуратури та специфіки гармонізації вітчизняного законодавства до стандартів Європейського Союзу.

Проблематиці запозичення іноземного досвіду правового регулювання діяльності (зокрема, інформаційної) органів

прокуратури у процесі їх реформування, присвячували свої праці, зокрема, такі науковці, як: В. І. Литвиненко, В. В. Лушер, С. В. Мазурик, А. М. Подоляка, С. А. Подоляка, В. С. Цимбалюк та низка інших учених. Окрім того, у процесі дослідження було враховано напрацювання дослідників проблематики апроксимації зарубіжного досвіду та законодавства, серед яких: С. В. Вишновецька, П. М. Рабінович, С. Р. Станік, Т. С. Яровой.

Процес дослідження перспектив апроксимації зарубіжного досвіду інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури доречно розпочати з уточнення дефініції «апроксимація». Необхідність уточнення термінології обумовлена поширенням близьких за змістом (але аж ніяк не ідентичних) визначень як у чинному законодавстві, так і серед наукової спільноти. Йдеться про такі дефініції, як «*адаптація*», «*апроксимація*» та «*гармонізація*».

Зокрема, в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованій Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII застосовуються такі характерні для норм права Європейського Союзу терміни, як «*адаптація*» (преамбула, статті 53, 58, 114, 150, 152, 153, 154, 182, 188, 262, 383, додаток III до Глави 3, доповнення XVII-1, додаток XXI-A до Глави 8, додаток XXI-K до Глави 8, додаток XXI-L до Глави 8, додаток XXI-M до Глави 8, додаток XXI-N до Глави 8), «*апроксимація*» (стаття 322), «*зближення*» (преамбула, статті 1, 56, 337, 352, 403, 405, 431), «*наближення*» (статті 59, 64, 66, 67, 70, 84, 124, 133, 138, 148, 256, 341, 343, 353, 363, 375, 387, 397, 424, 463, 474, 475, додаток IV-D до Глави 4, додаток XV до Глави 5, додаток XVII) та «*гармонізація*» (статті 347, 355, 356, 358, 368, 404, 405).

Деякі з зазначених понять зустрічались і в попередній Угоді про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, ратифікованій Верховною Радою України у 1994 році (втратила чинність), а саме: «*адаптація*» (статті 53, 77), «*зближення*» (статті 51, 76), «*наближення*» (стаття 60) [228; 229].

З огляду на це, прийнятною є позиція С. В. Вишневецької, яка зосереджувала увагу на питанні правильності застосування термінів «наближення» і «зближення» у контексті приведення законодавства України у відповідність до законодавства Європейського Союзу, посилаючись на відмінності їх семантики [230]. Словник української мови тлумачить слово «наближатися, наближуватися» як переміщення одного об'єкта у напрямку до іншого: «переміщатися на ближчу віддаль до кого-, чого-небудь» [231, с. 17–18]. Натомість слово «зближатися, зближуватися» визначається як зустрічний рух кількох об'єктів: «переміщатися, рухатися, сходитись», або як процес досягнення певного уподібнення: «встановлювати зв'язок, знаходити взаєморозуміння, вступати у взаємодію; ставати схожим, спорідненим» [232, с. 445–446]. Отже, коли йдеться про внесення до українського законодавства змін, покликаних привести його у відповідність до законодавства Європейського Союзу, доречнішою буде дефініція «наближення» (з огляду на те, що зустрічного руху з боку законодавства Європейського Союзу, чи навіть окремих його країн-учасниць, до законодавства України явно не передбачається).

Не додає однозначності трактування дефініцій і вітчизняний законодавець. У низці нормативно-правових актів процес внесення змін до законодавства України, з метою приведення його у відповідність до законодавства Європейського Союзу, визначається як «адаптація»

(з англ. adaptation – адаптація, пристосовування) [233]. При цьому сама дефініція «Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу» може визначатися як «процес зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність до законодавства Європейського Союзу» [234]. А може розглядатися і як «перший етап тривалого процесу наближення національної системи права, включаючи також правову культуру, доктрину та судову і адміністративну практику, до системи права Європейського Союзу відповідно до критеріїв, що висувуються Європейським Союзом щодо держав, які мають намір приєднатися до нього» [235, с. 168]. З огляду на семантичне наповнення, правильним є другий підхід. Однак у такому разі «адаптація», як «початковий етап наближення», є складовою «апроксимації», як більш тривалого процесу, що супроводжується докорінними змінами.

Термін «апроксимація» теж не лишився поза увагою вітчизняної наукової спільноти. Зокрема, С. Р. Станік вживає термін «апроксимація» у значенні наближення законодавчих актів України до правової системи Євросоюзу і вказує на апроксимацію, як на творче використання (перейняття) норм європейського права [236, с. 29; 237]. Водночас чимало юристів, які присвячували увагу досліджуваному питанню, надавали перевагу терміну «гармонізація». Цей термін використовувала Н. Р. Малишева, яка характеризує гармонізацію законодавства України із законодавством Європейського Союзу як таку, що обумовлена необхідністю адаптувати національну правову систему України до правового простору Європи [236, с. 89; 238]. Схожу позицію висловлює П. М. Рабінович, який уточнює, що гармонізація (гармонізування) – це процес приведення законодавства України у відповідність до правових систем провідних міжнародних організацій Європи [236, с. 255; 238]. Більш оптимальним є зауваження В. І. Муравйова, який нагадує, що

«здійснюючи гармонізацію, Україна повинна враховувати, що цей процес має односторонній характер, оскільки йдеться не про взаємні кроки з обох сторін щодо узгодження своїх правових норм, а тільки про зміни в українському законодавстві, з метою його гармонізації з нормами Євросоюзу» [239, с. 266]. Дослідник акцентує, що «у рамках співпраці України з Європейським Союзом, не йшла і не йде мова про якісь зміни у законодавстві Європейського Союзу, спрямовані на рух назустріч Україні. Українські науковці застосовують термін «гармонізація» для позначення одностороннього процесу наближення внутрішнього законодавства з боку України до законодавства Європейського Союзу, хоча деякі з них і говорять про «зближення», а не «наближення» [239, с. 157].

Дефініції «адаптація» та «гармонізація» вживаються у різних значеннях і у затвердженій наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України у 2005 році «Методиці визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм», відповідно до якої адаптація законодавства (зближення) – це процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність із «*acquis communautaire*» (*acquis communautaire* – правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського Союзу, спільної зовнішньої політики та політики безпеки, співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ). Натомість «гармонізація» (приведення у відповідність) – це процес приведення національних стандартів у відповідність зі стандартами Європейського Союзу [240]. Хоча автори Методики теж схильні ототожнювати «зближення» та «наближення», однак це не є коректним.

Прийнятною є позиція К. В. Яценко, яка розглядає гармонізацію законодавства України до законодавства Європейського Союзу, як складову частину адаптації. Термін

«адаптація», на думку дослідниці, вживається у більш широкому значенні, ніж «наближення законодавств» і охоплює не тільки проведення гармонізації та уніфікації законодавства України з законодавством Європейського Союзу, але й здійснення всього комплексу заходів, необхідних для приведення законодавства України у відповідність до вимог нормативно-правових актів Європейського Союзу [241, с. 57; 242]. У такому контексті «адаптація» та «апроксимація» видаються тотожними дефініціями. Як слушно зазначає з цього приводу Т. С. Яровой, «метою адаптації є приведення вітчизняного законодавства у відповідність до законодавства зарубіжного (або міжнародного, чи, скажімо, європейського). Натомість метою апроксимації є запозичення тих чи інших елементів зарубіжного (або міжнародного, чи, скажімо, європейського) законодавства для оптимізації відповідного національного законодавства» [243, с. 158]. Також цікавою є думка М. В. Лушнікової, відповідно до якої правова рецепція – це процес запозичення національною правовою системою правових цінностей, норм, інститутів, процедур, інших іноземних і міжнародних елементів правових систем, з урахуванням рівня економічного і соціального розвитку держави, її історичних традицій, правового менталітету, правової культури [244, с. 421]. Такий підхід до визначення дефініцій адаптація, апроксимація та рецепція є прийнятним. Однак, змушений констатувати, що у контексті реформування правоохоронної системи України загалом, та органів прокуратури зокрема, доречно вести мову саме про адаптацію зарубіжного та міжнародного досвіду, тоді як нам хотілося б спостерігати апроксимацію.

Нині міжнародно-правові стандарти стосовно прокурорської діяльності та статусу прокурорів закріплені низкою нормативно-правових актів, зокрема: Рекомендацією Рес(2000)19 щодо ролі прокуратури у системі кримінального

судочинства, ухваленою Комітетом Міністрів Ради Європи 06.10.2000 р. [245]; Рекомендацією Парламентської Асамблеї Ради Європи 1604 (2003) щодо ролі прокуратури у демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права; Рекомендацією CM/Res(2012)11 щодо ролі публічних обвинувачів поза межами системи кримінальної юстиції, прийнятою Комітетом Міністрів Ради Європи 19.09.2012 р. [246]; численними звітами Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) та іншими.

Напевне, саме органи прокуратури, як жодні інші, відчувають на собі наслідки впровадження зарубіжного досвіду. За усталеною у вітчизняній законотворчій діяльності традицією, значну кількість змін, що відбулися у процесі реформування органів прокуратури, зокрема, системне скорочення функцій прокуратури та обмеження повноважень прокурора, було обґрунтовано вимогами Ради Європи, зокрема численними висновками та рекомендаціями Європейської Комісії за демократію через право (Венеціанської комісії). Дійсно, ще у Висновку від 12–13 червня 2009 р. з приводу нагальної (на думку європейських експертів) потреби скорочення функцій прокуратури, зазначалося: «Венеціанська комісія вже кілька разів висловлювала свою думку щодо чинного Закону України «Про прокуратуру». Закон від 5 листопада 1991 р. і законопроект від 14 липня 2000 р. коментувалися двома доповідачами Комісії (CDL(2001)128 і 134). Із ще одного законопроекту Комісія затвердила свій висновок 8–9 жовтня 2004 р. (CDL-AD(2004)038). Пропоновані поправки до Конституції стосовно органів прокуратури були досліджені у висновку Комісії, прийнятому 13–14 жовтня 2006 р. (CDL-AD(2006)029)» [247]. Тобто Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року зазнавав систематичної критики Венеціанської комісії, яка передусім була орієнтована на необхідність обмеження повноважень

прокурора. Як зазначалося у вже згаданому Висновку (від 12–13 червня 2009 р.), «у своїх попередніх висновках Венеціанська комісія вельми критично висловлювалася щодо закону про органи прокуратури в Україні. Комісія зазначила, що закон передбачає прокуратуру як «дуже потужний інститут, функції якого значно перевищують обсяг функцій, виконуваних прокурором у демократичній правовій державі». Цей інститут був названий прокуратурою радянського штабу (CDL-AD(2006)029. пп. 3 і 4)» [247]. Ці та інші висновки Венеціанської комісії були враховані у процесі розробки чинного Закону України «Про прокуратуру» [46], який значно обмежив функції органів прокуратури та повноваження прокурора, зокрема, стосовно права затребувати та отримувати інформацію від органів державної влади, органів місцевого самоврядування та підприємств, організацій, незалежно від форм власності, що було обумовлено усуненням функції «загального нагляду».

Такий підхід вітчизняного законодавця є цілком обґрунтованим. Незважаючи на дискусійність тих чи інших рішень, і навіть на деякі негативні наслідки від їх запровадження, стратегічний курс нашої держави на європейську інтеграцію вимагає урахування не лише вимог, але й рекомендацій таких поважних інституцій, як Рада Європи та Венеціанська комісія, зокрема. Однак, викликає здивування той факт, що у інших випадках (наприклад, у процесі реформування системи освіти) законодавець дозволяє собі ігнорувати рекомендації Венеціанської комісії, знаходячи, при цьому, підтримку Конституційного суду України. Про що, зокрема, йдеться у Висновку Венеціанської комісії (6–7 грудня 2019 р.) щодо Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної»: «5 вересня 2017 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про освіту» [248], який у своїй статті 7 регулює використання мов в освіті. Стаття 7 (що відображено у статті 21 Закону України

«Про забезпечення функціонування української мови як державної») встановлює різні режими навчання мов та мовами корінних народів України, офіційних мов Європейського Союзу та мов національних меншин, які не є офіційними мовами Європейського Союзу. У своєму висновку 2017 року щодо статті 7 Закону України «Про освіту» Венеціанська комісія рекомендувала українській владі замінити статтю 7 на більш зважене та чітке положення. Крім того, Комісія дійшла до висновку, що менш сприятливе поводження з російською та іншими мовами, держави яких не є членами Європейського Союзу, важко обґрунтувати та порушує питання дискримінації. Однак Конституційний Суд України своїм рішенням від 16 липня 2019 року № 10-р/2019 оголосив зазначений Закон, включаючи статтю 7, недискримінаційним, а отже, конституційними» [249, с. 7]. У такий спосіб практика врахування рекомендацій Венеціанської комісії українським законодавцем не є послідовною, що є ще одним свідченням складності, неоднозначності проблематики апроксимації зарубіжного досвіду правового регулювання діяльності правоохоронних органів загалом, та органів прокуратури зокрема. Адже якщо Конституційний Суд України може ігнорувати рекомендації Венеціанської комісії щодо мови, чому він не може ігнорувати її ж рекомендації щодо реформування органів прокуратури (коли це відповідає національним інтересам)? Поки що залишається сподіватися, що спільні зусилля вітчизняних науковців, політиків та активної частини громадськості дадуть змогу перейти від адаптації зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності прокуратури до його апроксимації.

Ще одним, вкрай важливим питанням, яке заслуговує уваги у межах дослідження, є визначення саме тих країн, чий досвід доречно розглядати у ході підготовки до подальших адаптаційних процесів. Доречно виокремити низку критеріїв

вибору країн, чий досвід інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури заслуговує на увагу вітчизняних науковців та правотворців. На жаль, у сучасній вітчизняній юридичній науці сформувався певний тренд не лише дослідження досвіду окремих країн (чий вибір як взірця для України, викликає низку сумнівів), але й сприйняття потреби адаптації такого досвіду, як єдино правильного шляху реформування правоохоронних органів України. Скептичне ставлення автора до такого підходу обумовлено не лише відсутністю системності у процесі аналізу особливостей впровадження тих чи інших рішень та ситуативності їх використання. Чи не найважливішим видається визначення доречності вивчення досвіду тієї чи іншої країни. Адже деякі країни мають таку кількість геополітичних, географічних, кліматичних, економічних, соціальних та інших відмінностей від України, що вивчення їх досвіду регулювання діяльності правоохоронних органів, зокрема, і органів прокуратури, як і реформування такого регулювання, не становить жодного практичного інтересу (хоча може становити певний науковий інтерес на рівні формування узагальнень та відслідковування тих чи інших тенденцій, з метою їх подальшого прогнозування).

Особливо часто у сучасних вітчизняних дослідженнях можна натрапити на аналіз досвіду Сінгапуру, як країни, що спромоглася за три десятиліття досягнути вкрай високого рівня життя, у поєднанні з низьким рівнем злочинності, корупції, високими показниками у сфері освіти тощо. У жодному разі не заперечуючи видатні досягнення цієї країни, необхідно зазначити, що дослідники чомусь мовчазно ігнорують не лише географічні (Сінгапур являє собою місто-державу, загальна площа якої становить 726 квадратних кілометрів), кліматичні (для Сінгапуру характерний екваторіальний клімат), історичні (місто тривалий час було частиною Малайзії, а згодом – Британської імперії)

особливості країни, які є вкрай відмінними від українських, і хоча й опосередковано, але впливають на правову систему, діяльність органів правопорядку, і на особливості правосуддя (зокрема, більшість дослідників ігнорують такі особливості правосуддя Сінгапуру, як: широку практику застосування у Сінгапурі, як покарання за низку злочинів, «канінгу» – нанесення ударів дерев'яною палицею [250]; наявність та активне застосування у цій державі смертної кари за такі злочини, як державна зрада, вбивство, співучасть у самовбивстві неповнолітнього, піратство, що завдає загрози життю людей тощо [251]). Складно пояснити і пропозиції щодо адаптації успішного досвіду тих чи інших країн, у яких органи прокуратури, у звичному для нас розумінні, відсутні (зокрема, за наявності інших органів, що виконують відповідні функції).

Прикладом неоднозначності, що виникає у ході розгляду варіантів запозичення зарубіжного досвіду, є актуальне для України питання щодо визначення місця прокуратури у системі органів державної влади. Детально розглядає зазначену проблематику у межах свого дослідження О. В. Хорсуненко, дискутуючи щодо доречності зміщення органів прокуратури України до судової гілки влади. Дослідник наголошує на небезпеці механічного запозичення невластивого національній прокуратурі правового статусу, нагадуючи, що у державах, де прокуратура є частиною судової влади (Болгарії, Греції, Іспанії і Латвії), прокурори, при здійсненні своїх обов'язків, є цілком незалежними від судів, тобто функціонально автономні і підкоряються тільки законові, при цьому за своїм статусом прокурори цілковито прирівняні до суддів. А основне завдання прокуратури полягає в тому, щоб незалежно від функцій, виконуваних іншими органами, сприяти відправленню правосуддя (наприклад, ст. 124 Конституції Іспанії), тоді як прокурори в Україні мають

статус державних службовців, а не судових магістратів [252, с. 159]. Така позиція дослідника є прийнятною, особливо з огляду на наявні відмінності функціонування органів прокуратури навіть у перелічених країнах.

Окрім того, в Європейському Союзі немає єдиної моделі органів прокуратури та єдності стосовно питання статусу прокурорів. У деяких державах, наприклад, у Данії, Естонії, Фінляндії, Чехії, де прокуратура є урядовим органом, прокурорські працівники мають особливий правовий статус – вони є самостійною категорією державних службовців, їхній статус є відмінним від статусу суддів, а правовою основою регулювання їхнього становища є загальне законодавство про публічну (державну) службу [252, с. 109]. Натомість у тих країнах, де прокуратура займає проміжне становище між виконавчою і судовою владою, правовий статус прокурорських працівників є доволі неоднозначним. У Європейському Союзі є низка країн (Бельгія, Італія, Люксембург), де прокуратура безпосередньо перебуває у підпорядкуванні Міністерства юстиції, але при цьому є частиною судової системи. Якщо ж розглядати положення прокурорської служби у державах, у яких прокуратура перебуває у підпорядкуванні Міністерства юстиції, діє у рамках судової системи, але при цьому не є її частиною, а тільки значиться при судах, повторює їхню структурну організацію, то прокурори за своїм статусом є дуже близькими до суддівського корпусу, до суддів, з якими у Румунії і Франції утворюють єдину професійну корпорацію (ті й інші йменуються магістратами), а також, наприклад, в Австрії, одержують однакову юридичну підготовку і, у ході своєї кар'єри, часто переходять з ролі суддів у роль прокурорів, і навпаки [252, с. 110]. Про яке безпосереднє запозичення досвіду може йтися у таких випадках?

У деяких країнах-учасницях Європейського Союзу прокуратура має специфічний статус. Зокрема, у Німеччині

федеральний генеральний прокурор і федеральні прокурори мають статус державних службовців, урядовців, при цьому федеральний генеральний прокурор виконує ще й політичні функції (п. 5 абз. 1 § 36 Федерального закону Німеччини про державну службу) [253]. А у Нідерландах усі прокурори, окрім Генерального, підкоряються загальним правилам проходження державної служби, натомість Генеральний прокурор при Верховному суді, як і судді судових органів, призначається на посаду указом Короля і перебуває на посаді довічно, тобто має подібний до суддів статус (ч. 1 ст. 117 Конституції Королівства Нідерландів від 17 лютого 1983 р. [254]).

При цьому у тих державах, де прокуратура належить до складу судової системи і функціонує при судах, за своїм статусом прокурори повністю є прирівняними до суддів: наприклад, у Греції їхні обов'язки містяться у Кодексі про правове співробітництво і статус суддівських посадових осіб, а у Болгарії прокурори, як і судді, користуються недоторканністю народних представників (тобто членів парламенту), а питання щодо позбавлення недоторканності розглядає Вища судова рада (відповідно до ст. 132 Конституції Болгарії 1991 р.). У вже згадуваній Латвії прокурори є посадовими особами, які належать до судової системи, беруть участь у розгляді справ у суді і виконують інші обов'язки відповідно до закону (частина 1 ст. 106-1 Закону Латвійської Республіки «Про судову владу» від 15 грудня 1992 р. [255]). А в Іспанії на конституційному рівні прокурори поряд із суддями і магістратами, визначаються як особи судової влади (п. 2 ст. 127 Конституції 1978 р.) [252, с. 111]. Чи готовий законотворець упроваджувати відповідні зміни до статусу прокурорів в Україні, де прокуратура віднедавна віднесена до судової гілки влади?

У тих країнах, де прокуратуру виокремлено у самостійну систему і вона є підзвітною парламенту або голові держави, її працівники мають статус державних службовців, а не судових магістратів, при виконанні своїх функцій вони є незалежними і підкоряються тільки закону (Литва, Словаччина, Угорщина, Швеція). Зокрема, у Португалії у п. 2 ст. 219 Конституції 1976 р. зазначено, що «прокуратура має власний статус і автономію у рамках закону». Водночас певною своєрідністю відрізняється правовий статус посадових осіб, аналогічних до прокурорських працівників, у країнах, де прокуратури або її прямого аналога взагалі немає. До цих країн належать такі держави-члени Європейського Союзу, як Велика Британія, Ірландія, Кіпр, Мальта [252, с. 111]. Звісно, особливості функціонування органів правосуддя тієї самої Великобританії обумовлені, серед іншого, англо-саксонською правовою системою. Однак, узагальнюючи «досвід Європейського Союзу», не можна ігнорувати досвід окремих його учасників.

З огляду на зазначене, доречно виокремити низку раціональних критеріїв підбору потенційно корисного досвіду для визначення країн-донорів досвіду правового регулювання діяльності прокуратури загалом, та інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури зокрема.

Першим критерієм пропонується вважати *критерій можливості застосування досвіду*, а другим – *критерій прийнятності його застосування*. Тобто досвід, про який йдеться, має бути таким, який, по-перше, можливо застосовувати в українських реаліях, і, по-друге, це є прийнятним. Прикладом неможливості застосування конкретного досвіду в умовах України можна вважати досвід Великобританії, пов'язаний безпосередньо із взаємодією правоохоронних органів та монарха країни (зокрема, Судді Верховного суду призначаються Королевою довічно за

рекомендацією лорда-канцлера з числа баристерів [256]). Прикладом неприйнятності використання досвіду можна вважати досвід регулювання діяльності прокуратури Російської Федерації у контексті виконання нею функції загального нагляду (з огляду на тенденції реформування прокуратури України та обраний курс на євроінтеграцію). Тобто ефективність, дієвість досвіду тієї чи іншої країни саме у місцевих умовах, не обов'язково означає не лише прийнятність чи доцільність, а й навіть можливість його застосування в Україні.

Водночас зазначені критерії у жодний спосіб не є жорстко фіксованими, особливо в історичному контексті. Коли українські землі перебували у складі Російської імперії, ніхто б і не подумав піддавати сумніву право Імператора призначати Генерал-прокурора, чи, скажімо, публічно і законодавчо захищати права громадян на сповідування альтернативних гендерних поглядів. За часів УРСР не могло йтися про зближення з НАТО, в умовах проголошеної побудови комунізму, навіть на рівні наукової дискусії не раціонально було розглядати шляхи залучення іноземних грантів під реформування правоохоронних органів, чи, скажімо, доводити доречність перейменування міліції у національну поліцію (особливо з огляду на вкрай негативні конотації до слова «поліція» після Другої Світової війни). З іншого ж боку, наївно вважати впроваджені нині реформи вінцем еволюції української державності, і можна хіба що уявити, який саме досвід впроваджені в Україні за 20, 30, чи тим паче 50 років, і якої оцінки нащадків заслуговуватимуть нинішні реформаційні процеси. Відповідно ще одним ключовим критерієм вибору того чи іншого досвіду для впровадження його в Україні є *критерій часу*, або ж *критерій своєчасності*.

Наскільки б цікавим, потенційно корисним і ефективним (в умовах країни-донора) не був той чи інший досвід, його використання доречно у певний, конкретно визначений момент часу. Звісно, критерій своєчасності може бути жорстко детермінований для одного досвіду, і не настільки жорстко – для іншого. Наприклад, створення в Україні кіберполіції (у 2015 році), як реакція на зростання кількості кіберзлочинів [257], було не надто жорстко детерміновано у часі (хоча, скажімо, у 1991–1992 роках видавалося б недоречним саме за критерієм своєчасності). Натомість забезпечення цього Департаменту сучасним комп'ютерним обладнанням стало нагальною потребою у якомога коротшій історичній перспективі [258] (ефективну роботу такої інституції без сучасного обладнання складно уявити, що не допускає відтермінування його закупівлі навіть на 1–2 роки, тоді як закупівля цього обладнання, скажімо, за десять років до створення департаменту, теж була б неприйнятною, адже на момент його створення це обладнання було б морально та технічно застарілим).

Окрім зазначених, можна виділити й інші критерії: ***критерій економічної доцільності, критерій складності впровадження.***

Критерій економічної доцільності, звісно ж, вимагає системного підходу та створення ефективних механізмів його прорахунку. Однак навіть на поверхневому рівні очевидно, що проведення змін має бути економічно виправданим, сприяти такому покращенню показників ефективності діяльності органів прокуратури, відновленню порушених прав громадян чи зменшенню завданих державі збитків, яке перевищує витрати на впровадження саме такого досвіду, бодай у довготривалій перспективі.

Критерій складності впровадження доцільно розглядати в комплексі з критеріями своєчасності, економічної доцільності та прийнятності.

Враховуючи наведені критерії, у рамках цього дослідження, доречним буде аналіз досвіду правового регулювання інформаційної діяльності органів прокуратури таких країн, як Франція і Португалія, а також урахування окремих елементів досвіду США.

Першою державою, чий досвід регулювання інформаційної діяльності органів прокуратури необхідно проаналізувати, буде **Франція**. Пріоритетність Франції в переліку обраних країн-донорів (у контексті їх досвіду) обумовлена історією виникнення сучасних органів прокуратури. Як вже зазначалось автором у першому розділі, інститут прокуратури, у сучасному його розумінні, почав формуватися на початку XIV ст. саме у Франції, де Королівський прокурор як державний чиновник, переслідував злочини та поновлював законність та правопорядок [104, с. 56–57; 105, с. 94–95]. Тоді ж королівські прокурори почали офіційно захищати інтереси держави у судовому процесі.

Нині у Франції посадові особи прокуратури призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом Республіки за пропозицією Міністра юстиції за наявності висновку палати Вищої ради магістратури, компетентної щодо прокурорів [259]. Прокуратура Франції є централізованою системою органів, які діють в особі генеральних прокурорів, генеральних адвокатів та їхніх заступників при апеляційному та касаційному судах, прокурорів республіки і їх заступників при судах великої інстанції, що мають статус магістратів судової системи. При цьому структура прокуратури збігається зі структурою судів. Прокуратура розглядається як орган, що захищає інтереси суспільства, тому деякі їх посади, наприклад помічників генерального прокурора, називають генеральними адвокатами [260]. Тобто, незважаючи на те, що органи прокуратури Франції належать до виконавчої гілки влади, їх структура тісно переплетена з судовими органами, що

свідчить про те, що законотворцям Франції успішно вдалося розмежувати повноваження виконавчої і судової влади у сфері правосуддя.

При кожному апеляційному суді є генеральний прокурор зі своїми помічниками. Він знаходиться у безпосередньому підпорядкуванні Міністра юстиції і має право давати вказівки усім посадовцям прокуратури у сфері компетенції апеляційного суду. Під його наглядом перебувають і всі посадові особи судової поліції. Генеральний прокурор особисто або через своїх заступників підтримує обвинувачення в апеляційному суді і в суді присяжних [261]. Республіканські прокурори перебувають при судах малої і великої інстанцій, при виправних трибуналах і здійснюють кримінальне переслідування за всіма справами у сфері дії трибуналу. Вони особисто або через заступників підтримують звинувачення у більшості судів присяжних у виправних трибуналах, а за необхідності – і в поліцейських трибуналах. Підпорядковуються останні генеральним прокурорам при апеляційних судах [260; 261]. Цікаво, що тривалість виконання функцій генерального прокурора становить десять років і цей термін не може бути продовжено.

З нормативно-правового погляду, діяльність прокуратури Франції врегульовано КПК Франції (*Code de procédure pénale de la France*) [262], Кодексом судової організації (*Code de l'organisation judiciaire*) [263] і Ордонансом № 58-1270 (*Ordonnance n° 58-1270 du 22 décembre 1958 portant loi organique relative au statut de la magistrature*) [264].

Окремі моменти регулювання інформаційної діяльності працівників органів прокуратури присутні у кожному з них.

Зокрема, у Законодавчій частині Книги першої КПК Франції (*Code de procédure pénale de la France*), органам прокуратури присвячено Главу II «Прокуратура», що містить у собі 5 розділів: 1) Загальні положення (статті 31–33);

2) Повноваження Генерального прокурора Апеляційного суду (статті 34 до 38); 3) Повноваження прокурора (статті 39–44-1); 4) Від обвинувачення до суду в міліції (статті 45–48); 5) Автоматизована служба національного замовлення для судового розгляду (стаття 48-1) [262].

Відповідно до п. 25-3 Ордонансу № 58-1270 встановлено, що під час стажування кандидат на посаду в органах прокуратури зобов'язаний дотримуватися професійної таємниці і бути приведеним до присяги на початку свого стажування перед Апеляційним судом, у юрисдикції якого проходить стажування, у таких висловлюваннях: «Я присягаю зберегти таємниці діянь прокуратури, слідства і судового процесу, про які мені стане відомо у період мого стажування» [264]. Загалом, з огляду на довготривалу історію, органи прокуратури Франції накопичили чимало досвіду.

Найбільш цікавим, у контексті запозичення, автор вважає досвід створення єдиного порталу французької адміністрації. *Service-public.fr* – офіційний веб-сайт, створений указом від 6 листопада 2000 року, оновлений у 2009 році та перероблений у 2015 році, який нині перебуває у сфері відповідальності Директорату правової та адміністративної інформації (*Direction de l'information légale et administrative – DILA*), що виник у результаті злиття між дирекціями низки офіційних журналів та відділів роботи з документацією у січні 2010 р. Завдяки державній службі комунікації «Allô 3939», портал являє собою багатоканальний полюс адміністративної інформації [265]. Технічно портал являє собою електронну дошку для оперативного розміщення адміністративної інформації та доступу до онлайн-процедур. У такий спосіб *service-public.fr* пропонує користувачам не лише ознайомлення з інформацією щодо їхніх прав та обов'язків, але дає змогу користуватися адміністративними послугами, оскільки містить: бланки, запитання та відповіді,

тексти довідок, юридичні визначення, контактні дані та години роботи місцевої компетентної адміністративної служби для надання інформації або для обробки тієї чи іншої адміністративної процедури. При цьому портал надає доступ до версії, яку може персоналізувати кожен користувач: Mon.service-public.fr, особистий обліковий запис для онлайн-процедур, розроблений для того, щоб будь-який громадянин міг здійснювати адміністративні процедури в Інтернеті, використовуючи одне ім'я користувача та пароль [266]. Тобто французам уже вдалося реалізувати механізм «держави у смартфоні», про пріоритетність якого в Україні почало йтися у 2019 році.

Поки що Service-public.fr пропонує 6 основних розділів:

1) «Новини»: щоденні статті, пов'язані з новинами про права та зміни адміністративних процедур, індексовані за темами та аудиторією, що зосереджується на конкретних новинах, а також – на хронології процедур, які потрібно виконувати протягом місяця;

2) «Ваші права та процедури». Це практичний посібник, організований у вигляді збірника на 10 тем, об'єднує корисні ресурси для інформування не лише про ваші права та обов'язки, але й особливості проведення ваших адміністративних процедур (інформаційні бюлетені про право та процедуру, яку слід вжити, онлайн-процедура чи форма, традиційні питання-відповіді, юридичні довідкові тексти, визначення адміністративних термінів, додаткова інформація на інших веб-сайтах, контактні дані та години роботи компетентної адміністративної служби у населеному пункті для надання інформації або для обробки їх адміністративного процесу, яка відображається вже тоді, коли користувач вводить поштовий індекс або назву свого міста);

3) «Як це зробити, якщо...»: доступ до 9 практичних файлів, що детально описують кроки, які необхідно вжити у

разі зміни ситуації у процесі отримання адміністративної послуги;

4) «Каталог адміністрації»: контактні дані 11 000 національних служб, 70 000 місцевих державних служб та 14 000 керівників, прямий доступ до ратуш, французьких посольств за кордоном та європейських установ;

5) «Задайте запитання»: можливість як безпосередньо зв'язатися з представниками адміністрації за допомогою електронної пошти, або телефоном за допомогою сервісу «AlloService-Public 3939», так і ознайомитися з близько 300 питаннями, які часто задають користувачі, а також відповідями, наданими на service-public.fr;

6) «Онлайн-сервіси та форми»: доступ до відеопроцедур, онлайн-форм та модулів розрахунку для імітації суми, яку потрібно отримати або сплатити у ході розрахунків з державою.

Окрім того, у межах сервісу Service-public.fr доступні безпосередні блоки доступу до послуг та інформації за тематикою: громадянство (Citoyenneté), сім'я (Famille); гроші (Argent); транспорт (Transports); правосуддя (Justice); робота (Travail); хобі (Loisirs) тощо.

Блок правосуддя (Justice) містить у собі такі категорії, як: Організація правосуддя (доступ до закону та правосуддя, учасники суду, юрисдикція); Юридичні процедури (цивільне право, кримінальне право); злочини (насильство, знущання, дискримінація, крадіжки, вандалізм, шахрайство, приниження, наклеп, розпалювання ворожнечі, нові технології злочинності); Кримінальне покарання (засудження та покарання, зокрема штрафи, громадські роботи, ув'язнення).

Так, за посиланням «Штрафи» (<https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F32803>) можна переглянути інформацію про штрафні санкції, розмір штрафів, період, який надається для їх сплати (що особливо важливо, з огляду

на те, що у Франції розмір штрафу зменшується у випадку швидкої сплати і збільшується, у випадку перевищення певного терміну), способи оплати штрафу (електронним переказом, поштою чи в касу громадського фінансового центру). При цьому дистанційна оплата може бути здійснена онлайн, за допомогою комп'ютера або смартфона після завантаження додатка «Amendes.gouv» з Google Play чи App Store, або за телефоном служби обслуговування.

Прокуратура Португалії має особливий статус і автономію у межах закону. Її виокремлено у самостійну систему і вона є підзвітною парламенту. Структурно прокуратура Республіки Португалія містить такі рівні:

а) Генеральний прокурор Республіки: у межах своїх повноважень з керівництва, координації та перевірки, він уповноважений видавати директиви, накази та інструкції, що стосуються функціональної діяльності відповідних мирових суддів;

б) Вища рада прокуратури: уповноважена видавати директиви, що стосуються питань внутрішньої організації та управління персоналом. Наділена, з погляду ініціативи, правом пропонувати Генеральному прокурору випуск директив, яким повинні підкорятися дії мирових суддів;

в) регіональні генеральні прокурори та заступники генеральних прокурорів, які координують центральні адміністративні суди: повноваження у межах їх виборчого округу видавати накази і розпорядження. Окрім того, вони мають, з погляду ініціативи, повноваження пропонувати видачу директив Генеральному прокурору Республіки щодо роботи прокурорів;

г) прокурори районного рівня: наділені повноваженнями видавати накази і розпорядження і можуть пропонувати розглянути питання про представництво на найвищому рівні ієрархії щодо видачі директив.

У складі прокуратури Республіки Португалія також діють Національні координаційні бюро, які покликані сприяти діяльності кожного державного обвинувача, з метою комплексного та узгодженого втручання у рамках їх обов'язків у різних юрисдикціях.

Одним із інструментів діяльності прокуратури Португалії в інформаційній сфері є Управління з координації діяльності органів прокуратури з питань кіберзлочинності, яке знаходиться у штаб-квартирі Генеральної прокуратури. Сфера відповідальності Управління полягає у внутрішній координації діяльності Служби прокуратури у цій галузі злочинів, спеціальному навчанні щодо них та загальній організації взаємодії з постачальниками Інтернет-послуг, з метою полегшення їхньої співпраці у справах кримінальних розслідувань. З моменту свого створення (наказом Генерального прокурора від 7 грудня 2011 року), Управління з питань кіберзлочинності створило мережу контактних пунктів на всій національній території (принаймні один прокурор у кожному із судових округів). Кожен контактний пункт несе відповідальність за встановлення зв'язку між Управлінням з питань кіберзлочинності та іншими колегами свого округу, з одного боку, обмінюючись інформацією з питань кіберзлочинності та отримуючи цифрові докази, які можуть виникнути в конкретних випадках, а з іншого – відповідаючи за обмін результатами обговорень на засіданнях контактних пунктів [267].

У деяких округах представники Управління відповідають за напрям кримінальних розслідувань кіберзлочинності: злочини, описані Законом про кіберзлочинність, комп'ютерні шахрайства тощо. Однак, окрім перелічених функцій, зазначений сервіс ще й проводить курси з кібербезпеки для громадян. Так, 2 квітня 2020 р. було запущено черговий онлайн-навчальний курс, призначений як для всіх громадян загалом, так і для активних користувачів Інтернету і

засобів відеозв'язку, які прагнуть розвинути свої навички безпечної навігації і роботи вдома, на роботі і в поїздках. Цей проект просувається Національним центром кібербезпеки і транслюється платформою NAU (очолюваною Фондом науки і техніки, до якого входять кілька інших державних організацій), участь у ньому безкоштовна, а проводиться він індивідуально протягом 3 годин навчання (курс доступний за посиланням https://lms.nau.edu.pt/courses/course-v1:CNCS+CC101+2020_T1/about).

Крім того, у рамках Генеральної прокуратури, діє Комісія з перевірки даних (Comissão De Fiscalização De Dados Do Sisp) [268]. Відповідно до положень статті 26 Рамкового закону про інформаційну систему Португальської Республіки [269], нею проводиться перевірка діяльності центрів обробки даних розвідувальних служб – Служби стратегічної інформаційної оборони (SIEDM) і Служби безпеки. Інформаційна безпека (SIS) – це виняткова компетенція Комісії з перевірки даних Інформаційної системи Португальської Республіки, що базується у Генеральній прокуратурі, й до складу якої входить троє прокурорів, які призначаються Генеральним прокурором Республіки Португалія.

Інспекція проводиться за допомогою періодичних перевірок програм, даних та інформації шляхом вибірки, що надається без вказівки імені, а також шляхом доступу до даних та інформації із зазначенням імені (особливо, коли Комісія вважає, що вона стикається зі скаргою або обґрунтованою підозрою про її незаконний збір). При цьому Комітет з аудиту має дати доручення про анулювання або виправлення зібраних даних, які пов'язані з порушенням прав, свобод і гарантій, закріплених у Конституції та законі, і, за необхідності, здійснювати відповідні кримінальні провадження [268].

У такий спосіб можна констатувати глибокий рівень інформатизації та комп'ютеризації сучасної системи органів прокуратури Республіки Португалія. Доречним є створення у рамках Офісу Генерального прокурора підрозділу з кібербезпеки, орієнтованого, зокрема, на підвищення навиків щодо безпечної роботи з інформацією серед прокурорів та інших працівників органів прокуратури України. Крім того, корисно було б зробити відповідну онлайн-платформу, або навіть розробити додаток на смартфон, який спонукатиме вдосконалювати свої навички з інформаційної безпеки, зокрема, в ігровій формі.

У *США* Генеральний прокурор є Міністром юстиції, і сама Федеральна прокуратура входить до складу Міністерства юстиції. У підпорядкуванні Генерального прокурора перебувають такі правоохоронні органи, як: Бюро алкоголю, тютюну, вогнепальної зброї і вибухових речовин (ATF); Управління по боротьбі з наркотиками (DEA); Федеральне бюро розслідувань (FBI); Федеральне бюро в'язниць (BOP); Служба маршалів США (USMS); Управління головного інспектора (OIG) [270].

З огляду на суттєві відмінності досвіду функціонування прокуратури США та України, у межах цього дослідження, інтерес становлять окремі складові діяльності Федерального бюро розслідувань та особливості інтерпретації цієї діяльності органами державної влади.

ФБР було створено в 1908 року генеральним прокурором Сполучених Штатів Чарльзом Дж. Бонапартом при Міністерстві юстиції під назвою Бюро розслідувань (BOI). У 1924 році генеральний прокурор Харлан Фіске Стоун реорганізував бюро і призначив його директором Джона Едгара Гувера. У 1932 році структура була перейменована в Бюро розслідувань Сполучених Штатів. У наступному році воно об'єдналося з Бюро контролю за виконанням «сухого» закону і отримало нову назву Відділ розслідувань (DOI).

І тільки у 1935 році бюро отримало нинішню назву – Федеральне бюро розслідувань (FBI) [271].

Чи не найбільш дискусійною та неоднозначною за час існування бюро стала контррозвідувальна програма COINTELPRO (Counter Intelligence Program), що офіційно тривала з 1956 по 1979 роки.

У рамках програми співробітники ФБР прослуховували телефонні переговори, здійснювали численні провокації, спільно з поліцією проводили незаконні арешти, поширювали дезінформацію. Коли у 1971 році група анонімних активістів увірвалася до офісу Федерального бюро розслідувань у штаті Пенсильванія і викрала понад 1 000 документів ФБР, зокрема, з програми COINTELPRO, у ЗМІ потрапила велика кількість інформації стосовно здійснюваних у межах програми маніпуляцій навколо об'єктів спостереження, здійснюваних в інтересах національної безпеки, шляхом придушення інакодумства [272]. І якщо спочатку програма була спрямована на Комуністичну партію США, згодом її дія поширилася на численні політичні організації лівого спрямування: прихильників Мартіна Лютера Кінга і Джессі Джексона з руху за громадянські права, антивоєнний рух, студентський рух (Студенти за демократичне суспільство), троцькістську Соціалістичну робітничу партію, «Нових лівих», інші соціалістичні і анархістські групи. Іншим напрямом впливу були націоналістичні організації – як білих расистів (Ку-клукс-клан, Американська нацистська партія та інші), так і афроамериканських екстремістів («Нація ісламу», сепаратисти чорного Півдня і «Чорні пантери») [273].

Серед осіб, за якими ФБР встановило спостереження ще до запуску COINTELPRO або безпосередньо у його рамках, були лауреат Нобелівської премії з літератури Ернест Хемінгуей і американська акторка Джин Сіберг. При цьому оточення Хемінгуея вважало його тривогу стосовно переслідування з боку ФБР параноєю, спонукаючи до

лікування електрошоком. Зрештою як Ернест Хемінгуей [274], так і Джин Сіберг покінчили життя самогубством [275].

Безумовно, у правоохоронних структурах кожної держави є негативні сторінки історії. Однак уваги заслуговує не сам факт неоднозначних дій, під гаслом забезпечення національної безпеки. Більш важливою автору видається реакція керівництва США на діяльність у рамках програми, навіть після її викриття. Діяльність COINTELPRO була досліджена у 1975 р. Комітетом Сенату США з вивчення урядових операцій з погляду розвідувальної діяльності. У результаті роботи Комітет заявив, що діяльність COINTELPRO була незаконною та суперечить Конституції США [276]. Однак, визнаючи помилки минулого, США не реформують ФБР у напрямі обмеження його функцій, не проводять інтенсивного скорочення кількості співробітників. Навпаки, після терактів 11 вересня 2001 року інтенсифікувалися процеси нарощення структурних елементів бюро і його штату. Лише Об'єднані спеціальні групи з боротьби з тероризмом (JTTF), що включають працівників поліції, агентів ФБР та посадових осіб понад 20 федеральних правоохоронних органів для розслідування випадків тероризму, з 2001 року по 2006 рік збільшили свою чисельність з менш, ніж 1 000 до майже 4 000 агентів [277]. Нині кількість співробітників ФБР перевищує 35 тисяч осіб. Ймовірно, Україні є чому повчитися у США, як високорозвиненої держави, яка позиціонує національну безпеку ключовим пріоритетом своєї діяльності, у тому числі у сфері діяльності органів юстиції загалом, та органів прокуратури зокрема.

3.2. Шляхи удосконалення сучасного інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури

Європейські прагнення української держави обумовлюють потребу реформування майже всіх органів

державної влади, зокрема й органів прокуратури України. Особливу увагу міжнародної спільноти прикуто до проблематики підвищення прозорості органів прокуратури України, доступності публічної інформації щодо їх діяльності. У переліку засад діяльності прокуратури, визначених ст. 3 Закону України «Про прокуратуру», серед іншого, зазначено, що діяльність прокуратури ґрунтується на засадах: прозорості діяльності прокуратури, що забезпечується відкритим і конкурсним зайняттям посади прокурора, вільним доступом до інформації довідкового характеру, наданням на запити інформації, якщо законом не встановлено обмежень щодо її надання».

Окрім того, відповідно до норм ст. 6 зазначеного Закону «Органи прокуратури не менш, як двічі на рік інформують суспільство про свою діяльність, шляхом повідомлень у засобах масової інформації. Генеральний прокурор особисто не менше одного разу на рік звітує перед Верховною Радою України на пленарному засіданні про діяльність органів прокуратури, шляхом надання узагальнених статистичних та аналітичних даних» [46]. У такий спосіб законодавчо зафіксовано, що система прокуратури України, як демократичної правової держави, де єдиним джерелом влади визнано народ, має демонструвати свою відкритість перед народом, доносити інформацію про свою діяльність до уваги суспільства. Все це обумовлює потребу формування такої системи інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України, яка орієнтована не лише на реалізацію основних функцій прокуратури, але і на забезпечення належної публічності її діяльності.

Різні підходи щодо вдосконалення роботи з інформацією в органах прокуратури неодноразово висвітлювалися вітчизняними та зарубіжними науковцями. У процесі дослідження було враховано окремі ідеї та напрацювання таких учених у сфері інформаційного, адміністративного

права, а також теорії прокурорської діяльності, як: М. І. Ануфрієв, Л. В. Балабанова, О. О. Бандурка, К. І. Беляков, В. М. Брижко, І. Л. Бородин, В. Л. Грохольський, В. В. Долежан, В. О. Заросило, Р. А. Калюжний, Б. А. Кормич, К. І. Кузьмін, В. А. Ліпкан, В. І. Литвиненко, В. В. Лушер, С. М. Петренко, І. В. Піляй, А. М. Подоляка, С. А. Подоляка, Н. О. Рибалка, М. В. Руденко, В. С. Цимбалюк, А. В. Черноіваненко, М. І. Якимчук та інших. Однак динаміка процесів реформування органів прокуратури, що супроводжуються відповідними змінами у чинному законодавстві, та особливості інформаційних правовідносин в умовах бурхливого розвитку засобів передачі, зберігання, обробки інформації, обумовлюють потребу пошуку нових підходів щодо вдосконалення інформаційно-правового забезпечення діяльності прокуратури України.

Проблема доступності публічної інформації, безумовно, є однією з ключових проблем сучасного інформаційно-правового забезпечення діяльності прокуратури України. У межах її розгляду, доречно повернутися до окреслення підходів щодо визначення інформаційно-правового забезпечення як такого. Ретельному аналізу понять «інформаційне забезпечення» та «правове регулювання інформаційного забезпечення» вже було присвячено увагу у першому розділі монографії. Але тепер необхідно розглянути ці поняття у контексті шляхів удосконалення інформаційного забезпечення органів прокуратури України.

Відомий дослідник у галузі інформаційного права Р. А. Калюжний під інформаційним забезпеченням системи управління тлумачить поєднання усієї інформації, що використовується, специфічних засобів і методів її опрацювання, а також діяльність фахівців щодо ефективного використання даних відомостей, знань в організації управління конкретною системою [6; 278]. Таке визначення видається доволі слушним, однак надто узагальненим.

На думку С. М. Петренка, інформаційне забезпечення управління – це сукупність реалізованих рішень щодо обсягів інформації, її якісного та кількісного складу розміщення і форм організації. Водночас дослідник зазначає, що метою інформаційного забезпечення управління є своєчасне надання необхідної і достатньої інформації для прийняття управлінських рішень, що забезпечують ефективну діяльність як підприємства загалом, так і його структурних підрозділів [279]. Тобто у такому разі йдеться переважно про внутрішній обмін інформацією.

Натомість Л. В. Балабанова під інформаційним забезпеченням пропонує усвідомлювати сукупність дій з надання необхідної для управлінської діяльності інформації у зазначене місце на основі певних процедур із заданою періодичністю [6; 280]. Таке визначення є влучним, однак йому не вистачає конкретизації. Прийнятнішою є позиція В. В. Лушера, який під інформаційним забезпеченням органів прокуратури України пропонує розуміти комплекс нормативно-правових, організаційно-управлінських, науково-технічних та інших заходів поєднання усієї інформації, що використовується в органах прокуратури, специфічних засобів і методів її оброблення, використання, дослідження, зберігання та захисту. Крім того, прийнятною є й позиція щодо формування системи інформаційного забезпечення в органах прокуратури, яке, серед іншого, передбачає необхідність налагодження різноманітних інформаційних потоків як у межах органів прокуратури різних рівнів, так і зовні, які загалом утворюють інформаційні системи органів прокуратури різного функціонального призначення [52]. У контексті цього дослідження, функціональним призначенням системи інформаційного забезпечення в органах прокуратури є інформування суспільства про діяльність прокуратури, що здійснюється відповідно до положень ст. 6 Закону України «Про прокуратуру».

Щодо права на отримання інформації, то в Україні вже кілька років реалізація такого права розглядається як один із основних заходів щодо запобігання корупції, які передбачені Державною програмою щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки [281]. У такий спосіб правові гарантії доступу до інформації є юридичною основою системи антикорупційного контролю діяльності державних службовців з боку інститутів громадянського суспільства. Хоча відкритість не може бути абсолютною, вона повинна бути необхідною та достатньою. Для підтримки балансу принципово важливо дотримуватися певних обмежень, тобто обмеження доступу до інформації [282, с. 65].

Серед іншого, частина 1 статті 6 Закону України «Про прокуратуру» визначає, що «Органи прокуратури не менш, як двічі на рік інформують суспільство про свою діяльність, шляхом повідомлень у засобах масової інформації» [46]. Окрім того, відповідно до наказу Генерального прокурора «Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури» від 11 листопада 2020 року № 520, перші заступники та заступники Генерального прокурора, заступник Генерального прокурора – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, керівники обласних, місцевих (окружних), спеціалізованих на правах обласних і військових (спеціалізованих) на правах місцевих (окружних) прокуратур повинні забезпечувати оперативне інформування громадськості та засобів масової інформації щодо діяльності органів прокуратури задля запобігання злочинності, зміцнення законності та формування у суспільстві об'єктивної думки про виконання органами прокуратури покладених на них завдань і функцій [283]. Такий підхід цілком корелюється з європейською практикою. Адже у більшості європейських держав діяльність, що пов'язана з роботою з публічною інформацією, загалом

ґрунтується на принципі максимальної відкритості, який полягає у тому, що державні органи зобов'язані розкривати інформацію, а кожний член суспільства має відповідне право отримувати її.

В цьому контексті доречним буде відмітити, що за сумлінне виконання службових обов'язків при виконанні вимог діючого у 2009 році наказу Генерального прокурора України «Про організацію роботи органів прокуратури України з реалізації принципу гласності» від 14 липня 2006 року № 11гн автора цієї праці наказом прокурора Донецької області Ударцова Ю.В. від 03.02.2009 № 152-о заохочено до виплати грошової премії у розмірі 150 грн. Так, згідно з зазначеним наказом: «Прокурор відділу участі прокурорів у кримінальному судочинстві управління підтримання державного обвинувачення прокуратури Донецької області Амелін Олександр Юрійович розглядає гласність у діяльності прокуратури як важливий засіб запобігання злочинності, зміцнення законності та особисто організовує роботу на зазначеному напрямі. У 2008 році Амелін О.Ю. за власною ініціативою надав 8 коментарів регіональним та всеукраїнським телеканалам, підготував 24 виступи про результати судового розгляду кримінальних справ для друкованих видань, брав участь у радіопередачі «Проти злочину», темою якої були актуальні проблеми підтримання державного обвинувачення по кримінальних справах про умисні вбивства, активно співпрацював з представниками електронних ЗМІ. У своїх виступав останній першочергову увагу надавав висвітленню судового розгляду кримінальних справ, що викликали суспільний резонанс. Активною співпрацею із засобами масової інформації він сприяв формуванню в суспільстві об'єктивної думки щодо виконання органами прокуратури покладених на них завдань і функцій».

Відповідно до звіту Генеральної прокуратури України щодо розгляду запитів на інформацію за 2019 рік, у зазначеному році до Генеральної прокуратури України надійшло 3 817 запитів на інформацію. Центральним апаратом розглянуто 3 471 запити, 346 – відповідно до ст. 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації» надіслано для розгляду належним розпорядникам інформації, 204 з них – підпорядкованим прокурорам (рис. 4).

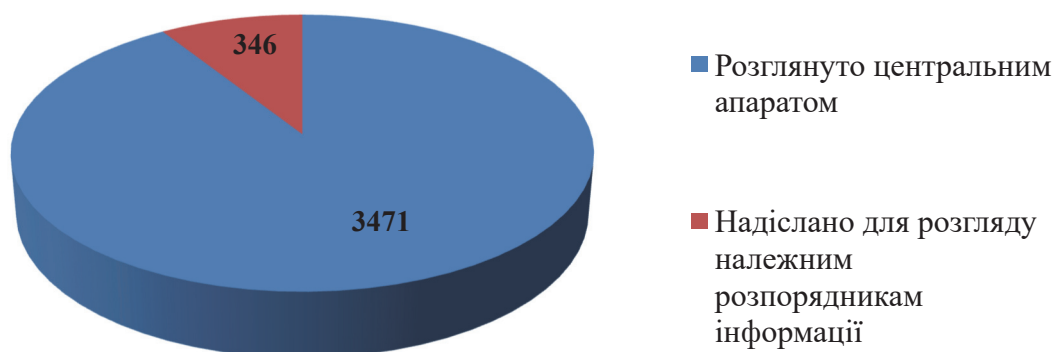

Рис. 4 Розгляд запитів, що надійшли до Генеральної прокуратури України у 2019 році

Із загальної кількості розглянутих центральним апаратом запитів, на 1 784 – надано інформацію, а на 1 676 запитів надано роз’яснення. Лише на 11 запитів відмовлено у наданні інформації, у зв’язку з віднесенням її до категорії з обмеженим доступом та з інших підстав, визначених Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Більшість запитів на інформацію надійшла від громадян – 2 907, з яких прийнято на особистому прийомі – 182. Натомість засобами масової інформації було сформовано 398 запитів, громадськими організаціями та

об'єднаннями – 116, іншими юридичними особами – 50 [284]. Про співвідношення кількості запитів, у залежності від суб'єкту направлення, можна судити з відповідної діаграми (рис. 5).

Як зазначається у звіті, загалом органами прокуратури України у 2019 році розглянуто 7 372 запити на інформацію, що на 15,3 % більше, ніж за 2018 рік [284]. Таке зростання може видаватися суттєвим, якщо не порівнювати його з темпами зростання інтересу до діяльності органів прокуратури, що реалізовується через інші джерела отримання інформації. Наразі обов'язок державних органів щодо оприлюднення інформації, що має особливе суспільне значення, здебільшого реалізується не лише як реакція на вимогу надати інформацію у відповідь на запити, але й шляхом оприлюднення та широкого розповсюдження документів, які становлять особливий суспільний інтерес, залежно від наявних ресурсів і можливостей [187].

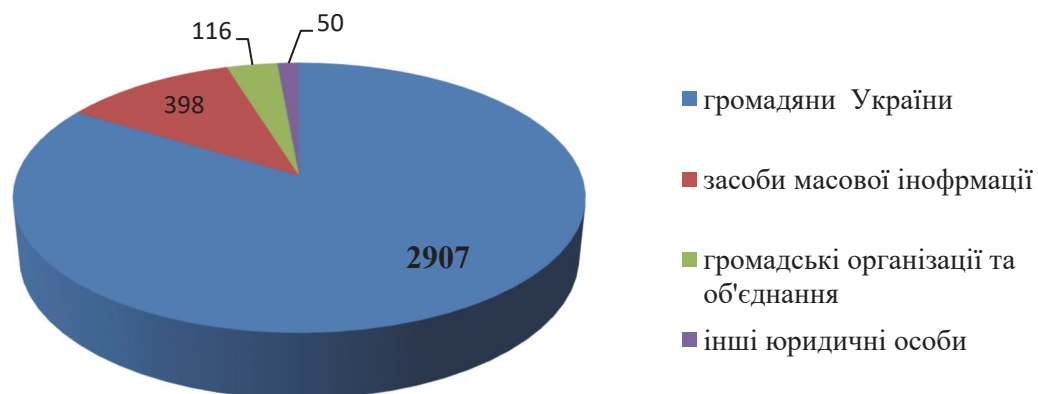

Рис. 5 Суб'єкти направлення запитів, що надійшли до Генеральної прокуратури України та були розглянуті центральним апаратом у 2019 році

Водночас відповідно до ч. 4 згадуваної ст. 6 Закону України «Про прокуратуру», «Інформація про діяльність прокуратури оприлюднюється у загальнодержавних та місцевих друкованих засобах масової інформації і на

офіційних веб-сайтах органів прокуратури» [46]. Однак дієвість наявного механізму інформування суспільства про діяльність прокуратури викликає сумнів, оскільки поінформованою, за такого підходу, стає вельми невелика частина суспільства. Тобто йдеться про низьку доступність публічної інформації, за такого підходу до її оприлюднення.

Зокрема, за даними Міністерства інфраструктури України, 70 % українців найчастіше отримують інформацію про Україну та світ із загальнонаціональних телеканалів, тобто телебачення залишається основним джерелом новин для більшості населення. Натомість послуга передплати друкованих видань не є настільки затребуваною. У 2019 році українці передплатили близько 7,81 млн. газет і журналів. При цьому, у сільській місцевості передплату оформляє майже кожен третій, а у місті – лише один з дев'яти [285]. Тобто, навіть у випадку подачі інформації щодо діяльності прокуратури у більшість загальнодержавних та місцевих друкованих засобів масової інформації, з нею буде ознайомлено меншість громадян України.

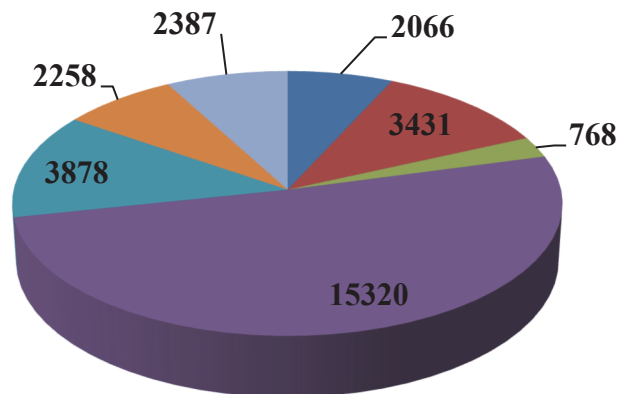
Дещо більше підстав для оптимізму могло би надати оприлюднення інформації на офіційних веб-сайтах органів прокуратури, адже кількість інтернет-користувачів у 2019 році, за даними Інтернет асоціації України, сягає 71 % українців [286]. Однак, це у жодний спосіб не впливає на обізнаність зазначеної аудиторії з інформацією, що оприлюднюється посадовими особами органів прокуратури України.

На жаль, офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора не демонструє лічильника відвідувань, що унеможлиблює публічну оцінку загальної кількості відвідувань сайту. Втім у відкритому доступі є інформація щодо скачувань звітних показників статистичної інформації про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності з 2011 року.

Зокрема, станом на 1 квітня 2020 року йдеться про 2 066 скачувань звітів про роботу прокурора (поквартально), 3 431 – звітів про роботу органів досудового розслідування (помісячно), 786 – звітів про протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом (поквартально), 15 320 – єдиного звіту про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (помісячно), 3 878 – єдиного звіту про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (помісячно), 2 258 – звіту про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності (помісячно), 2 387 – звіту про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями (помісячно) [287]. Загалом (станом на 1 квітня 2020 року) було здійснено 30 126 скачувань документів, присвячених звітним показникам діяльності органів прокуратури за 2019 рік. Як можна помітити з діаграми, приблизно у половині випадків мало місце скачування єдиного звіту про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (рис. 6).

Для порівняння, узагальнені статистичні та аналітичні дані про діяльність органів прокуратури у 2018 році (відповідно до статті 6 Закону України «Про прокуратуру»), опубліковані на сайті Генеральної прокуратури України 1 квітня 2019 року, станом на 1 листопада 2019 року (за 7 місяців) мали 1 571 перегляд [288]. І якщо це число є значним, то з урахуванням загальної кількості українців, які користувалися мережею Інтернет у 2019 році (22,96 млн. осіб) [286], йдеться про менше, ніж 0,01% українських користувачів мережі, які скачували звітні показники з офіційного веб-сайту Генеральної прокуратури України, або переглядали на зазначеному сайті узагальнені статистичні та аналітичні дані про діяльність органів прокуратури у 2018 році. Натомість кількість скачувань документів,

присвячених звітним показникам діяльності органів прокуратури України за 2019 рік складає 0,15% від кількості українських користувачів мережі Інтернет.

- звіти про роботу прокурорів (поквартально)
- звіти про роботу органів досудового розслідування (помісячно)
- звіти про протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом (поквартально)
- єдині звіти про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (помісячно)
- єдині звіти про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення (помісячно)
- звіти про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності (помісячно)

Рис. 6 Співвідношення скачувань документів, присвячених звітним показникам діяльності органів прокуратури за 2019 рік, з веб-сайту Офісу Генерального прокурора (станом на 1 квітня 2020 року)

З урахуванням підвищеного інтересу до інформації, розміщеної на офіційному веб-сайті Офісу Генерального прокурора з боку працівників органів прокуратури (близько 11 тисяч осіб у 2019 році та 10 тисяч осіб у 2020 році), можна впевнено стверджувати про вкрай низьку відвідуваність офіційного веб-сайту Офісу Генерального прокурора українськими користувачами мережі Інтернет, що у свою чергу свідчить про низьку ефективність оприлюднення інформації про діяльність прокуратури на офіційних веб-сайтах органів прокуратури. Не кращою є ситуація з відвідуваністю сайтів обласних прокуратур.

Таким чином, хоча чинний Закон України «Про прокуратуру» і декларує необхідність інформувати суспільство, на практиці інформація про діяльність прокуратури, що оприлюднюється у загальнодержавних та місцевих друкованих засобах масової інформації і на офіційних веб-сайтах органів прокуратури, не досягає уваги абсолютної більшості громадян України, що свідчить про формалізований характер зазначеної норми закону.

З огляду на все зазначене, нагальною є потреба перегляду наявних підходів до інформування суспільства про результати діяльності органів прокуратури України, зокрема, з урахуванням найсучасніших телекомунікаційних та маркетингових технологій.

3.3. Удосконалення адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення щодо надання громадянам повної, достовірної та своєчасної інформації про діяльність органів прокуратури та процес їх реформування

Формування в Україні суспільства, що відповідає п'ятому технологічному укладу, або, як його часто називають – «інформаційного суспільства», – це тривалий процес, який вимагає участі не лише науковців, програмістів, підприємців, розробників нових технологій, але й, передусім, політиків, державних службовців, активних представників громадськості.

Ще чотири-п'ять років тому вітчизняні дослідники процесів інформатизації в Україні визнавали відставання нашої держави від провідних країн світу, акцентуючи увагу на вкрай низьких темпах упровадження сучасних технологій, обумовлених складною фінансово-економічною ситуацією, загальною технічною та технологічною відсталістю, відсутністю розуміння керівництвом держави потреби впровадження сучасних інформаційних технологій як

пріоритетного напрямку їх діяльності. Зокрема, В. Я. Дубик та О. Б. Осідач у 2014 році констатували, що сучасні реалії української економіки не дають змоги формувати складні інноваційні моделі IV та V поколінь, котрі характерні для вищої стадії науково-технологічного прогресу, і які використовуються, наприклад, у США та Японії. На думку дослідників, домінантна частина наукомістких галузей економіки України у той момент знаходилася між третім та четвертим технологічними укладами, а технології п'ятого укладу у країні майже не використовувалися. Головною причиною такого стану вони вважали різке зниження інноваційної активності у період трансформаційних перетворень. Протягом двадцяти років науковий сектор економіки країни було майже виключено з кола стратегічних державних пріоритетів. У результаті «інноваційного регресу» на початку XXI століття Україна опинилася на периферії світового ринку високих технологій [289, с. 36].

В цілому можна погодитися з такою оцінкою ситуації щодо впровадження інноваційних технологій. До того ж процеси, що відбувалися у нашій державі вже після публікації зазначеного дослідження, явно не сприяли акцентуванню уваги як державних службовців, так і представників бізнесу на впровадженні сучасних технологій. Боротьба за збереження територіальної цілісності нашої держави та подолання кризових явищ, вимагали до себе поглибленої уваги та поглинали велику кількість ресурсів, які за інших умов могли б бути спрямовані на технологічне переоснащення вітчизняних підприємств, організацій та установ.

Однак у цій ситуації, явно на користь українській державі, проявив себе діалектичний принцип єдності та боротьби суперечностей. Стрімкий розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій, обумовивши нечувані у минулому темпи зміни поколінь технічних пристроїв та їх програмного

забезпечення, призвів до парадоксального ефекту – часткового нівелювання технічного відставання України від найбільш розвинених держав, і навіть отримання певної переваги (у контексті можливості оновлення наявного технічного оснащення), порівняно з країнами, що не є світовими лідерами у сфері комп'ютерних технологій, але протягом останніх десятиліть вклали значні кошти у впровадження найновітніших розробок. Адже швидкість «морального старіння» сучасного обладнання значно перевищує об'єктивні потреби його оновлення, з погляду вичерпання технічного ресурсу.

Зокрема, у лютому 2020 року з'явилася інформація щодо закупівлі британським Метеорологічним бюро (Met Office) новітнього суперкомп'ютера вартістю 1,2 млрд. фунтів (1,56 млрд. доларів США за тодішнім курсом) на зміну старому суперкомп'ютеру, який обійшовся «всього лише» у 96 млн. фунтів. Причиною готовності до таких інвестицій стали технічні показники нового обладнання, яке дає змогу здійснювати 14 трильйонів операцій на секунду і є у шість разів потужнішим за свого попередника. Окрім того, проектом передбачено апгрейд нового суперкомп'ютера через 5 років роботи (старт якої заплановано на 2022 рік), що уможливить нарощення його потужності ще втричі [290]. Очевидно, що не всі країни, можуть дозволити собі настільки часто оновлювати обладнання, що дає підстави сподіватися не лише на скорочення нашого відставання від них, але й на отримання конкурентних переваг у випадку придбання найбільш сучасного обладнання у найближчій перспективі.

Ймовірно, це стало однією з причин того факту, що незважаючи на песимістичні прогнози низки вчених та доволі скромні темпи зростання вітчизняної економіки за минулі роки, нині відбувається справжня інформаційна революція органів державної влади, яка, можливо, не

омине стороною і діяльність правоохоронних органів загалом, та органів прокуратури зокрема. Початок таким, вкрай своєчасним, ініціативам було покладено керівництвом України, яке за останні роки дедалі більше уваги присвячує впровадженню інформаційних технологій, не лише послідовно пропагуючи використання їх усюди, де це доцільно (і навіть не дуже доцільно), але й проголошуючи створення «держави у смартфоні» [291].

Зокрема, вже з перших днів 2020 року стартувала програма «е-Малютко», що дає змогу оформити всі необхідні документи на дитину через смартфон (зареєструвати дитину та оформити соціальну допомогу). Також було оголошено про активізацію «Кабінету забудовника», що дає змогу не лише отримати дозвіл на будівництво, а й проконтролювати його перебіг. А від 6 лютого 2020 року українські водії отримали можливість користуватися цифровими посвідченням водія та свідоцтвом про реєстрацію транспортного засобу [292]. Однак питання, чи знайдуть такі тенденції своє відображення у процесі довготривалого реформування органів прокуратури, досі залишається без відповіді.

Проблематика формування позитивного інформаційного образу органів прокуратури в очах громадськості не нова. Чимало дослідників у сфері інформаційного, адміністративного права, державного управління, політології вже присвячували їй увагу у своїх працях, це зокрема: В. В. Лушер [6], С. Г. Гайдай [10], І. В. Піляй [9], С. В. Мазурик [8]. Зазначеній проблематиці присвячував увагу і автор, серед іншого, констатує недостатній рівень поінформованості суспільства та наполягаючи на потребі збільшення інформаційної присутності органів прокуратури на телебаченні та необхідності популяризації як сайту Офісу Генерального прокурора (раніше – Генеральної прокуратури

України), так і сайтів обласних (раніше – регіональних) прокуратур [293, с. 104–106].

Нині ж потребує уваги наукової спільноти перспектива впровадження електронних програм, здатних інтенсифікувати зв'язок органів прокуратури з населенням, на кшталт додатку «Дія». У попередньому підрозділі монографії вже було акцентовано увагу на відповідний французький досвід, де електронний формат надання адміністративних послуг набув широкого вжитку. Передусім, на думку автора, доречно було б розглянути можливість упровадження такої системи для відправки запитів на інформацію. Кількість таких запитів стабільно зростає. Якщо у 2018 році до Генеральної прокуратури України надійшло 2 043 запити на інформацію, то у 2019 – вже 3 817. При цьому із загальної кількості запитів у 2018 році на 1 030 запитів було надано інформацію та на 662 запити – надано роз'яснення. Натомість у 2019 році йшлося про 1 784 запити, на які надано інформацію, та 1 676 запитів, на які надано роз'яснення [294; 295]. З огляду на тенденції до підвищення інформаційної активності громадян (рис. 7), можна прогнозувати подальше зростання кількості інформаційних запитів, що обґрунтовує доцільність дослідження перспектив розробки та впровадження відповідних мобільних додатків, або ж реалізації їх функціоналу у межах тих додатків, які вже впроваджуються [296].

Ще одним напрямом, за яким мають діяти органи прокуратури України, у контексті налагодження співпраці з громадськістю, і який потребує уваги як наукової спільноти, так і законотворців, є триваючий ребрендинг органів прокуратури. Для більш детального аналізу особливостей ребрендингу прокуратури, необхідно зосередитися на особливостях брендингу та ребрендингу загалом.

Проблематика формування бренду, та його реформування протягом останніх 10-20 років неодноразово привертала до себе увагу вітчизняних дослідників. Цю проблематику висвітлюють у своїх працях Т. І. Лук'янець, А. В. Ковальов, О. Ю. Гнідіна, О. А. Семченко та інші.

Рис. 7 Динаміка надходження запитів та їх розгляду за 2018–2019 рр.
(з веб-сайту Офісу Генерального прокурора, станом на 1 квітня 2020 року)

Слово «бренд» (від англ. «brand» – тавро) буквально означає «торгова марка», «знак якості». У широкому значенні бренд є уявленням людей про певний продукт, або сервіс, його складові, якості та особливості, зокрема, у контексті виокремлення зазначеного продукту/сервісу порівняно з конкурентними йому альтернативами. Ребрендинг є похідним поняттям. Зокрема, у Вебстерському словнику наводиться два розуміння дефініції «ребрендинг»: а) зміна або оновлення бренду (товару, послуги тощо);

б) публічне посилення або опис (когось чи чогось) по-новому чи по-іншому [297]. Власне дефініція «бренд» походить від англійського «brand», яке натомість з'явилося завдяки давньоскандинавському «brandr» («палити, вогонь»). Цим словом називали тавро, яким власники худоби позначали своїх тварин. Тому «brand» переводиться як «товарний знак» або «торгова марка». Тобто торгова марка – це ім'я, знак або символ, які ідентифікують продукцію і послуги продавця [298, с. 76]. Торгова марка фіксує прив'язку образу до конкретного виробника, підвищує відповідальність компанії за продукцію, і водночас – полегшує споживачам ідентифікацію продукції, виступаючи своєрідною запорукою очікуваної якості.

Згідно з визначенням Американської асоціації маркетингу (American Marketing Association) бренд – це «ім'я, термін, знак, символ або дизайн або комбінація всього цього, призначені для ідентифікації товарів або послуг одного продавця або групи продавців, а також для відмінності товарів або послуг від товарів або послуг конкурентів» [299]. Автором одного з класичних визначень бренду вважається Д. А. Аакер, згідно з баченням якого бренд – це «багатосторонній конструкт, який складається з функціональних, емоційних, комунікаційних і стратегічних елементів, які у своїй взаємодії сприяють утворенню унікального набору асоціацій у свідомості споживачів» [300]. На думку А. Безрученко та Д. Логуша, бренд – це цілісний унікальний образ продукту як суб'єкта комунікації, і завдання управління брендом полягає у створенні і підтримці цього всеохопного і несуперечливого образу [301]. Натомість М. Льюїс стверджує, що «... бренд – це аура уявлень і очікувань про товар (чи послугу), які роблять його відповідним і відмінним. Це виходить за межі фізичного, проникає у психологічне сприйняття і має надзвичайну силу» [302, с. 641]. У такий спосіб існує чимала кількість варіантів

розуміння дефініції «бренд», які можуть суттєво відрізнятися як за підходом, так і за змістовним наповненням.

Як зауважує з приводу поширеності різного бачення дефініції «бренд» The branding journal, «брендинг – це одна з тих маркетингових концепцій, яка є настільки розпливчастою, що може швидко стати незрозумілою навіть для людей, які вивчали маркетинг» [303]. Однак, незважаючи на значну кількість визначень бренду, всі вони, так чи інакше, зводяться до ідентифікації товарів або послуг споживачем, а також (і це, ймовірно, є ключовим моментом) – ставлення споживача до них. Справжній бренд повинен володіти сукупністю певних характеристик, що створюють споживчу цінність. Бренд є вкрай могутнім, хоча й нематеріальним активом. При цьому, на думку А. В. Ковальова, поняття бренду є сукупністю об'єктів авторського права, товарного знаку (logo) і фірмового найменування (brandname) [298, с. 78].

Поширеність брендів в умовах динамічного ринку пояснюється тим, що бренд забезпечує своєму власникові стабільність, а споживачам – упевненість при виборі серед усієї величезної різноманітності товарів і послуг. Те саме відбувається у площині державного механізму. В умовах зміни політичної ситуації, переміщення центрів впливу між партіями та іншими групами впливу, наявність ознак бренду у тих чи інших державних органів додає стабільності суспільству, впевненості у майбутньому, сприяє покращенню правопорядку.

У будь-якому разі ідея бренду – це коротке визначення сутності продукту і його унікальності. Бренд компаній, орієнтованих на прибуток, повинен відображати заздалегідь сформульовані місію і корпоративні цінності, необхідні для вибудовування відносин з працівниками, партнерами та споживачами. І чи не найголовніша запорука успішного існування бренду на ринку – його чітке й успішне

позиціонування. Бренду необхідна ідентичність – як відображення сутності, як набір асоціацій, що пов'язує з ним споживача, який у майбутньому буде довіряти саме цьому бренду. При цьому цінність, вагомість, оригінальність бренду повинні бути помітними, доступними для розуміння широким верствам населення.

Основними складовими бренду виступають: ім'я (brandname); дескриптор; слоган; система візуальної (логотип, товарний знак, фірмовий стиль, упаковка) і вербальної ідентифікації (спеціальні звуки); комунікаційні носії, що відображають і транслюють ідею бренду. Характерно, що більшість наведених складових притаманні кожному правоохоронному органу України. Не є винятком і органи прокуратури України, які мають власну символіку (емблему, прапор), однак поки що не мають спеціальних звуків, або комунікаційних носіїв, що асоціюються саме з ними.

Мета брендингу – створення чіткого образу бренду і чітке формування напряму комунікацій. Брендинг включає роботи з дослідження ринку, позиціонування продукту, створення імені (brandname), дескриптора, слогану, системи візуальної і вербальної ідентифікації (товарний знак, фірмовий стиль, упаковка, спеціальні звуки тощо), використання ідентифікаційних і комунікаційних носіїв, що відображають і транслюють ідею бренду [298, с. 78].

Нерідко трапляється використання суббренду (бренду, що міститься усередині іншого бренду). У такому разі, щоб охопити брендом нові сегменти споживачів, компанія розробляє новий продукт, який відрізняється від базової моделі більшою простотою (гарним зразком такого можна вважати створення та просування суббренду «Кіберполіції» у рамках бренду «Національна поліція України»).

Набір товарів, послуг, що просуваються під однією маркою, називається «марочною родиною». Використання просування марочної родини дає змогу економити на їх

просуванні. Крім того, з метою економії, використовується сумісний брендинг, коли спільно розвиваються декілька брендів, і який має бути заздалегідь спланований [298, с. 79]. Однак такий підхід несе у собі й певні загрози, адже у випадку репутаційних втрат одного з брендів «родини», певний негативний відголосок неодмінно торкнеться пов'язаних з ним. Цей момент є вкрай важливим у контексті брендингу правоохоронних органів загалом. З огляду на позиціонування реформи правоохоронних органів перед громадянами, бренди окремих правоохоронних органів виступають як представники «марочної родини». Для багатьох пересічних українців, які не мають відношення до правоохоронних органів, судової системи, і працівники Національної поліції, і працівники органів прокуратури України, і судді, є представниками правоохоронних органів України загалом. При цьому поява негативних конотацій стосовно однієї із наведених категорій службовців, автоматично впливає на сприйняття такими громадянами інших категорій.

Брендинг (формування бренду), з огляду на штучність цього явища, являє собою рукотворний процес, який містить у собі такі етапи, як: аналіз ринкової ситуації та цільової аудиторії (або ж поточного стану бренду, якщо він уже створений); планування (формулювання сутності бренду, позиціонування; розробка стратегії управління брендом); формування бренду; просування бренду (шляхом використання маркетингових комунікацій для створення стійких зв'язків між споживачами і брендом); моніторинг новоствореного (чи вже наявного) бренду і оцінка його ефективності [298, с. 78].

Ребрендинг (rebranding) – це сукупність заходів зі зміни бренду, з метою відповідності характеристик бренду цільовій аудиторії для стимулювання зміни споживацького ставлення до нього, завданням якого є створення довгострокової

позитивної тенденції зростання бренду на ринку [304]. Важливо зазначити, що незначні зміни у візуальних елементах, лозунгах чи власне – рекламній політиці, не можна вважати ребрендингом. Ребрендинг не є процесом зміни зовнішнього вигляду і відбиває якісні зміни у позиціонуванні і стратегії компанії. Ребрендинг – це завжди факт тотального перегляду майже всіх атрибутів бренду. Економіка, як і інші сфери життя, схильна до моди. Іноді всі майже в один і той самий час починають проводити ребрендинг, не замислюючись про те – чи потрібен він у повному обсязі [298, с. 78]. Адже у разі, коли йдеться про окремі зміни, що вносяться до бренду, доречно стверджувати не про ребрендинг загалом, а про його складові – рестайлінг (зміну стилю), чи ренеймінг (зміну назви).

Рестайлінг та ренеймінг проводяться тоді, коли стан ринку бренду достатньо прийнятний, проте товаровиробник виявляє бажання «освіжити» сприйняття бренду споживачем, шляхом внесення певних змін до його назви або до кольорової гами його сприйняття. І функціональна мета таких заходів полягає у підтримці інтересу у вже сформованого сегмента споживачів. Натомість репозиціонування – це свідомо зміна позиції бренду на ринку. Заходи репозиціонування полягають у тому, щоб додати цінність пропозиції, змінивши уявлення про бренд у споживача (асоціації) або розширити цільову аудиторію бренду (за рахунок залучення нового сегмента), створивши для нього нові унікальні асоціації [304, с. 392]. При раціональному підході до ребрендингу, намагаються зберегти ті елементи, які сприймаються споживачами як переваги і сильні сторони бренду, у порівнянні з конкурентами, і при цьому відмовитися від тих властивостей бренду, які сприяють його загасанню.

У такий спосіб, поверхневий аналіз сутності таких явищ, як бренд, брендинг та ребрендинг, дає підстави стверджувати,

що вони є прийнятними не лише у сфері позиціонування комерційних організацій. Поняття бренду доволі влучно підходить і до держави загалом, і до окремих органів влади (зокрема, правоохоронних). І особливо яскраво це підкреслюється сучасним акцентуванням уваги на сервісній функції держави та державних органів. І хоча такий підхід поки що не є характерним для юридичної наукової спільноти, його складно назвати новелою у вітчизняній науці, адже брендинг країн у своїх працях вже досліджували сучасні вітчизняні політологи: Н. М. Колесницька [305; 306], Т. Л. Нагорняк [307], О. А. Семченко [308; 309], Є. Б. Тихомирова [310], О. Л. Шевченко [311]. При цьому більшість з них визнають першість за британським дослідником брендингу окремих міст та цілих держав Саймоном Анхольтом.

Серед іншого, С. Анхольт проводить диференціацію понять імідж і бренд, вказуючи, однак, на їх взаємозв'язок та наголошуючи, що «імідж країни виступає її конкурентною перевагою у політичному позиціонуванні, а брендинг країни є стратегією розвитку цієї переваги» [312, с. 53]. Дещо детальніше розглядає співвідношення цих дефініцій О. А. Семченко, на думку якого, поняття бренду стійкіше за поняття іміджу, оскільки імідж держави – змінна складова бренду, тобто зміни в образі, що мають інноваційний або інформаційний характер. Бренд держави натомість формується десятиліттями, а то й століттями [309, с. 74]. Такий підхід загалом є прийнятним і в контексті бренду окремих державних органів. Зрештою актуальність ребрендингу органів прокуратури обумовлена багаторічним нехтуванням цією проблематикою з боку керівництва держави, внаслідок чого бренд органів прокуратури поступово наповнювався негативними конотаціями.

Стосовно брендингової політики на рівні держави та органів державної влади, С. Анхольт визначає принципи

державного брендингу, до яких відносить: принцип об'єктивності образу країни, репутаційно-іміджевий принцип, принцип ефективної ресурсності держави, креативності, принцип системності і структурованості, принцип цілісності ідентичності, стратегічний принцип, принцип перспективної результативності, принцип суспільної цінності [312, с. 55].

Схожих поглядів щодо принципів державного брендингу дотримується інший британський фахівець з брендингу – В. Олінс, який стверджує, що в основі національного бренду повинна лежати ключова ідея, яка буде визначати відмінні оригінальні характеристики країни. На думку В. Олінса, ключова ідея, що створює державний бренд, має працювати на емоційному й раціональному рівнях політичної і масової свідомості; ключова ідея має бути релевантною для всіх аудиторій бренду; вона повинна бути оригінальною, достовірною й об'єктивною [313, с. 20].

Стосовно мети брендингу країн та державних інститутів, Н. М. Колесницька акцентувала, що нею є «забезпечення присутності бренду в інформаційному просторі, впізнання бренду, припливу фінансових ресурсів на територію, трансляція національних рішень та ініціатив. За аналогією з побудовою бренду у бізнесі, бренд країни повинен забезпечити ідентифікацію суб'єкта всередині країни і поза її межами. Він повинен бути віддзеркаленням кращих рис ментальності й традицій населення території, виконувати ідеологічну функцію, об'єднуючи населення для виконання спільних завдань. За своєю сутністю бренд – це квінтесенція місії і стратегії розвитку країни» [306, с. 103].

Відповідно метою брендингу органів прокуратури України можна вважати забезпечення присутності бренду органів прокуратури України у національному та міжнародному інформаційному просторі, впізнаваності бренду органів прокуратури України, формування бренду

органів прокуратури України як віддзеркалення кращих їх рис, що формує в уяві українців позитивні асоціації, прагнення до взаємодії та підтримки їх в інформаційному просторі.

На думку автора, комплексний ребрендинг органів прокуратури України поки що не проводиться. Натомість наявні численні рестайлінгові та ренеймінгові заходи.

Рестайлінг органів прокуратури України триває уже давно. Одними з ключових моментів цього процесу можна вважати ухвалення Закону України «Про прокуратуру» (2014 р.) [46] та внесення змін до Конституції України (2016 р.) [314]. Рестайлінговими позиціями у зазначених випадках виступали усунення функції загального нагляду та зміщення позиції органів прокуратури у державному механізмі у бік судової гілки влади. Також нині можна спостерігати частковий ренеймінг органів прокуратури. Йдеться про зміну назви «Генеральної прокуратури України» на «Офіс Генерального прокурора», а «регіональних» та «місцевих» прокуратур – на «обласні» та «окружні» відповідно [180]. Не беручись судити про доречність саме таких заходів та їх ефективність, можна констатувати, що рестайлінг та ренеймінг не є повноцінним ребрендингом. І у контексті ребрендингу, органи прокуратури України не є винятком.

Спроби ребрендингу тривалий час відбуваються у системі МВС, зокрема, йдеться про всім відомий ренеймінг «міліції» у «Національну поліцію» [315]. Водночас можна погодитися з позицією І. В. Зозулі, який у 2019 році зазначав, що «розглядати Національну поліцію України як носія якогось бренду, сьогодні ще зарано через малий термін її існування та відсутність вагомих, загальноновизнаних, результатів – поки можна щось вагоме казати тільки про бренд колишньої радянської (української) міліції» [316, с. 191].

Отже, органи прокуратури України, орієнтуючись на налагодження діалогу з українською громадськістю та підтримку громадянського суспільства загалом, потребують розробки та впровадження заходів повноцінного ребрендингу, і певного часу, який дасть змогу оцінити результативність цього процесу. Водночас будь-які ребрендингові заходи будуть ефективними лише у випадку добросовісного виконання своїх функцій усіма працівниками органів прокуратури, від представників окружних прокуратур – і до Генерального прокурора відповідно.

Висновки до розділу 3

1. У процесі реформування органів прокуратури дедалі гострішою постає потреба налагодження такої системи інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України, яка буде орієнтованою не лише на реалізацію основних функцій прокуратури, але і на забезпечення належної доступності публічної інформації стосовно її діяльності.

Наразі існує законодавчо визначений механізм інформування суспільства про результати діяльності прокуратури. Однак аналіз статистичної інформації щодо передплати українцями періодичних друкованих видань та відвідуваності українськими користувачами мережі Інтернет, офіційного веб-сайту Офісу Генерального прокурора (зокрема, скачування ними звітної інформації), свідчить про низьку ефективність оприлюднення інформації про діяльність прокуратури у загальнодержавних та місцевих друкованих засобах масової інформації і на офіційних веб-сайтах органів прокуратури, що передбачено у ч. 4 ст. 6 Закону України «Про прокуратуру».

З огляду на зазначене, запропоновано вжити таких заходів:

1) викласти ч. 4 ст. 6 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII, у такій редакції: «4. Інформація про діяльність прокуратури оприлюднюється у загальнодержавних та місцевих друкованих засобах масової інформації, на офіційних веб-сайтах органів прокуратури, а також у межах інформаційних блоків новин (передачі новин) державних та громадських телерадіоорганізацій»;

2) розробити комплекс заходів щодо популяризації офіційних веб-сайтів органів прокуратури (наприклад, розміщення на них посилання на офіційні веб-сайти Верховної Ради України, Президента України, активніше ведення блоків новин, поширення цікавої інформації у мережі Інтернет з посиланням на офіційні веб-сайти органів прокуратури).

2. Виявлено, що незважаючи на застосування у численних нормативно-правових актах та наукових працях дефініції «апроксимація» зарубіжного досвіду правового регулювання діяльності органів прокуратури, нині наявна не апроксимація, а радше адаптація такого досвіду, оскільки такий процес характеризується винятково односторонніми змінами вітчизняного законодавства у напрямі його пристосування до відносно усталеного законодавства Європейського Союзу загалом, та країн-учасниць останнього зокрема. При цьому, з огляду на наявність суттєвих відмінностей між правовим регулюванням та організацією діяльності органів прокуратури у різних країнах Європейського Союзу, стратегія адаптації європейського досвіду характеризується високим ступенем невизначеності. В ідеалі, *апроксимація зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності прокуратури має являти собою запозичення правових норм, інститутів, процедур, інших елементів зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності прокуратури, з метою підвищення*

ефективності діяльності органів прокуратури України, з урахуванням історичних, соціальних, ментальних та інших особливостей українського народу.

3. З огляду на відсутність серед країн-учасниць Європейського Союзу єдиної моделі органів прокуратури та, відповідно, необхідність виділення певних складових досвіду різних країн, виокремлено низку раціональних критеріїв підбору потенційно корисного досвіду для визначення країн-донорів досвіду правового регулювання діяльності прокуратури загалом, та інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури зокрема. До таких критеріїв віднесено: критерій можливості застосування досвіду; критерій прийнятності його застосування; критерій своєчасності; критерій економічної доцільності; критерій складності впровадження. З огляду на зазначені критерії, визначено низку держав для дослідження їх корисного досвіду.

4. Виокремлено досвід Франції стосовно створення єдиного порталу французької адміністрації. Service-public.fr, який нині перебуває у сфері відповідальності Директорату правової та адміністративної інформації (Direction de l'information légale et administrative – DILA). Service-public.fr цінний тим, що пропонує користувачам не лише ознайомлення з інформацією щодо їхніх прав та обов'язків, але дає змогу користуватися адміністративними послугами, оскільки містить: бланки, запитання та відповіді, тексти довідок, юридичні визначення, контактні дані та години роботи місцевої компетентної адміністративної служби для надання інформації або для обробки тієї чи іншої адміністративної процедури. При цьому портал надає доступ до версії, яку може персоналізувати кожен користувач: Mon.service-public.fr, особистий обліковий запис для онлайн-процедур, розроблений для того, щоб будь-який громадянин міг здійснювати адміністративні

процедури в Інтернеті, використовуючи одне ім'я користувача та пароль. У такий спосіб французам значною мірою вже вдалося реалізувати механізм «держави у смартфоні», про пріоритетність якого в Україні почало йтися у 2019 році.

5. Констатовано глибокий рівень інформатизації та комп'ютеризації сучасної системи органів прокуратури Республіки Португалія. Доречним є створення у рамках Офісу Генерального прокурора підрозділу з кібербезпеки, орієнтованого, зокрема, на підвищення навиків щодо безпечної роботи з інформацією серед прокурорів та інших працівників органів прокуратури України. Корисно було б зробити відповідну онлайн-платформу, або навіть розробити додаток на смартфон, який спонукатиме вдосконалювати свої навички з інформаційної безпеки, зокрема, в ігровій формі.

6. Проаналізовано досвід діяльності Міністерства юстиції США, зокрема, підхід щодо реагування на негативні сторінки історії підвідомчих правоохоронних органів. Чи не найбільш дискусійною та неоднозначною за час існування не лише Федерального бюро розслідувань, але й усього Міністерства юстиції, стала контррозвідувальна програма COINTELPRO (Counter Intelligence Program), що офіційно тривала з 1956 по 1979 роки. Водночас визнання окремих численних операцій у рамках програми такими, що не відповідають Конституції США, не призвело до обмеження функцій, перейменування, чи скорочення кількісного складу працівників ФБР. Навпаки, терористичні атаки 11 вересня 2001 року спонукали до посилення ролі ФБР та збільшення чисельності особового складу. Нині кількість співробітників ФБР перевищує 35 тисяч осіб. Ймовірно, Україні є чому повчитися у США, як високорозвиненої держави, яка не просто позиціонує національну безпеку ключовим

пріоритетом своєї діяльності (у сфері діяльності органів юстиції загалом, та органів прокуратури зокрема), але й здатна переконати у цьому суспільство.

7. Акцентовано на необхідності впровадження електронних програм, здатних інтенсифікувати зв'язок органів прокуратури з населенням, на кшталт додатку «Дія». Передусім доречно було б розглянути можливість впровадження такої системи для відправки запитів на інформацію. З огляду на тенденції до підвищення інформаційної активності громадян, можна прогнозувати подальше зростання кількості інформаційних запитів, що обґрунтовує доцільність дослідження перспектив розробки та впровадження відповідних мобільних додатків, або ж реалізації їх функціоналу у межах тих додатків, які вже впроваджуються.

8. З'ясовано, що актуальність ребрендингу органів прокуратури України обумовлена багаторічним нехтуванням цією проблематикою з боку керівництва держави, внаслідок чого бренд органів прокуратури поступово наповнювався негативними конотаціями.

Незважаючи на відсутність комплексного ребрендингу органів прокуратури України, нині наявні численні рестайлінгові та ренеймінгові заходи. Одними з ключових моментів рестайлінгу органів прокуратури України можна вважати ухвалення Закону України «Про прокуратуру» (2014 р.) та внесення змін до Конституції України (2016 р.). Рестайлінговими позиціями у зазначених випадках виступали усунення функції загального нагляду та зміщення позиції органів прокуратури у державному механізмі у бік судової гілки влади. Також нині можна спостерігати частковий ренеймінг органів прокуратури. Йдеться про зміну назви «Генеральної прокуратури України» на «Офіс Генерального прокурора», а «регіональних» та «місцевих» прокуратур – на «обласні» та «окружні» відповідно.

Натомість органи прокуратури України, орієнтуючись на налагодження діалогу з українською громадськістю та підтримку громадянського суспільства загалом, потребують розробки та впровадження заходів повноцінного ребрендингу, і певного часу, який дасть змогу оцінити результативність цього процесу.

ВИСНОВКИ

У монографії наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання стосовно оптимізації адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України у процесі їх реформування, з урахуванням наявних тенденцій розвитку інформаційних систем, яке дало підстави сформулювати, зокрема, такі висновки:

1. Інформацію в органах прокуратури запропоновано визначити як сукупність знань про явища, події, процеси реальної або уявної дійсності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, можуть бути відкритими або мати обмежений доступ. За критерієм нормативності та змісту інформацію органів прокуратури можна поділити на: правову, статистичну, соціологічну, інформацію про фізичну особу, якщо цією особою є працівник органів прокуратури України, а також інші види інформації.

Адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України являє собою систему норм адміністративного законодавства та підзаконних нормативно-правових актів, їх застосування у публічно-правових відносинах органів прокуратури України, спрямованих на регулювання роботи з сукупністю даних, інформацією в усіх її формах на будь-яких матеріальних носіях, у процесі її збору, обробки, збереження, обміну та іншого ефективного використання за цільовим призначенням.

2. Визначено періодизацію генези інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури України крізь призму двох критеріїв. По-перше, за критерієм роботи з інформацією, яка є збереженою на матеріальних носіях і може становити інтерес для органів прокуратури.

По-друге, за критерієм безпосередньо нормативно-правових заходів, що регулюють діяльність органів влади загалом, та органів прокуратури зокрема, щодо роботи з інформацією.

За критерієм роботи з інформацією (з погляду органів державної влади) запропоновано розрізняти такі історичні етапи: 1) архаїчний період або період усної передачі інформації (до X ст.); 2) період введення писемного фіксування інформації (X–XVI ст.ст.); 3) період формалізації та унормування писемного фіксування та збереження інформації (XVI ст. – друга половина XX ст.); 4) період упровадження електронного фіксування, збереження інформації та її обробки (з 90-х рр. XX ст. і дотепер).

Стосовно етапів, для яких характерні суттєві зміни у контексті норм, які регулювали роботу з інформацією органами правосуддя, зокрема, такими, що виконували роль органів прокуратури, запропоновано таку періодизацію: 1) період Давньоруської державності (XI–XIII ст.ст.); 2) період Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої Польської (з середини XIII ст. – до середини XVII ст., а на частині українських земель і до 70-х рр. XVIII ст.); 3) період Козацько-Гетьманської держави (з середини XVII ст. – до кінця XVIII ст.); 4) період перебування українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій (з кінця XVIII ст. – до 1917 р.); 5) формування органів прокуратури УНР в період національно-визвольної боротьби 1917-1921 рр. (1917-1921 рр.); 6) формування та діяльність органів прокуратури УСРР та УРСР (1922-1991 рр.); 7) формування органів прокуратури незалежної України (з 1991 р. і дотепер).

3. Виявлено низку невідповідностей у чинному законодавстві, зокрема, невідповідність функцій прокуратури, окреслених Конституцією України і Законом України «Про прокуратуру», яка спостерігається, починаючи з ототожнення дефініцій «публічне» і «державне»

обвинувачення (хоча численні дослідники, на основі аналізу етимології слів, наполягають на тому, що поняття «публічний» є більш широким, ніж «державний» і містить у собі, окрім такої категорії, як «державний», ще й такі, як: «суспільний, народний, загальнонародний, загальнодоступний, комунальний, відкритий, гласний»), і закінчуючи особливостями нагляду за додержанням законів і негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку.

4. У контексті оптимізації роботи з інформацією особливої уваги заслуговує саме дисциплінарна відповідальність працівників прокуратури, що обумовлено низкою причин, зокрема, мотиваційним впливом дисциплінарних стягнень та впровадженням новоствореної автоматизованої системи розподілу дисциплінарних скарг.

5. З'ясовано, що незважаючи на застосування в численних нормативно-правових актах та наукових працях дефініції «апроксимація» зарубіжного досвіду правового регулювання діяльності органів прокуратури, нині наявна не апроксимація, а радше адаптація такого досвіду, оскільки цей процес характеризується винятково односторонніми змінами вітчизняного законодавства у напрямі його пристосування до відносно усталеного законодавства Європейського Союзу загалом, та країн-учасниць останнього, зокрема. ***В ідеалі апроксимація зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності прокуратури має являти собою запозичення правових норм, інститутів, процедур, інших елементів зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності прокуратури, з метою підвищення ефективності діяльності органів прокуратури України, з урахуванням історичних, соціальних, ментальних та інших особливостей українського народу.***

З огляду на відсутність серед країн-учасниць Європейського Союзу єдиної моделі органів прокуратури та,

відповідно, необхідність виокремлення певних складових досвіду різних країн, виокремлено низку раціональних критеріїв підбору потенційно корисного досвіду для визначення країн-донорів досвіду правового регулювання діяльності прокуратури загалом, та інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури, зокрема. До таких критеріїв віднесено: критерій можливості застосування досвіду; критерій прийнятності його застосування; критерій своєчасності; критерій економічної доцільності; критерій складності впровадження. З огляду на зазначені критерії, досліджено досвід Франції, Республіки Португалія та США.

Досвід Франції стосовно створення єдиного порталу французької адміністрації *Service-public.fr*, який поки що перебуває у сфері відповідальності Директорату правової та адміністративної інформації (*Direction de l'information légale et administrative – DILA*), цінний тим, що пропонує користувачам не лише ознайомлення з інформацією щодо їхніх прав та обов'язків, але дає змогу користуватися адміністративними послугами. У такий спосіб французам значною мірою вже вдалося реалізувати механізм «держави у смартфоні», про пріоритетність якого в Україні почало йтися лише у 2019 році.

Зважаючи на глибокий рівень інформатизації та комп'ютеризації сучасної системи органів прокуратури Республіки Португалія, доречним є створення в рамках Офісу Генерального прокурора підрозділу з кібербезпеки, орієнтованого, зокрема, на підвищення навиків щодо безпечної роботи з інформацією серед прокурорів та інших працівників органів прокуратури України.

Аналіз досвіду діяльності Міністерства юстиції США є корисним у контексті підходів щодо реагування на негативні сторінки історії підвідомчих правоохоронних органів. Визнання окремих операцій в рамках програми COINTELPRO (*Counter Intelligence Program*) такими, що не

відповідають Конституції США, не призвело до обмеження функцій, перейменування чи скорочення кількісного складу працівників Федерального бюро розслідувань. Навпаки, терористичні атаки 11 вересня 2001 року спонукали до посилення ролі ФБР та нарощення чисельності особового складу. Україні є чому повчитися в США, як високорозвиненої держави, яка не просто позиціонує національну безпеку ключовим пріоритетом своєї діяльності (у сфері діяльності органів юстиції загалом, та органів прокуратури, зокрема), але й здатна переконати у цьому суспільство.

6. Обґрунтовано необхідність впровадження електронних програм, здатних інтенсифікувати зв'язок органів прокуратури з населенням, на кшталт додатку «Дія». Передусім, доречно було б розглянути можливість впровадження такої системи для відправки запитів на інформацію. З огляду на тенденції до підвищення інформаційної активності громадян, можна прогнозувати подальше зростання кількості інформаційних запитів, що й обґрунтовує доцільність дослідження перспектив розробки та впровадження відповідних мобільних додатків, або ж реалізації їх функціоналу у межах тих додатків, які вже впроваджуються.

7. З'ясовано, що актуальність ребрендингу органів прокуратури України обумовлена багаторічним нехтуванням цією проблематикою з боку керівництва держави, внаслідок чого бренд органів прокуратури поступово наповнювався негативними конотаціями.

Незважаючи на відсутність комплексного ребрендингу органів прокуратури України, наявні численні рестайлінгові та ренеймінгові заходи. Одними з ключових моментів рестайлінгу органів прокуратури України можна вважати ухвалення Закону України «Про прокуратуру» (2014 р.) та внесення змін до Конституції України (2016 р.).

Рестайлінговими позиціями у зазначених випадках виступали усунення функції загального нагляду та зміщення позиції органів прокуратури у державному механізмі в бік судової гілки влади. Крім того, поки що можна спостерігати частковий ренеймінг органів прокуратури. Йдеться про зміну назви «Генеральної прокуратури України» на «Офіс Генерального прокурора», а «регіональних» та «місцевих» прокуратур – на «обласні» та «окружні» відповідно.

Натомість органи прокуратури України, орієнтуючись на налагодження діалогу з українською громадськістю та підтримку громадянського суспільства загалом, потребують розробки та впровадження заходів повноцінного ребрендингу, і певного часу, який дасть змогу оцінити результативність цього процесу.

8. З огляду на потребу удосконалення системи інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України, яка буде орієнтованою не лише на реалізацію основних функцій прокуратури, але і на забезпечення належної доступності публічної інформації стосовно її діяльності, запропоновано:

1) внести зміни до ч. 4 ст. 6 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII, виклавши її у такій редакції: «Інформація про діяльність прокуратури оприлюднюється у загальнодержавних та місцевих друкованих засобах масової інформації, на офіційних веб-сайтах органів прокуратури, а також у межах інформаційних блоків новин (передачі новин) державних та громадських телерадіоорганізацій»;

2) внести зміни та доповнення до ст. 9-1 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII:

- викласти її ч. 4 у такій редакції: «Інформація або документи, надіслані поштою, в тому числі електронною, чи шляхом передачі з використанням інших засобів зв'язку вважаються такими, що доведені до відома державного

службовця, у випадку підтвердження останнім факту отримання ним інформації або документів, в тому числі шляхом використання інших засобів телекомунікаційного зв'язку»;

- доповнити ст. 9-1 зазначеного Закону України ч. 5 наступного змісту: «Державний службовець у випадку отримання ним інформації або документів, надісланих поштою, в тому числі електронною, чи шляхом передачі з використанням інших засобів зв'язку, зобов'язаний підтвердити факт отримання ним інформації або документів, в тому числі, шляхом використання інших засобів телекомунікаційного зв'язку не пізніше наступного дня з моменту їх отримання»;

3) розробити комплекс заходів щодо популяризації офіційних веб-сайтів органів прокуратури (наприклад, розміщення на них посилання на офіційні веб-сайти Верховної Ради України, Президента України, активніше ведення блоків новин, поширення цікавої інформації у мережі Інтернет з посиланням на офіційні веб-сайти органів прокуратури).

Наведений перелік напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України не є вичерпним, з огляду на постійні зміни національного законодавства та нові виклики юридичної практики, що обґрунтовує перспективність подальшого наукового аналізу цієї тематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Шевчук Р.М.* Правові та організаційні засади інформатизації навчального процесу у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2008. 254 с.

2. *Кондрашов О.М.* Трансформація публічного управління в умовах розвитку інформаційного суспільства та глобалізаційних процесів: вітчизняний та закордонний досвід: монографія. Київ: Прінт-Ю, 2016. 624 с.

3. *Маріц Д.О.* Теоретичні проблеми правового регулювання інформаційних відносин в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2019. 462 с.

4. *Нашинець-Наумова А.Ю.* Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки суб'єктів господарювання: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2018. 511 с.

5. *Лисенко С.О.* Адміністративно-правові засади інформаційної безпеки підприємництва: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2019. 427 с.

6. *Лушер В.В.* Адміністративно-правове забезпечення обігу інформації в органах прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2014. 224 с.

7. *Костенко О.В.* Правове регулювання обігу інформації з обмеженим доступом у системі інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2016. 18 с.

8. *Мазурик С.В.* Інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2017. 20 с.

9. *Піляй І.В.* Принцип транспарентності в діяльності органів прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2018. 212 с.

10. *Гайдай С.Г.* Прокурор як суб'єкт інформаційного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2019. 222 с.

11. *Про інформацію:* Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст. 650.

12. *Про телекомунікації:* Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 12, ст. 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15> (дата звернення: 12.04.2020).

13. *Аблякимов Е.Е.* Правові основи формування державних електронних інформаційних ресурсів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Одеська національна юридична академія. Одеса, 2009. 204 с.

14. *Цивільний кодекс України:* Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 461.

15. *Стасюк С.В.* Об'єкт інформаційних правових відносин: загальнотеоретичний аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Маріупольський державний університет. Маріуполь, 2012. 18 с.

16. *Воробьев Г.Г.* Информационная культура управленческого труда. Москва: Экономика, 1971. 108 с.

17. *Колодій І.М.* Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки банківських установ в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія прокуратури України. Київ, 2014. 20 с.

18. *Смирнов Н.А.* Западное влияние на русский язык в Петровскую эпоху. Санкт-Петербург: Имп. акад. наук, 1910. 399 с.

19. *Краснянский В.Э.* Правовая информация в системе государственного и хозяйственного управления. Ленинградский государственный университет имени А.А. Жданова. Ленинград: ЛГУ, 1985. 104 с.

20. *Пальгунов Н.Г.* Заметки об информации. Москва: МГУ, 1967. 156 с.

21. *Webster dictionary*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/information> (дата звернення: 12.04.2020).

22. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / гол. редкол. В. Шепітько; Національна академія правових наук України, Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, Національний юридичний університет імені Я. Мудрого. Харків: видавництво «Право», 2018. Т. 20. 952 с.*

23. *Стислий юридичний словник-довідник для журналістів і громадських активістів*. Київ: Паливода А.В., 2014. 68 с.

24. *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. на CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.*

25. *Толковый словарь Ожегова онлайн*. URL: <https://slovarozhegova.ru/word.php?wordid=10048> (дата звернення: 12.04.2020).

26. *Шульга Є.В.* Інформаційно-правові засади діяльності органів прокуратури у сфері земельних відносин // *Адвокат*. 2013. № 4. С. 29–31.

27. *Урсул А.Д.* Проблема информации в современной науке. Философские очерки. Москва, 1975. 287 с.

28. *Шеннон К.* Работы по теории информации и кибернетике. Москва: Издательство иностранной литературы, 1963. 830 с.

29. *Gottfried Wilhelm Leibniz*. Explanation of binary arithmetic. URL: <http://www.leibniz-translations.com/binary.htm> (дата звернення: 12.04.2020).

30. *Винер Н.* Кибернетика и общество. Москва: Изд-во иностранной литературы, 1958. 200 с.

31. *Соколов А.В.* Концепции информации в современной науке. URL: http://polbu.ru/sokolov_communi/ch36_all.html (дата звернення: 12.04.2020).

32. *Янков М.* Материя и информация / перевод с болг. Ю.С. Игнатова, Ю.В. Дергачева, общ. ред. и предисл. А.Д. Урсула. Москва: Прогресс, 1979. 330 с.

33. *Заяць В.М.* Образний підхід до обчислення кількості інформації та оцінки її цінності // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Інформаційні системи та мережі. 2017. № 872. С. 93–100.

34. *Зарипов Р.Х.* Семантическая теория информации по Ю.А. Шрейдеру // Кибернетика и музыка, «Наука», 1971. С. 17–18.
35. *Шрейдер Ю.А.* Тезаурусы в информатике и теоретической семантике // Научно-техническая информация. Сер. 2: Информационные процессы и системы. 1971. № 3. С. 21–24.
36. *Іванов В.* Основні теорії масової комунікації і журналістики: навчальний посібник / за науковою ред. В.В. Різуна. Київ: Центр Вільної Преси, 2010. 258 с.
37. *Кохановська О.В.* Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний університет імені Т. Шевченка. Київ, 2006. 34 с.
38. *Цимбалюк В.С.* Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства. Київ: Освіта України, 2011. 424 с.
39. *Мухамєдова Е.Е.* Цивільно-правові аспекти реалізації особистих немайнових прав фізичної особи в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний університет імені Т. Шевченка. Київ, 2010. 205 с.
40. *Катеринчук І.П.* Інформаційна підтримка та інформаційна протидія як складові системи інформаційного забезпечення правоохоронних органів // Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 2. С. 21–25.
41. *Прінь Л.* Інформаційно-аналітичне забезпечення – передумова планування роботи // Вісник прокуратури. 2006. № 4. С. 1–85.
42. *Годуєва К.І.* Захист прокурором прав і свобод дітей поза межами кримінального провадження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Генеральна прокуратура України, Національна академія прокуратури України. Київ, 2014. 200 с.
43. *Бовкун Є.* Принципи та форми інформаційного забезпечення боротьби з корупцією в органах Державної податкової служби України // Право і безпека. 2010. № 3 (35). С. 151–156.
44. *Стоцька Л.А.* Організаційно-правові основи взаємодії правоохоронних органів і державної екологічної інспекції у сфері протидії правопорушенням у галузі екології: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Кабінет Міністрів України, Національний

університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2013. 210 с.

45. *Мазурик С.В.* Поняття інформаційного забезпечення та класифікація інформації в прокурорській діяльності // Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 3 (7). С. 30–34.

46. *Про прокуратуру*: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 2–3, ст. 12. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1697-18> (дата звернення: 12.04.2020).

47. *Шпенюв Д.Ю.* Інформаційні правовідносини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2012. 19 с.

48. *Гоголь Б.М.* Право на інформацію в цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національна академія наук України, Інститут держави і права імені В.М. Корецького. Київ, 2010. 16 с.

49. *Хомич А.С.* Адміністративно-правові засади інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури // Форум права. 2012. № 1. С. 1046–1049. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12xascdor.pdf/> (дата звернення: 12.04.2020).

50. *Цимбалюк В.С.* Правова інформатика в діяльності прокуратури // Правова інформатика. 2007. № 2 (14). С. 18–28.

51. *Подолька С.А.* Напрями інформаційного забезпечення органів прокуратури України // Європейські перспективи. 2015. № 2. С. 26–30.

52. *Лушер В.В.* Поняття інформаційного забезпечення органів прокуратури України // Форум права. 2014. №1. С. 338–341. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (дата звернення: 12.04.2020).

53. *Литовченко П.В.* Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері комунального господарства // Митна справа. 2012. № 2 (80). Ч. 2, кн. 2. 130 с.

54. *Веремеєнко І.І.* Механізм адміністративно-правового регулювання в сфері охорони общественного порядку. Москва, 1981. 350 с.

55. *Голосніченко І.П.* Адміністративне право України (основні категорії і поняття): посібник. Ірпінь, 1998. 108 с.

56. *Коломоєць Т.О.* Адміністративне судочинство України: підручник. Київ: Істина, 2008. 216 с.

57. *Галуцько В.В.* Административное право Украины: учеб. пособие: в 2 т. Херсон: ПАО «Херсон. город. типография», 2013. 388 с.

58. *Шопіна І.М.* Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2012. 514 с.

59. *Подолька С.А.* Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції в органах прокуратури в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. 458 с.

60. *Клочко І.О.* Органи прокуратури України в системі суб'єктів протидії корупції: адміністративно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Сумський державний університет. Суми, 2018. 24 с.

61. *Амелін О.Ю.* Поняття інформаційно-правового забезпечення діяльності органів прокуратури України в контексті сучасного праворозуміння // Верховенство права. 2017. № 5. С. 183–188.

62. *Гавриленко О.А.* Особливості правосвідомості громадян північно-причорноморських держав античної доби // Часопис Київського університету права. 2006. № 1. С. 30–35.

63. *Лукінова Т.Б.* Українська лексика: семантичні зміни в запозичених словах // Мовознавство. 2013. № 2–3. С. 18–38.

64. *Жебелев С.А.* Милет и Ольвия. Северное Причерноморье. Москва; Ленинград, 1953. С. 217–218.

65. *Німчук В.* Історія української мови. Хрестоматія Х–ХІІІ ст. Житомир: Полісся, 2015. 352 с.

66. *Ілієвські П.Х.* Початки писемності у слов'ян на Балканах і в Понті (найдавніші візантійсько-слов'янські торговельні і культурні паралелі) // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2006. Вип. 13. С. 3–8.

67. *Прискока О.В., Франчук В.Ю.* Київська спадщина у писемності Великого князівства Литовського // Мовознавство. 2013. № 2–3. С. 113–127.

68. *Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / пер. з давньоруської, післяслова, комент. В.В. Яременка. Київ: Радянський письменник, 1990. 558 с.*

69. *Білан Н.І. Заповіти в колі пам'яток актової писемності XVI–XVIII ст. // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2000. Вип. 1. С. 86–91.*

70. *Горобець В.Й. Український скоропис першої половини XVIII ст. // Історичні джерела та їх використання. 1972. Вип. 7. С. 90–93.*

71. *Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года / [за виданням 1855 року]. Мінск, 2003. С. 35–263.*

72. *Шашикевич Я.Р. Адміністративні, судові й фінансові книги на Україні в XIII–XVIII ст.ст. // Історичні джерела та їх використання. 1969.*

73. *Кузнецова Т.В. История профессии документоведов в XIX–XX вв. // Делопроизводство. 2003. № 1. С. 75–77.*

74. *Конькова А.Ю. Статус канцелярских служащих в пореформенной России XIX века // Секретарское дело. 1997. № 2. С. 125–128.*

75. *Руководство к наглядному изучению административного порядка течения бумаг в России. Москва: Тип. Каткова и К°, 1858. 16 с.*

76. *Янковая В.Ф. Оптимизация текстов управленческих документов в историческом аспекте // Документирование управленческой деятельности: сборник научных трудов Всероссийского научно-исследовательского института документоведения и архивного дела. Москва, 1986. С. 30–34.*

77. *Сокова А.Н. О создании русской традиционной формы документа в делопроизводстве госучреждений XVIII – начала XX в. // Труды Всероссийского научно-исследовательского института документоведения и архивного дела. 1974. Т. 5, ч. 1. С. 206–236.*

78. *Сальнікова Н.В. Діловодство радянських установ 1920–1930-х рр. в Україні: джерельна база дослідження // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Історія. 2011. Т. 147. Вип. 134. С. 105–109. URL:*

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui_2011_147_134_24 (дата звернення: 12.04.2020).

79. *Збірник узаконень і розпоряджень робітничо-селянського уряду УРСР за 1918–1932 рр.* Київ, 1933.

80. *Основные директивы по рационализации учреждений* / [сост. В.И. Мейльман]. Москва; Ленинград: Техника управления, 1930. 100 с.

81. *Справочник рационализатора.* Харьков, 1932. 52 с.

82. *О переводе делопроизводства на соответствующие языки в автономных республиках и областях:* Декрет ВЦИК от 22 дек. 1924 г. // СУ РСФСР. 1925. № 3. Ст. 20.

83. *Славуцкий Г.И., Войтицкий Г.И.* Карточная система делопроизводства для центральных и губернских учреждений. Харьков, 1924. 64 с.

84. *Бузинний О., Щепотьєв В.* Практичний підручник діловодства українською мовою. Полтава: Держвидав. України, 1924. 84 с.

85. *Масі Н.І.* Організація сучасного діловодства. Конспект лекцій. Одеса: Наука і техніка, 2006. 128 с.

86. *Шамрай О.В.* Організаційно-правові засади діловодства в органах державної податкової служби України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Академія праці і соціальних відносин Федеральних профспілок України. Київ, 2010. 201 с.

87. *Тур О.М.* Концепція професійного спрямування (Вступ до фаху): навчальний посібник для студентів гуманітарного факультету, спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», спеціалізації «Документознавство та інформаційна діяльність». Полтава: ПолтНТУ. 2017. 92 с.

88. *Бойков А.Г.* Правове забезпечення «електронного» документообігу в правоохоронних органах України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2014. 214 с.

89. *Беляков К.І.* Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення: монографія. Київ: КВІЦ, 2008. 576 с.

90. *Беляков К.І.* Організаційно-правове та наукове забезпечення інформатизації в Україні: проблеми теорії та практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 419 с.

91. *Про затвердження Порядку надання документів великого платника податків в електронній формі*: наказ Мінфіну України від 07.11.2011 № 1393 // Офіційний вісник України. 2012. № 7. Ст. 267.

92. *Глушков В.М.* Всесоюзная автоматизация. Правда. 1971. С. 59–64.

93. *Глушков В.М.* Вычислительная техника и проблемы автоматизации управления // Наука и жизнь. 1971. № 2. С. 59–64.

94. *Чуковенков А.Ю.* Машиночитаемые документы: определение понятия и выбор признаков классификации // Документирование управленческой деятельности: сборник научных трудов. 1986. С. 53–73.

95. *Мирошниченко А.В.* О классификации и экспертизе ценности документов АСУ // Советские архивы. 1979. № 6. С. 53–56.

96. *Даниленко И.И., Цаплин В.В.* Об отборе на государственное хранение машиночитаемых документов // Советские архивы. 1981. № 3. С. 14–19.

97. *Тахонин В.А., Цаплин В.В.* О задачах, методах и концепции описания машиночитаемых документов, подлежащих передаче в государственные архивы // Советские архивы. 1986. № 1. С. 10–14.

98. *ГОСТ 6.10.4-84.* Унифицированные системы документации. Придание юридической силы документам на машинном носителе и машинограмме, создаваемым средствами вычислительной техники. Основные положения. URL: <http://vsegost.com/Catalog/12/12924.shtml> (дата звернення: 12.04.2020).

99. *ГОСТ 2.001-93.* Единая система конструкторской документации. Москва: Издательство стандартов, 1993. 5 с.

100. *Про надання чинності в Україні міждержавним стандартам, змінам до міждержавних стандартів та скасування нормативних документів*: наказ від 06.04.2006 № 106 Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Верховна Рада України. Офіційний Веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0106609-06#o4> (дата звернення: 12.04.2020).

101. *Ракитов А.И.* Философия компьютерной революции. Москва: Политиздат, 1991. 287 с.

102. *Саламанюк Т.* У призерках Мура: про причини та наслідки сповільнення цифрового поступу, 16 січня 2017. URL: <https://commons.com.ua/uk/u-prismerkah-mura/> (дата звернення: 12.04.2020).

103. *Webster dictionary.* URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/procurare> (дата звернення: 12.04.2020).

104. *Муравьев Н.В.* Прокурорский надзор в его устройстве и деятельности. Москва: Тип. Правит. Сената, 1889. 562 с.

105. *Нірода М.В.* Генезис органів прокуратури в країнах романо-германської правової сім'ї: короткий історичний екскурс // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Том 1, вип. 33. С. 93–96.

106. *Скомаров О.* Історичні аспекти діяльності правоохоронних органів з протидії корупції // Вісник Національної академії прокуратури України. 2015. № 2. С. 116–122.

107. *Воронов М.П.* Історія становлення та розвитку прокуратури в Україні // Сучасні питання економіки і права. 2013. Вип. 1. С. 90–97.

108. *Савуляк Р.В.* Реорганізація органів прокуратури за судовою реформою 1864 року в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2010. 237 с.

109. *Малюга В.І.* Принципи організації та діяльності прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2002. 205 с.

110. *Свербигуз В.* Старосвітське панство. Варшава, 1999. 247 с.

111. *Твердохліб М.Г.* Історико-правові витоки участі прокурора у кримінальному провадженні в суді на українських землях // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 32(3). С. 161–164. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_32\(3\)_41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_32(3)_41) (дата звернення: 12.04.2020).

112. *Гурлянд І.Я.* Приказ великого государя тайных дел. Ярославль: Тип. Губернского правления, 1902. 387 с.

113. *Добровольський Д.М.* Історія становлення принципу незалежності прокуратури у XVIII–на початку XX ст. // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2014. № 4 (1). С. 44–51.

114. *Усеїнова Г.С.* Становлення прокуратури України: історико-правові аспекти // Форум права. 2012. № 4. С. 959–962.

115. *Гламазда П.В.* Місце та роль інституту прокуратури у процесі українського державотворення 1917–1921 років // Форум права. 2011. № 2. С. 155–158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (дата звернення: 12.04.2020).

116. *Мычко Н.И.* Прокуратура Украины: роль и место в системе государственной власти. Донецк: Донеччина, 1999. 256 с.

117. *Кравчук В.М.* Інституційно-правовий аспект функціонування прокуратури України як органу державної влади: монографія. Тернопіль: ТзОВ «Тернограф», 2013. 272 с.

118. *Наулік Н.С.* Прокуратура України як інститут системи захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави: історія розвитку // Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 1. С. 166–170.

119. *Вілкул Т.Л.* Руська Правда / Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (гол.) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наук. думка, 2012. Т. 9 (Прил–С). С. 391, 944.

120. *Тімашов В.* Правовий порядок діяльності Запорізької Січі у площині права людини на особисте волевиявлення // Підприємництво, господарство і право. 2016. № 1. С. 116–120.

121. *Рукопис конституції Пилипа Орлика:* Перша Конституція України гетьмана Пилипа Орлика (1710 р.) Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <https://web.archive.org/web/20130126083633/http://nbuv.gov.ua/articles/history/1710cnst.htm> (дата звернення: 12.04.2020).

122. *Музыченко П.П.* История государства и права Украины. Киев: Знання, 2008. 588 с.

123. *Юридична енциклопедія:* у 6 т. / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ: Українська енциклопедія імені М.П. Бажана, 1998–2004. URL: <https://cyclus.com.ua/content/view/1016/58/1/13/#22067> (дата звернення: 12.04.2020).

124. *Історія Верховного Суду України.* Офіційний веб-сайт Верховного суду України. URL: [https://web.archive.org/web/20180109094757/http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documen](https://web.archive.org/web/20180109094757/http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documen)

ts)/DCEF80B885A1C8B8C225812F002DA85E (дата звернення: 12.04.2020).

125. *Мавдрик М.Я.* Становлення та розвиток прокуратури України як інституту захисту прав і свобод людини і громадянина // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2012. № 3 (58). С. 22–35.

126. *Сухонос В.В.* Щодо становлення органів обвинувачення // Право України. 2001. № 5. С. 118–122.

127. *Організаційно-розпорядчі документи до 2017 року.* Офіційний веб-портал Генеральної прокуратури України. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/ngpu2019.html?_m=publications&_t=rec&id=243415 (дата звернення: 12.04.2020).

128. *Організаційно-розпорядчі документи за 2018 рік.* Офіційний веб-портал Генеральної прокуратури України. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/ngpu2019.html?_m=publications&_t=rec&id=243414 (дата звернення: 12.04.2020).

129. *Організаційно-розпорядчі документи за 2019 рік.* Офіційний веб-портал Генеральної прокуратури України. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/ngpu2019.html?_m=publications&_t=rec&id=242880 (дата звернення: 12.04.2020).

130. *Якимчук М.К.* Організаційно-правові основи управління в органах прокуратури України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Чернівці, 2002. 34 с.

131. *Подкопаєв С.В.* Правове регулювання організації і діяльності прокуратури України // Форум права. 2012. № 4. С. 738–742.

132. *Мичко М.І.* Проблеми функцій і організаційного устрою прокуратури України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2002. 373 с.

133. *Системна інформатизація законотворчої та правоохоронної діяльності:* монографія / кер. авт. кол. М.Я. Швець; за ред. В.В. Дурдинця та ін. Київ: Навчальна книга, 2005. 639 с.

134. *Callingofan International Conference on Freedom of Information.* The General Assembly 14 December 1946. URL: [https://undocs.org/en/A/RES/59\(I\)](https://undocs.org/en/A/RES/59(I)) (дата звернення: 12.04.2020).

135. *Загальна декларація прав людини* схвалена Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Права людини. Міжнародні

договори України, декларації, документи / упоряд. Ю.К. Качуренко. 2-е вид. Київ: Юрінформ, 1992.

136. *Міжнародний пакт про громадянські і політичні права* (ратифіковано указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 12.04.2020).

137. *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод* від 04 листопада 1950 р.: Ратифіковано Верховною Радою України 17 липня 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/ed19900101 (дата звернення: 12.04.2020).

138. *Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля*: Ратифіковано Законом від 06.07.1999 № 832-XIV // Правове регулювання інформаційної діяльності в Україні: станом на 1 січня 2001 р.; / упоряд.: С.Е. Демський; відп. ред. С.П. Павлюк. Київ: Юрінком Інтер, 2001. С. 62–67.

139. *Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства* (від 22 червня 2000 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163 (дата звернення: 12.04.2020).

140. *Шевчук О.Б.* Е-Ukraine. Інформаційне суспільство в Україні. Бути чи не бути? Київ: Атлант UMS, 2001. 104 с.

141. *Конституція України*: прийнята на 5-й сесії Верховної ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 142.

142. *Кримінальний кодекс України*: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25–26, ст. 131.

143. *Арістова І.В.* Наука «інформаційне право» на новому етапі розвитку інформаційного суспільства // Правова інформатика. 2011. № 1 (29). С. 3–11.

144. *Ковальська В.В.* Міліція в системі правоохоронних органів держави (адміністративно-правові аспекти): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 422 с.

145. *Про доступ до публічної інформації*: Закон України від 13.02.2011 № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 32, ст. 314.

146. *Про науково-технічну інформацію*: Закон України від 25.06.1993 № 3322-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 33, ст. 345.

147. *Про державну таємницю*: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 16, ст. 93.

148. *Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації*: Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 49, ст. 299.

149. *Про захист персональних даних*: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 34, ст. 481.

150. *Про доступ до судових рішень*: Закон України від 22.12.2005 № 3262-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 15, ст. 128.

151. *Про електронні документи та електронний документообіг*: Закон України від 22.05.2003 (зі змінами, внесеними згідно із Законом від 31.05.2005 № 2599-IV) // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 26, ст. 349. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 36, ст. 275.

152. *Про національну безпеку України*: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 31, ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

153. *Про державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України*: Закон України від 23.02.2006 № 3475-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 30, ст. 258.

154. *Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах*: Закон України від 05.07.1994 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 31, ст. 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

155. *Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні*: указ Президента

України від 31.07.2000 № 928/2000 // Офіційний вісник України. 2000. № 31. Ст. 1300.

156. *Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади:* указ Президента України від 17.05.2001 № 325/2001 // Урядовий кур'єр. 2001. 22 травня. № 88.

157. *Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості органів державної влади:* указ Президента від 01.08.2002 № 683/2002 // Офіційний вісник України. 2002. № 31. Ст. 1463.

158. *Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні:* постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.1997 № 1126. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

159. *Про затвердження Порядку забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах:* постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2006 № 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

160. *Про електронний обмін службовими документами в органах виконавчої влади:* постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2009 № 733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

161. *Про деякі питання обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію:* постанова Кабінету Міністрів України від 19.07.2006 № 1000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

162. *Машиак К.С.* Адміністративно-правове забезпечення права на доступ до публічної інформації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2013. 20 с.

163. *Інструкція про порядок розгляду звернень і запитів та особистого прийому громадян в органах прокуратури України:* наказ Генерального прокурора від 06.08.2020 № 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0363905-20#n30> (дата звернення: 12.03.2021).

164. *Положення про службу захисту інформації кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг органів прокуратури України*: наказ Генерального прокурора від 12.01.2021 № 3. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/iord?_m=publications&_t=rec&id=286098 (дата звернення: 30.04.2021).

165. *Інструкція про порядок складання звітності про роботу органів прокуратури*: наказ Генерального прокурора від 20.01.2021 № 11. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/iord?_m=publications&_t=rec&id=286098 (дата звернення: 30.04.2021).

166. *Тимчасова інструкція з діловодства в органах прокуратури України*: наказ Генеральної прокуратури України від 12.02.2019 № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0027900-19#n16> (дата звернення: 12.03.2021).

167. *Про затвердження структури Генеральної прокуратури України*: наказ Генеральної прокуратури України від 16.07.2015 № 55щц. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0055900-15#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

168. *Про затвердження структури Офісу Генерального прокурора*: наказ Генерального прокурора від 21.12.2019 № 99-щц (із змінами) Веб-портал «Ліга закон». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GP19097.html.

169. *Документи з питань організації та ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань*. Офіційний веб-портал Генеральної прокуратури. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/pd.html?_m=publications&_t=rec&id=110522 (дата звернення: 12.04.2020).

170. *Пасмор Ю.В.* Напрями консолідації в інформаційному забезпеченні правової науки України: соціально-комунікаційний аспект: монографія / Національна академія правових наук України, Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку. Харків: Юрайт, 2013. 271 с.

171. *Белл Д.* Социальные рамки информационного общества. Новая технократическая волна на Западе. Москва: Прогресс, 1986. С. 330–342.

172. *Армаш Н.О.* Концептуально-методологічні засади співвідношення державних політичних посад з посадами державної служби в органах виконавчої влади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2014. 400 с.

173. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

174. *Юридична енциклопедія: в 6 т.* / редкол.: Ю.С. Шемчушенко (відп. ред.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 2003. Т. 5 (П–С). 736 с.

175. *Литвин І.І.* Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник. Кіровоград: КІДМУ КПУ, 2015. 296 с.

176. *Офіційний веб-ресурс Міністерства юстиції України.* URL: <https://minjust.gov.ua/pravovi-zasady> (дата звернення: 23.04.2020).

177. *Манькут А.Ю.* Адміністративно-правові засади дисциплінарної відповідальності прокурорів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»». Київ, 2018. 209 с.

178. *Рибалка Н.О.* Управління органами прокуратури в умовах реформування: адміністративно-правові засади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2013. 40 с.

179. *Колесникова К.* Співвідношення державного управління та публічного адміністрування у процесі суспільної трансформації // Публічне управління. 2013. № 3. С. 41–45.

180. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури:* Закон України від 19.09.2019 № 113-IX // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2019, № 42, ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20> (дата звернення: 12.04.2020).

181. *Про Державне бюро розслідувань:* Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016, № 6, ст. 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19> (дата звернення: 12.04.2020).

182. *Калінніков О.* Прокуратурі ще на 2 роки залишили повноваження, яких вона була позбавлена // Закон і бізнес. URL: https://zib.com.ua/ua/139480-chi_zakonno_vr_prodovzhila_prokuraturi_funkciyu_dosudovogo_s.html (дата звернення: 12.04.2020).

183. *Про звернення громадян*: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 47, ст. 256.

184. *Про державну службу*: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016, № 4, ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

185. *Порядок обробки персональних даних працівників органів прокуратури у базі персональних даних «Кадри органів прокуратури України»*: Затверджено наказом Генерального прокурора України від 26.07.2014 № 77. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/personal_data_protection (дата звернення: 12.04.2020).

186. *Про затвердження Порядку організації роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України*: наказ Генеральної прокуратури України від 13.04.17 № 111. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=202545 (дата звернення: 07.04.2020).

187. *Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури України*: наказ Генерального прокурора України від 18.09.2015 № 218. Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102 (дата звернення: 12.04.2020).

188. *Про затвердження Інструкції про порядок розгляду звернень і запитів та особистого прийому громадян в органах прокуратури України*: наказ Генеральної прокуратури України від 20.12.2017 № 357. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=204276 (дата звернення: 18.02.2020).

189. *Про організацію роботи органів прокуратури з особистого прийому, розгляду звернень і запитів та забезпечення доступу до публічної інформації*: наказ Генерального прокурора від 06.08.2020 № 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0363905-20#n26> (дата звернення: 12.03.2021).

190. *Про затвердження Порядку фіксації доведення інформації або документів до відома державного службовця шляхом використання засобів телекомунікаційного зв'язку*: постанова

Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 № 1042.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1042-2019-%D0%BF#n8>.
(дата звернення: 12.04.2020).

191. *Про врегулювання правовідносин між заявниками та закладом експертизи на період дослідних випробувань системи електронного подання заявок на об'єкти права інтелектуальної власності*: наказ Державної служби інтелектуальної власності України від 31.01.2012 № 50-Н. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TM043538> (дата звернення: 12.04.2020).

192. *Юридичний словник-довідник* / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: Феміна, 1996. 696 с.

193. *Самощенко И.С., Фарукишин М.Х.* Ответственность по советскому законодательству. Москва: Юрид. лит., 1971. 240 с.

194. *Лук'янець Д.М.* Типологія юридичної відповідальності // *Юридична Україна*. 2004. № 3. С. 4–10.

195. *Алексеев С.С.* Общая теория права: в 2-х т. Москва: Юрид. лит., 1981. Т. 1. 360 с.

196. *Зелена О.В.* Сутність юридичної відповідальності та роль правоохоронних органів у її забезпеченні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2007. 215 с.

197. *Басін К.В.* Юридична відповідальність та гарантування прав людини // *Юридичні читання молодих вчених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції* (Київ, 23–24 квітня 2004). Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. С. 9–15.

198. *Івчук М.Ю.* Адміністративно-правовий статус органів прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Державний науково-дослідний інститут Міністерства внутрішніх сил України. Київ, 2011. 180 с.

199. *Алексеев С.С.* Общая теория права: в 2-х т. Москва, 1982. Т. 2. 360 с.

200. *Коваленко Л.П.* Інформаційне право України: проблеми становлення та розвитку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 418 с.

201. *Шинальський О.І.* Відмова від застарілих підходів та запровадження сучасних методів добору та розстановки кадрів – неодмінна запорука подальшого розвитку органів прокуратури

незалежної демократичної України // Вісник Національної академії прокуратури України. 2008. № 2. С. 22–31.

202. *Кодекс України про адміністративні правопорушення*: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1984, № 51, ст. 1122.

203. *Попович Є.М.* Дисциплінарна відповідальність працівників органів прокуратури України: правові проблеми та шляхи їх вирішення // Вісник Національної академії прокуратури України. 2012. № 3. С. 22–26.

204. *Про затвердження Положення про матеріальну відповідальність робітників і службовців за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації*: указ Президії Верховної Ради СРСР від 13.07.1976 № 4204-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v4204400-76> (дата звернення: 12.04.2020).

205. *Кодекс законів про працю України*: Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1971, № 50, ст. 375.

206. *Муравский В.Ф.* Гражданско-правовая ответственность за вред, причиненный правоохранительными органами: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Москва, 2006. URL: <http://www.dslib.net/civil-pravo/grazhdansko-pravovaja-otvetstvennost-za-vred-prichinennyj-pravoohranitelnyimi.html> (дата звернення: 12.04.2020).

207. *Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду*: Закон України від 01.12.1994 № 266/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 1, ст. 1.

208. *Про затвердження Положення про застосування Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду»*: наказ Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури та Міністерства фінансів України від 04.03.1996 № 6/5/3/41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-96#Text> (дата звернення: 20.05.2021).

209. *Ігнатенко О.П.* Дисциплінарна відповідальність працівників органів прокуратури згідно з новим Законом України «Про прокуратуру» // *Право і суспільство*. 2015. № 5.2 (3). С. 113–118.

210. *Проневич О.С.* Дисциплінарна відповідальність прокурорів: доктринальне обґрунтування і легальне закріплення // *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3 (70). С. 231–242.

211. *Про затвердження Положення про автоматизовану систему розподілу дисциплінарних скарг:* наказ Генерального прокурора від 14.11.2019 № 283. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0283900-19#Text> (дата звернення: 12.04.2020).

212. *Рішення членів Комісії про відкриття (відмову у відкритті) дисциплінарного провадження.* Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/dvpr?_m=publications&_t=cat&id=117878 (дата звернення: 12.04.2020).

213. *Подолька А.М.* Концепт суспільної безпеки у вітчизняному та зарубіжному праві // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право*. 2013. Вип. 23. С. 165–171.

214. *Новицький Г.В.* Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України: монографія. Київ: Інтертехнологія, 2008. 496 с.

215. *Фурман І.Г.* Правові засади реалізації права громадськості на доступ до публічної інформації про діяльність Служби безпеки України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2014. 212 с.

216. *Андрєєв Д.В.* Соціально-правові комунікації в забезпеченні взаємодії влади та громадянського суспільства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.12 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2014. 36 с.

217. *Синєокий О.В.* Високотехнологічне інформаційне право України: навчальний посібник для студентів юридичних та неюридичних спеціальностей / Запорізький національний університет, юридичний факультет. Харків: Право, 2010. 360 с.

218. *Про затвердження Порядків обробки персональних даних в органах прокуратури України*: наказ Генеральної прокуратури України від 26.07.2014 № 77. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/personal_data_protection (дата звернення: 12.04.2020).

219. *Горзов А.П.* Організація роботи з кадрами в органах прокуратури // *Європейські перспективи*. 2013. № 13. С. 51–55.

220. *Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні*: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 № 2250-р // *Офіційний вісник України*. 2010. № 97. Ст. 3443. [втрат. чин. від 20.09.2017].

221. *Овчинникова-Мирошніченко В.О.* Стан, проблеми і перспективи електронного урядування в системі вищої освіти України на рівні ВНЗ // *The Summer Science Symposium «Humanitarian and Social Sciences in Eastern Europe: Achievements and Prospects»*: Proceedings of the Symposium. Minsk: ІІЕ, 2017. С. 44–46.

222. *Амелін О.Ю.* Допустимі межі інформаційної відкритості в органах прокуратури: дискусійні питання // *Розвиток Української Держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15 квітня 2019 р.)*. Київ, 2019. Ч. 2. С. 4–5.

223. *Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні*: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р // *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. Ст. 2402.

224. *Рошук М.В.* Державне агентство з питань електронного урядування України в системі публічної влади // *Наукові праці Національного авіаційного університету*. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». 2017. № 1 (42). С. 80–85.

225. *Про затвердження Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України*: постанова Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 № 411 // *Офіційний вісник України*. 2014. № 73. Ст. 2066.

226. *Про внесення змін до Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України*: постанова Кабінету Міністрів України від 04.04.2018 № 243 // *Офіційний вісник України*. 2018. № 31. Ст. 280.

227. *Фролова О.Г.* Новітня методологія в управлінні в органах внутрішніх справ: монографія. Донецьк: ДІВС МВС України. 2001. 312 с.

228. *Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами:* ратифіковано Законом від 10.11.1994 № 237/94-ВР (237/94-ВР). Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012 (дата звернення: 12.04.2020).

229. *Єнур Г.В.* Впровадження міжнародно-правових актів в кримінальне законодавство України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2005. 195 с.

230. *Вишновецька С.В.* Методологічні передумови гармонізації трудового законодавства України із законодавством ЄС // Соціально-економічні та правові підстави вдосконалення трудового законодавства на сучасному етапі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 21 жовтня 2016 р.). Хмельницький: Хмельницький ун-т упр-ня та права, 2016. С. 82–88.

231. *Словник української мови: в 11 т.* / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ, Наукова думка, 1974. Т. 5. 840 с.

232. *Словник української мови: в 11 т.* / АН УРСР, Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ, Наукова думка, 1972. Т. 3. 744 с.

233. *Англо-український словник.* URL: <https://www.dict.com/англійсько-український/adaptation> (дата звернення: 12.04.2020).

234. *Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу:* постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р. № 1496 // Офіційний вісник України. 1999. № 33. Ст. 1735.

235. *Послання Президента України до Верховної Ради України. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2002 році.* Київ. Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2003. 478 с.

236. *Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом* // Матеріали науково-практичної конференції. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 1998. 300 с.

237. *Васильєв Є.О.* Розвиток правового регулювання оподаткування в Україні в роки незалежності (історико-правове дослідження): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2011. 214 с.

238. *Бірюкова Н.М.* Адміністративно-правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Міжнародний університет бізнесу і права. Херсон, 2014. 211 с.

239. *Муравйов В.І.* Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика). Київ: Академ-Прес, 2002. 425 с.

240. *Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм*: наказ Міністерства економіки та з питань Європейської Інтеграції України від 16.03.2005 № 62. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-05/ed20050508/find?text=%C3%E0%F0%EC%EE%ED%B3%E7%E0%F6%B3%FF+%28%EF%F0%E8%E2%E5%E4%E5%ED%ED%FF+%F3+%E2%B3%E4%EF%EE%E2%B3%E4%ED%B3%F1%F2%FC%29> (дата звернення: 12.04.2020).

241. *Яценко К.В.* Місце гармонізації в процесі адаптації законодавства України до законодавства Європейських Співтовариств // Український часопис міжнародного права. 2003. № 1. С. 55–61.

242. *Касараба Ю.Я.* Адміністративно-правове забезпечення впровадження міжнародно-правових стандартів у діяльність органів міліції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2009. 190 с.

243. *Яровой Т.С.* Зарубіжний досвід регулювання лобізму: проблематика апроксимації та адаптації // Право та державне управління: збірник наукових праць. Запоріжжя: вид-во Класичний приватний університет. 2019. № 4. С. 153–160.

244. *Лушникова М.В.* Влияние процессов правовой глобализации на стратегию заимствования международного и зарубежного опыта правового регулирования трудовых отношений // *Юридическая техника*. 2015. № 9. С. 418–424.

245. *Рекомендація Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя.* Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 724 засіданні заступників міністрів 6 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf (дата звернення: 12.04.2020).

246. *Рекомендація Rec(2012)11 Комітету міністрів державам-учасникам «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції»* (прийнята Комітетом Міністрів 19.09.2012 на 1151-му засіданні заступників міністрів). URL: https://www.pravo.org.ua/files/rec_chodo_publ.PDF (дата звернення: 12.04.2020).

247. *Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія):* Висновок щодо проекту Закону України «Про прокуратуру» затверджений на 79-ому пленарному засіданні Венеціанської комісії (Венеція, 12–13 червня 2009 р.). URL: https://minjust.gov.ua/m/str_23374 (дата звернення: 12.04.2020).

248. *Про освіту:* Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2017, № 38–39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 12.04.2020).

249. *Висновок щодо Закону про забезпечення функціонування української мови як державної,* прийнятий Венеціанською Комісією на 121-ому пленарному засіданні (Венеція, 6–7 грудня 2019 р.). URL: <https://kmksz.com.ua/wp-content/uploads/2019/12/Висновок-венеціанської-комісії-960-2019.pdf> (дата звернення: 12.04.2020).

250. *JUDICIAL CANING IN SINGAPORE, MALAYSIA AND BRUNEI (2019 edition).* URL: <https://www.corpun.com/singfeat.htm> (дата звернення: 12.04.2020).

251. *Death sentences and executions 2018. Amnesty International Global report.* URL: <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5098702019ENGLISH.PDF> (дата звернення: 12.04.2020).

252. *Хорсуненко О.В.* Прокуратура України та країн-членів Європейського Союзу: порівняльне дослідження: дис. ... д-ра філософії (канд. юрид. наук). 12.00.10. Київ, 2018. 224 с.

253. *Федеральный закон Нидерландов про державну службу від 31 березня 1999 року (Bundesbeamtenengesetzes, Vom 31. März 1999).* URL: <http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/52842/99089/F903149529/DEU52842.pdf>. (дата звернення: 12.04.2020).

254. *Конституція Королівства Нидерландов* от 17 февраля 1983 г. URL: <http://uznal.org/constitution.php?text=Netherlands&language=r>. (дата звернення: 12.04.2020).

255. *О судебной власти: Закон Латвийской Республики* от 15 декабря 1992 года. URL: http://www.pravo.lv/likumi/12_zosv.html. (дата звернення: 12.04.2020).

256. *Press release: Courtesy titles for Justices of the Supreme Court (PDF).* Supreme Court of the United Kingdom. 13 December 2010. Retrieved 18 February 2011. URL: https://www.supremecourt.uk/docs/pr_1013.pdf. (дата звернення: 12.04.2020).

257. *До кіберполіції наберуть 400 співробітників: Арсен Аваков.* URL: <https://web.archive.org/web/20151208194923/http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1668681> (дата звернення: 12.04.2020).

258. *Кіберполіція отримала 194 одиниці спеціального обладнання для протидії кіберзагрозам.* URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/9208_Kiberpoliciya_otrimala_194_odinic_spezialnogo_obladnannya_dlya_protidii_kiberzagrozam_FOTO_VIDEO.htm (дата звернення: 12.04.2020).

259. *Додонов В.Н.* Прокуратуры зарубежных стран. Москва, 2006. С. 215–216.

260. *Кириллова Н.П.* Прокурорский надзор: учебник и практикум для прикладного бакалавриата. Москва: Издательство Юрайт, 2016. 385 с.

261. *Миколенко В.А.* Прокуратура України як суб'єкт адміністративного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2011. 187 с.

262. *Code de procédure pénale de la France. Legifrance.* URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071154> (дата звернення: 12.04.2020).

263. *Code de l'organisation judiciaire. Legifrance.* URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071164> (дата звернення: 12.04.2020).

264. *Ordonnance № 58-1270 du 22 décembre 1958 portant loi organique relative au statut de la magistrature. Legifrance.* URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000339259> (дата звернення: 12.04.2020).

265. URL: <https://www.service-public.fr/> (дата звернення: 12.04.2020).

266. Амелін О.Ю. Проблематика апроксимації зарубіжного досвіду правового регулювання інформаційної діяльності органів прокуратури // Наше право. 2020. № 1. С. 34–40.

267. *About us. CYBERCRIME OFFICE.* URL: <http://cibercrime.ministeriopublico.pt/en/pagina/about-us> (дата звернення: 12.04.2020).

268. *COMISSÃO DE FISCALIZAÇÃO DE DADOS DO SIRP.* URL: <http://www.ministeriopublico.pt/pagina/comissao-de-fiscalizacao-de-dados-do-sirp> (дата звернення: 12.04.2020).

269. *Lei Quadro do Sistema de Informações da República Portuguesa Lei № 30/84.* URL: <https://dre.pt/web/guest/legislac> (дата звернення: 12.04.2020).

270. *ORGANIZATIONAL CHART. The United States Department of justice.* URL: <https://www.justice.gov/agencies/chart> (дата звернення: 12.04.2020).

271. *HISTORY Timeline FBI.* URL: <https://www.fbi.gov/history/timeline> (дата звернення: 12.04.2020).

272. *ALLAN M. JALON. A break-intoendallbreak-ins. Los Angeles Times MARCH 8, 2006.* URL: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2006-mar-08-oe-jalon8-story.html> (дата звернення: 12.04.2020).

273. *The FBI Sets Goals for COINTELPRO. American Social History Project / Center for Mediaand Learning.* URL: <https://herb.ashp.cuny.edu/items/show/814> (дата звернення: 12.04.2020).

274. *Hemingway, Hounded by the Feds* By A.E. Hotchner. The New YorkTimes. July 1, 2011. URL: https://www.nytimes.com/2011/07/02/opinion/02hotchner.html?_r=1 (дата звернення: 12.04.2020).

275. «FBI 'persecution led to suicide' of actress Jean Seberg». The Australian. August 24, 2009.

276. *The bureau: the secret history of the FBI* by Kessler, Ronald, New York: St. Martin's Press, 2002.

277. Robert S. Mueller, III Director Federal Bureau of Investigation Before the House Appropriations Subcommittee on Science, the Departments of State, Justice and Commerce, and Related Agencies Washington, DC. September 14, 2006. URL: <https://archives.fbi.gov/archives/news/testimony/the-fbi-transformation-since-2001> (дата звернення: 12.04.2020).

278. *Інформаційному суспільству України інформаційне законодавство (щодо питань реформування законодавства у сфері суспільних інформаційних відносин)* / Р. Калюжний, В. Гавловський, М. Гуцалюк, В. Цимбалюк // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні: науково-технічний збірник. 2001. Вип. 2. С. 7–11.

279. *Петренко С.М.* Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем: монографія. Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. 290 с.

280. *Балабанова Л., Алачева Т.* Информационное обеспечение обоснования управленческих решений в условиях маркетинговой ориентации предприятия: монографія. Донецкий государственный университет экономики и торговли имени М. Туган-Барановского. Донецк, 2003. 143 с.

281. *Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки:* постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 265. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF> (дата звернення: 12.04.2020).

282. *Єсімов С.* Право на доступ до інформації – ключовий елемент громадського контролю // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 855. С. 63–72.

283. *Про організацію інформування суспільства щодо діяльності органів прокуратури*: наказ Генерального прокурора від 11.11.2020 № 520. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0520905-20#Text> (дата звернення: 12.03.2021).

284. *Звіт Генеральної прокуратури України щодо розгляду запитів на інформацію за 2019 рік*. Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/access_to_public_information?_m=publications&_t=rec&id=266698 (дата звернення: 12.04.2020).

285. *Що передплачують мешканці України*. 02.09.2019. Міністерство інфраструктури України. Офіційний веб-портал. URL: <https://mtu.gov.ua/news/31101.html> (дата звернення: 12.04.2020).

286. *В Україні кількість інтернет-користувачів зросла до 23 мільйонів*. 10.10.2019. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2797152-v-ukraini-kilkist-internetkoristuvaciv-zrosla-do-23-miljoniv.html> (дата звернення: 12.04.2020).

287. *Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності*. Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=104402 (дата звернення: 12.04.2020).

288. *Узагальнені статистичні та аналітичні дані про діяльність органів прокуратури у 2018 році* (відповідно до статті 6 Закону України «Про прокуратуру») 01.04.2019. Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/vlada.html?_m=publications&_t=rec&id=248318 (дата звернення: 12.04.2020).

289. *Дубик В.Я.* Активізація участі України в новому технологічному укладі як шлях інноваційного прориву і нарощення прибутковості // Інноваційна економіка: Науково-виробничий журнал. 2014. № 2 (51). С. 31–39.

290. *Прогноз погоди за \$1,6 млрд. Британський суперкомп'ютер створить віртуальну копію Землі*. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-51530121> (дата звернення: 12.04.2020).

291. *Держава в смартфоні вже працює*. Володимир Гройсман (Опубліковано 16 червня 2019 року). Департамент інформації та

комунікацій з громадськістю Секретаріату Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhava-v-smartfoni-vzhe-pracyuye-volodimir-grojsman> (дата звернення: 12.04.2020).

292. Дія. Онлайн-сервіс державних послуг. URL: <https://plan2.dii.gov.ua> (дата звернення: 12.04.2020).

293. Амелін О.Ю. Доступність публічної інформації, як проблема сучасного інформаційно-правового забезпечення діяльності прокуратури України // Європейські перспективи. 2019. № 4. С. 102–107.

294. Звіт Генеральної прокуратури України щодо розгляду запитів на інформацію за 2018 рік. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/access_to_public_information?_m=publications&_t=rec&id=243612 (дата звернення: 12.04.2020).

295. Звіт Генеральної прокуратури України щодо розгляду запитів на інформацію за 2019 рік. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/access_to_public_information?_m=publications&_t=rec&id=266698 (дата звернення: 12.04.2020).

296. Амелін О.Ю. Налагодження дієвої електронної системи зворотного зв'язку між органами прокуратури та населенням, як одне з пріоритетних завдань сучасності // Весняні наукові читання: збірник матеріалів XLI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції el-conf.com.ua (м. Вінниця, 10 березня 2020 р.). Вінниця, 2020. Ч. 3. С. 5–8.

297. *Merriam-Webster dictionary*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/rebrand>

298. Ковальов А.В. Теоретичні основи бренду, брендингу та ребредингу // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2013. Вип. 2 (1). С. 76–80.

299. *American marketing association*. URL: <https://www.ama.org/topics/branding/> (дата звернення: 12.04.2020).

300. Аакер Д.А. Создание сильных брендов / перев. С.А. Старов, Д.Д. Волков, Л.Д. Загорский. Москва: Издательский Дом Гребенникова, 2003. 340 с.

301. Безрученко А., Логуш Д. Не думай о красной обезьяне // Журнал «СТРАТЕГИИ». URL: <http://www.management.com.ua/marketing/mark102.html> (дата звернення: 12.04.2020).

302. *Смит П.Р.* Маркетинговые коммуникации: комплексный подход / пер. с 2-го англ. изд. Киев: Знання-Прес, 2003. 796 с.

303. *What is brand? The branding journal.*
URL: [https://www.thebrandingjournal.com/2015/10/what-is-branding-definition/#:~:text=%E2%80%9CA%20brand%20is%20a%20name,%E2%80%9D%20%20\(American%20Marketing%20Association\)](https://www.thebrandingjournal.com/2015/10/what-is-branding-definition/#:~:text=%E2%80%9CA%20brand%20is%20a%20name,%E2%80%9D%20%20(American%20Marketing%20Association)) (дата звернення: 12.04.2020).

304. *Гнідіна О.Ю.* Ребрендинг торгової марки на споживчому ринку // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», 2014. № 11. С. 390–394.

305. *Колесницька Н.М.* Територіальний брендинг: науково-методологічні підходи до визначення та формування // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Політологія. 2012. Т. 197, Вип. 185. С. 47–50.

306. *Колесницька Н.* Національний брендинг і особливості його застосування країнами Центрально-Східної Європи // *StudiapolitologicaUcraino-Polona*, [S. 1.], n. 4, p. 101–107, oct. 2014. URL: <http://journals.uran.ua/spup/article/view/167480> (дата звернення: 29.04.2020).

307. *Нагорняк Т.Л.* Брендинг території як напрям сучасної політики // Історичні і політологічні дослідження. 2013. № 3. С. 310–319.

308. *Семченко О.А.* Стратегія національного брендингу України: основні етапи реалізації // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Питання політології. 2012. № 1031. Вип. 22. С. 139–142.

309. *Семченко О.А.* Імідж держави й національний брендинг: взаємообумовленість понять // Політикус. 2015. Вип. 2. С. 74–78.

310. *Тихомирова Е.Б.* Трансграничный бренд: опыт европейских стран и Украины // *Studia Humanitatis*. Международный электронный научный журнал. Рубрика: Политология и право. 2015. № 3. URL: <http://st-hum.ru/content/tihomirova-eb-transgranichnyu-brend-opyt-evropeyskih-stran-i-ukrainy> (дата звернення: 12.04.2020).

311. *Шевченко О.Л.* Брендинг в епоху суспільства споживання // Бізнес Інформ. 2017. № 4. С. 405–409.

312. *Анхольт С.* Создание бренда страны // Бренд-менеджмент. 2007. № 1. С. 52–59.

313. *Олинс У.* О брендинге территорий // Identity. 2006. № 6. С. 18–23.

314. *Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя):* Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016, № 28, ст. 532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n161> (дата звернення: 12.04.2020).

315. *РЕФОРМА.* Грудень 2015 Єдиний портал органів системи МВС України. URL: http://mvs.gov.ua/ua/pages/184_REFORMA.htm&sa=U&ved=0ahUKEwiU7cLJuvvRAhVFerwKHapzCfgQFgiSAzBH&usg=AFQjCNE2PwYcuwQvUуucXZ3K0DwAKk94-A (дата звернення: 12.04.2020).

316. *Zozulia I., Zozulia O.I.* Імідж і Репутація у Формуванні Бренду Національної Поліції України: Проблемні Питання (Image and Reputation in Forming the Brand of the National Police of Ukraine: Problematic Issues) (November 22, 2019). URL: <https://ssrn.com/abstract=3496578> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3496578> (дата звернення: 12.04.2020).

Науково-теоретичне видання

Амелін Олександр Юрійович

<https://orcid.org/0000-0002-0933-2111>

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Монографія

Підписано до друку 10.06.2021. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умов. друк. арк. 10,4. Наклад 400 прим. Зам. 154.

Надруковано у «Видавництві Людмила».
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції (серія ДК № 5303 від 02.03.2017)
02192, Київ, вул. Космічна 8б, тел.: +380504697485, 0683408332
e-mail: lyudmila_ph@ex.ua

АМЕЛІН Олександр Юрійович, кандидат юридичних наук, старший радник юстиції, прокурор Офісу Генерального прокурора, доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого Міжрегіональної Академії управління персоналом (за сумісництвом). Почесний працівник прокуратури України.

Народився в 1980 році в м. Макіївка Донецької області в сім'ї інженерів. З відзнаками закінчив Донецький національний університет, Національну академію прокуратури України. З 2002 року безперервно проходить службу в органах прокуратури України. Послідовно обіймав посади слідчого, старшого слідчого, помічника, старшого помічника, заступника прокурора району, прокурора, старшого прокурора відділу прокуратури Донецької області, старшого прокурора відділу, заступника начальника відділу, старшого слідчого в особливо важливих справах Генеральної прокуратури України.

Автор понад 15 наукових праць. Коло наукових інтересів пов'язано з вивченням теоретико-методологічних підвалин правничої науки, питань діяльності правоохоронних органів, серед яких значну увагу приділено органам прокуратури.

